

Emilia.

SZIVÉS
ÉLET.

1.

187221

Faint handwritten text, possibly "L. ..."

OSZK

OSZK

OSZK

OSZK

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

SZIV ÉS ÉLET.

BESZÉLYEK.

IRTA

EMILIA.

ELSŐ KÖTET.

PEST.

EMICH GUSZTÁV TULAJDONA.

1859.

Ára a két kötetnek 2 uj forint.

SZIV ÉS ÉLET.

BESZÉLYEK.

JUNPÁLY PÁLNE.

IRTA

E M I L I A.

ELSŐ KÖTET.

1859

PEST.

EMICH GUSZTÁV TULAJDONA.

1859

STIVA ES ELET

BESZÉLYEK

OSZK

187221

PEST

EMICH GUSZTÁV TUDOMÁNYOS

Pest, 1859. Emich Gusztáv könyvnyomdája.

HUNFALVY PÁLNÉ,

KEDVES BARÁTNÉJÁNAK,

A SZERZŐNŐ.

HUNFALVY PÁLNE.

KEDVES BARÁTJAINAK.

Országos Széchényi Könyvtár

187221

EGY SÍRKŐ TÖRTÉNETE.

(Egy barátném naplójából).

ELBESZÉLÉS.

EGY SIRKŐ TÖRTÉNETE.

(Egy barátságos naplóról.)

ELŐSZÓ.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

I.

Mikor az ember kimegy a temetőre, és látja azt a sok sirhantot, oly szép rendben egymás mellett domborulva, nyáron ékes virágokkal, zöld pázsittal, télen meg szép fehér hóval betakarva, és hozzá gondolja, hogy ha a földi maradványoknak oly békés nyugalom jutott, milyen békés lehet még a lélek nyugalma ott fenn a mennyekben, önkénytelenül felmerül benne az a gondolat, hogy a világ mégis nagy haladást tehetett a roszban, hogy úgy irtózik a haláltól. A régiek egészen más szemmel nézték a halált; cseppet sem irtóztak tőle; sőt olyan nemzet is volt, a melyik vigalmat rendezett, mikor valamelyik kedvese kiköltözött az életből. Semmi kétség, akkor is sajnált a szív, mikor egy-egy édes kötelék szétpattant; mert a szeretet érzete akkor is csakugy meg volt az ember szívében, mint mostanában, de mégis nagyobb lehetett az öröm, hogy a szeretett rokon végre megtalálta békés nyugalomát; senki sem volt, a ki a halálhoz rémületes eszméket kötött volna, a ki a temetőt, azt a nagy, tartalomteljes, tanulságos világtörténetet,

iszonytatónak találta volna, a mint ezt napjainkban olyan sokan teszik.

Azért örülök olyan nagyon azon napnak, mely nálunk a temető látogatásának, a halottakkal való mulatásnak van szentelve, és azért tölti meg ki nem mondható gyönyörűséggel lelkemet, midőn az nap azt a sok ezer meg ezer embert látom a temetőre zarándokolni. Mondják, divatból teszi azt a sok ember, szokásból, mert úgy látta azt anyjától nagyanyjától; érezni, nem érez mellette; de ez nem úgy van; mert egészen más kifejezés ül ilyenkor az arcokon, mint mikor divatból, szokásból megy valahová; nem időtöltési vágy ez, mint mikor ünnepi sétáját teszi, hanem valami felmagasztosultság, a milyen templomba léptünkör szivünkör arcunkon terjed el; és én nem tudok betelni a felmagasztosult arcok látásával; egész délután, késő estig ott járkálok a temetőn, az emberek között; alig tudok megválni tőlük.

Igy történik ez rég idő óta, és így történt néhány évvel ezelőt is halottak napján. Igen kellemes őszi nap volt, igen alkalmas arra, hogy a lélek elköltözött társaival foglalkozzék. Az ég be volt borulva, de nem annyira, hogy egy-egy napsugár elő nem törhetett volna; csak egyes, szakadozott felhők uszkáltak, sajátságos légies alakban, sebesen repülve a magasan; az arcokhoz majd meleg napsugár, majd enyhe fuvallat csapódott; a temető körül vidáman csicse-regve repdestek az apró, kedves téli madarkák, és

az odavezető uton kétfelől az a hosszú nyüzsgő embersokaság, oly szorosan haladt egymás mellett, mintha csak egyetlen szakadatlan lánczolatból állna.

Szépen lassan ereszkedett alá az est; a sugarak elaludtak, a madarak elhallgattak, enyhébbé lett a levegő; az arcot nyugoti szellő lebegte körül, az égen ezüstös csillagok, a temetőben aranyos lángok ragyogtak fel, a sírkövek fel voltak ékitve virágkoszorúkkal, örökzöld fonadékokkal, tavasz minden pompájával, forró szeretet, szent kegyelet megható zálogaival.

Legnagyobb része az embereknek azon sírok körül csoportosult össze, melyeknél remek emlékköveken aranyos versek örökítik meg az elhunytak neveit. Ezek alatt nagyuri hamvak nyugosznak, és az utódok annyi kegyelettel vannak, hogy drága rokonaikat még haláluk után sem vegyítik össze a szegény emberekkel. Itt is külön osztályt képez a gazdag és külön osztályt a szegény ember. Egész utcásorok vannak hasítva, melyekben csak uri halottak lakhatnak. A gazdag faragványu emlékköveken aranyos, cziradás vonásokkal bele van vésve mindegyiknek nemesi czimere, és az elhunyt neve, minden praedikatumaival együtt: „Itt nyugszik nagyságos N. N. de eadem, aranykulcsos, sarkantyus vitéz“ stb.; amott meg: „Méltóságos N. N., belső titkos tanácsos de eadem“; természetes; az ur holta után is ur marad; ki tudja, hátha ott alant a föld mélyében szintén rang és fokozat szerint vannak osztályozva az embe-

rek és az aranykulcsos, sarkantyus vitéz, és a méltóságos belső titkos tanácsos ur holttestét más természetű férgek emésztik föl, mint a nyomorult pór fiáét; legyen tehát mivel imponálnia, mire hivatkoznia, mivel igazolni kíváltságos voltát, azon esetre, ha netalán valamely anarchikus hajlamu pondró mindent nivellizálni akaró bűnös, rombolási vágygyal ő hozzáig merészkednék mászni! Suum cuique! vagy hogy mondják ezt diákul.

E sirok körül csoportosul tehát össze a kegyeletes népség. Nem a gyönyörű emlékköveket nézi, hanem azon fényes tulajdonokat, melyekkel ez ur utcák lakosai birtanak, mikor még e földön jártanak. Nem egy olyan van köztük, a kinek mig élt, senki sem tudott jeles tulajdonairól; bizonyára titokban gyakorolta azokat, ekkép gondolkodik a nép; én azonban inkább azokban a szegény utcákban szeretek járkálni, hol sem ékes faragványu márványkövek, sem mértékbe szedett aranyos versek nem hirdetik a lakosok fényes tulajdonait, mindössze is csak egyszerű fejfák jelölik a sirokat; sokaknak pedig még ilyen sincs; elvitte előlük az idő, és most senki sem tudja, hogy hivaták. —

Egészen besötétedett volt már, a népsokaság oszladozni kezdett; a sorok között valóban temetői csend borongott; csak imitt-amott tünt még elő egy-egy emberi alak a szegény utcákon; nyilván nagyon nehéz volt a fájdalom szívében, erős, szent kötelékek fűzhették még az alatt szunnyadozóhoz, hogy

olyan nehezen tudott megválni sirjától. Kitértém előlük; hadd maradjanak magukban; jól eshetik nekik, magukban lehetni drága halottjaikkal.

Olyan sajtáságos ilyenkor az esti szellő susogása. Mintha a drága halottak suttognának üdvözlő szavakat, édes, földöntuli hangokon.

Félrehuzódtam, egészen a temető legtulsó oldalára; ott senki sem háborgatott, és én sem háborgattam senkit; ott a legutolsó szegények laknak, a kiknek még egy kis mécses sem gyujtottak ez este, a kikről senki sem emlékezik itt fen az életben.

Mentem mendégéltem, nem tekintve sem jobbra, sem balra, vonzatva lelkem ösztönétől, körülrajongtatva alaktalan, ki nem fejezhető érzelmektől. Mintha a homályban tulvilági szellem csillagragyogásu szemei hivogatólag intenének, jöjjenek oda hozzá.—Egész valómat megkapta e delejes fény a gyászos hallgató sötétségben körülöttem; nem éreztem a földet lábaim alatt, annyira el voltam ragadtatva; csak azt éreztem, hogy folyton közelebb közelebb érek a félem sugárzó csillagragyogásu koszorúhoz.

Végre egészen mellette álltam; akkor föleszméltem; a körüláradozó fénytenger magamhoz térített; egy sírkő előtt álltam, gula alaku fehér márvány sírkő előtt, a mely most egész végtében körül volt rakva kicsi üveg mécsekkel; az ezekből eláradozó láng verődött vissza a fehér márványon, azért hatott reám olyan varázsszerű vonzerővel.

Mintegy lebüvölve álltam; meg nem foghatám,

honnan veszi magát e drága emlékkő ez elhagyatott, félreeső helyen, a sok jeltelen sirok között, a legszegényebb emberek utczájában. Fennen debogó szívvel közeledtem hozzá, hátha csalódtam? — csakugyan sirkő volt; előtte vasráccsal szegett hant, gazdagul felékitve szép élő virággal, repkénykoszorúkkal, és a sirkövön ez egyszerű név: **Teréz**, egyéb semmi, sem czímer, sem dicsőítő emlékvers, csak ez egyszerű név, ez is csak úgy belevésve, minden aranyozás nélkül, hogy csupán a ráderengő fény segítségével lehetett elolvasni.

Önkénytelenül térdre ereszkedtem; olyan kínos, szomorú érzés kapta meg a lelket e fény és ragyogás láttára e végtelen elhagyottság közepette. Oh, bizonyára sokkal boldogtalanabb volt, a ki itt alant nyugszik, azon behorpadt, elfelejtett sirok lakóinál, e gondolat kapta meg önkénytelenül lelkemet, a mint ez egyszerű nevet láttam a fényesen kivilágított márványszobron, a rémületes elhagyottság közepette.

Fejemet a vasráccsozathoz támasztva, önfelédten engedtem által magamat tulizgatott képzeletem csapongásinak, a mely elem hozta azon számtalan sok szegény ember lelkeit, a kiket e sötét, néma hantok takarnak, és igyekeztem kikeresni a sok közül azt, a kinek emlékére e fehér márvány emeltetett. Szó sincs róla, ezek között kell keresnem, a szerencsétlenek között; de melyik ő a sok között? Ugy szerettem volna azt megtudni, és megkérdezni, minő balsors üzte őt ide, az örök elfeledtség áldástalan biro-

dalmába, és hol vette ő ez ékes emléket, ez illatos virágokat a rideg kopárság közepette?

Nagyon sokáig tünődhettem így magamban, midőn közelgő zöreij ismét magamhoz térített. Körültekintettem; a márvány siremléken már nagyobbára elaludtak a lámpák, és a mik még égtek, az elalvással küzködve, csak árnyékokat teremtettek, csodálatos, fantastikus alakokat, és csak még sötétebbé változtatták az éjjelt, a melyben most e hirtelen támadt zöreij oly idegenszerű életet keltett. Megrázkódtam, figyelni kezdtem; még nem láttam semmit; mintha láthatatlan teremtések lebbentenék légi szárnyaikat; nyilván éjfél van már, a szellemek órája, gondoltam és úgy szerettem volna szaladni, messze, messze innen, és a félelemtől nem bírtam felkelni térdelő helyzetemből; fejem még jobban alákonyult a vasrácsozathoz, melynek hidegsége most halálos borzongatással testemet lelkemet járta által.

Csak néhány perczig tartott ez iszonyu lelki háborgás, de nekem a végzetlenséghez volt hasonló; a tulizgatott képzelet nem ismeri az idő forgását; végre alakok rajzolódtak elém, emberi alakok, női alakok. Mintha nehéz teher gördült volna le szivemről, olyan szabadon bírtam lélegzeni! Egészen új lélek szállt belém! Fel akartam szökni, de a két nőalak már egészen közel volt mellettem, és egy meg nem magyarázható, csak nők előtt ismeretes érzés: féltékenység, szégyen és kíváncsiság készített, hogy még tovább is mozdulatlanul maradjak helyemen.

Ketten voltak ; az egyik kisebb, még gyermek, a másik nagyobb; az utóbbi valamivel hátrább maradt, tán azért, mert a másik nagyon sietett előre. Az emlékköhez érve, megállt; az elalvással küzködő mécskből egy-egy lobbanatos derengés arczára esett; fiatal, alig tiz éves leányka volt, gyöngé, sugár tennettel, nemes, angyaltiszta halvány arczczal, mintha szintén márványból volna. Nagy kék szemei darabig a fehér márványkövön nyugovának, lassankint megteltek könnyekkel, aztán letérdelt, lehajtotta szép fehér halvány arczát a hideg, kemény talajra, hogy egészen eltűnt a sötétségben; csak sűrű zokogása hallatszott.

— Siessünk baronesse, nehogy észrevegyék távollétünket! — mondá végre a hátrább maradt nő, közelebb lépve a sirhoz. Hallatszott a hangján, hogy nem igen mulatságosnak találja az esteli találkozást e helyen.

A leányka erre felemelte fejét, letörülte a könnyeket halvány arczáról, azután szívbeható, esdő hangon mondá:

— Csak még egy kicsit, kedves Juliskám! Hisz oly rég nem láttam édesanyám sirját, és tudja isten, mikor fogom ismét látni!

— De mikor ugy félek! — viszonzá a másik.

— Oh, én meg olyan jól érzem magam itt e szent helyen! Édes, jó anyám! — mondá és erre oda ment a sirköhez, megölelte, és egyenkint csókolta meg a név öt betűjét, melyek beléje voltak vésve.

— Kérem, menjünk! Ugy félek, hogy észreveszik távozásunkat! — kezdé újra a másik nő, aggódva.

— Megyünk, megyünk, édes Juliskám! — viszontza a leányka és néhány lépést előre tett a másik nő felé, de csak ismét visszatért a sirhoz; olyan nehezen esett neki, távozni e hantoktól.

— Isten veled édes anyám! — mondá végre szorongatott szívvvel. — Könyörögj érettem ott fen a mennyekben, miként én itt e földön érted könyörgök! — és egy végső megeröltetéssel a másik nőhez csatlakozott.

— Most mehetünk édes Juliskám! — mondá neki; de ennek mintha ezalatt elmúlt volna aggódó félelme, nyugodtan állt a sirkő előtt.

— De ugy-e bár szépen fel van ékitve? — mondá, gyönyörrel szemlélgetve a sok virágot a hanton.

— Igen szépen! Köszönöm édes kedves Juliskám!

— Oh, nincs miért! Hisz oly örömet tettem ezt a szegény jó nagyságos bárónénak! Hadd legyen neki is egy kis öröme szegénynek! Tudom, örülni fog, hogy az ő sírját ugy felékesítették! Hát még annak, hogy a beronessé ide jött! No, de most menjünk! — mondá és pillanat mulva mindketten az éjjeli homályban tűntek el.

Csak én nem távoztam; el voltam kábulva, elzsibbadva attól, a mit láttam, a mit hallottam; fejem ugy zajlott, háborgott, mintha egész életem ott tor-

lódott volna össze; nem voltam képes elhagyni e helyet, és nem is kívántam azt tenni; nem féltem többé e rideg magányban; mintha e halvány leányka imádsága elűzte volna a gonosz ijesztő éjjeli rémeket, oly nyugodtan éreztem most magam.

Végre mégis távoznom kellett; meg nem állhattam, hogy egy virágot ne vigyek el magammal a szép koszorúból, melyek a sirt ékíték. Mondják, nem jó, a sirról virágot szakítani, ez nem hoz szerencsét; de nekem úgy tetszett, mintha láthatatlan szellem nógatna, csak szakítsak egyet emlékül, ez nem lehet vészes reám nézve, és leszakítám a virágot; félig nyílt rózsza volt; aztán távoztam.

Sötétség volt körülöttem; csak nagy ovatossággal tettem előre lábaimat; jobbról balról a sok egyforma sirhant, melyekre nem szabad lépni, a sok egyforma kereszt, melyekhez nem akartam nyulni, és a sűrű sötétség a földtől az égig. Ugy féltem, hogy eltévedek e tömkeleges vidéken, és egész éjtszaka a sírok között kell majd bolyganom!

Milyen nagyon örültem, midőn némi távolságban emberi hangok hallatszottak felém; arra felé irányoztam lépteimet; de lábam a körülöttem levő sírokba botlott meg; megálltam tehát; majd ha közelemben jönnek, megkérem őket, mutassák meg az utat, hogy ismét a szabadba érhessek.

Még nem láthatám őket, már hallottam hangjait; ketten voltak, egy férfi és egy nő; az első nagyon kemény hangon beszélt. Minél közelebb jöttek,

annál keményebben hangzott a férfi duruzás szava. A nő meg mintha csititaná, kérné. Beszédükről ítélve, a munkás osztály közül valók voltak. Csak most kezdtem igazán félni. Minő emberek lehetnek ezek, a kik itt a halál csendes birodalmát ily durva hangokkal merik felzavarni? Hisz ezek az örök béke tanyáján veszekednek!! Ha ezek most engem megpillantanak! — És lábaim roskodoztak a remegéstől, és egy keresztbe fogódzva, aláhanyatlottam egy sirra; testemet hideg, halálos borzongás zsibbasztá meg; csak szívem dobogott lázasan és fejemben égető forrósággal zajlottak az alaktalan rémes gondolatok.

Oh! bárcsak másfelé fordulnának! Szivesen maradnék itt, örömet tölteném az éjtszakát e sir felett, csak ezek ne jöjjenek erre!

Mindig közelebb jöttek hozzám! Már ki lehetett venni beszédüket!

— Ereszsz, ha mondom! — kiáltá a férfi. — Nem akarok veled menni!

— Még csak pár lépést édes Ferenczem! Nézd, ott, hol legsötétebb a temető; ott senki sem lát! — felelé a nő esdőleg, biztatólag. — Csak egy perczre jer oda!

— De mikor nem akarok oda menni! — szabódott a férfi; többet nem hallottam; erősen odanyomtam magam a két sir közti keskeny mélyedésbe, elfordítottam elmémet, hogy ne halljam ez emberek beszédjét, és áhitoztam azon jótétemény után, hogy a két sir közül valamelyik megnyiljék és reám zá-

ródjék hantjaival, a míg ez emberek itt e vidéken lesznek.

Bizonyosan rablók, tempomrablók, a kik éjféli idején a temetőn véres zsákmányukban osztozkodnak!

Ösztönileg hunytam be szememet, mintha a rémes sötétség még nem lett volna elég fekete, hogy ez embereket előttem eltakarja! Ugy szeretten volna parancsolni lelkemnek, hogy ne érezzen e pillanatban, hogy ne halljam ez emberek szavait, ne is tudjam, hogy itt vannak.

— Mondom, nem megyek!

— De csak jer, kérlek! hisz nincsen itt senki, ugy sem lát senki! — ezeket hallottam még tőlük, többet nem; csend lett körülöttem, néma, lélekre sulyosodó csend; ugy rázott, kínozott a félelem.

Nem állhatám soká ez irtózatós helyzetet; tán elmentek a temető másik irányába; kinyitottam szememet, tekintetem önkénytelenül a márvány siremlék felé fordult; de ezen pillanatban ismét visszakaptam fejemet; a márvány siremlék előtt világot láttam égni. Oh, tehát oda vonultak a gonosztevők! A hol tán a föld legszentebb angyala örök álmát aluszsza, a hol még néhány percz előtt a szív legszentebb könnyörgése mondatott el, ott most a bűn ütötte fel tanyáját! És még világot is gyujtanak a gonoszok; tán azért, hogy undok képüket a fekete éjtszakának mutassák meg!

Még egy ideig tartott a tikkadt csend, azután sajtáságos hang ütötte meg fülemet, a mely villany-

szerűleg hatotta át valómat. Zokogás volt! Mintha ott a márvány siremlék mellett valaki zokogott volna! Figyelni kezdtem, csakugyan zokogás volt, mindig sűrűbbé váló, a szív mélyéből szakadó zokogás! Felkaptam fejemet, tekintetemmel a hang felé fordultam; néztem, figyeltem, és szemeimbe könnyek tödültek a szégyentől. Azok az emberek, a kiket én oly gonoszoknak képzeltem, ott térdeltek a márvány siremlék előtt, kulcsolt kezekkel, a férfi és az asszony, mindketten imádkoztak, mindketten zokogtak!

Oh, mennyi öröm szállta meg lelkemet, ezt látván! Ugy szerettem volna oda szaladni ez emberekhez, és bűnbánólag megvallani hibámat és bocsánatot kérni tőlük, hogy oly undokul gyanusítottam őket lelkemben! De miért is nem birunk leszokni azon vétekről, hogy az elhanyagolt külső alatt mindjárt elhanyagolt lelket is fölteszünk!

— Most menjünk édes Ferenczem! A gyertya is elalvóban van már! Jerünk haza! — mondá végre az asszony, fölemelkedvén, de a férfi még tovább is ott maradt térdelő helyzetében; úgy látszott, szivét jobban kapta meg az elérzékenyülés.

— Az isten is áldjon meg jószágodért, — kezdé újra, szünet mulva, az asszony. — Ugy-e nem neheztelsz többé? Oh, tudtam én azt jól! Csak ide ha viszlek, mindjárt nem haragszol többé! Minek is haragunnál reá, mikor ugy is oly keservesen megbűnhődött érte? — Talán többet is mondott volna, ha a könnyek el nem fojtják szavait.

— Oh szegény leányom! miért nem követted atyád tanácsát! most nem fekünnél itt a hideg sirban! Nem kellett volna az öreg apának eljönni fiatal leánya sirjához! — mondá a férfi, szivszaggató hangon.

— Ne gondoljunk többé arra, kedves öregem — viszonzá a nő. — Nyugodjunk meg isten akaratjában; ő legjobban tudja, minek kelljen történni. Nézd csak, milyen szépen fölékesítették a sirt!

— Az ám! — felelé a férfi, és hangja ismét morgorva lett. — Mintha nem tudnám, hogy te ékesítetted fel!

— Nem a! — viszonzá az asszony. — Én csak ez egy koszorut tűztem fel. Bizonyosan a kedves Irma ékesította fel.

— Volt is az annak eszében! Gondol is ez anyja sirjára!

— De bizony! — viszonzá az asszony, de a férfi szavába vágott.

— Hagyd el, ha mondom! Igazad van, ha azt mondod, nem neheztelek többé a leányra. Nagyot hibázott és nagyot is szenvedett. Rosz leány volt, de egykor jó volt, és most is jó; a jóból ismét jó válhatik, de a roszból sohasem válhatik jó, és az a gyermek uri fajta; azért tehát jobb, nem is szólni róla!

Az utósó szavakat már a sirtól elmentében mondta; az asszony nem felelt semmit, szótlantul közeledtek felém; én már akkor felálltam volt; meg akartam őket szólítani.

— Ki az? — kérde egyszerre a férfi.

— Irma! — kiáltá az asszony, örvendetes meglepetéssel, és hozzám szaladva, által fogott karjaival, és én keblére roskadtam. A nagy lelki izgatottság végre kimerítette erőmet.

— Édes, kedves Irmám! Hogyan jössz te most ide? — kérde az asszony.

— Én nem vagyok Irma! — mondtam végre, halk, reszkető hangon.

— De hát ki ez? — kérde újra a férfi, ki ez idő alatt szótlán bámult reám.

— Oh kérem, vezessenek ki innen! — mondtam, összeszedve minden erőmet. — Elhagytam társaimat és eltévedtem a temetőben; a félelem erőt vett rajtam és csak most tértem magamhoz, midőn önök hangját hallottam; kérem, vezessenek magukkal!

Egy szót sem szólva haladtunk végig a temetőn. Olyan csendes volt most e hely, olyan elhagyott! Csak imitt amott pislogott még egy-egy lámpa, ide oda libegve az esti szellőtől. Olyan ijedelmesen kongtattak vissza lépteink a sok sir között.

Végre kiértünk a temetőből; csak itt éreztem teljesen visszatérni erőmet; gyöngédeden kibontakoztam kísérem karjaiból, megköszöntem nekik szivességüket, de nem akartak még eresztetni; nagyon gyöngé vagyok, mondtá az asszony, legalább míg a városba érünk, akarnak kíséreni; lehetlen volt el nem fogadni szives készségüket; megmondtam nekik la-

kásomat; annál jobb mondák, épen az ő házuk előtt kell elmennem.

Mindig közelebb értünk a városhoz; a torony órái ütni kezdettek; növekedő bámulattal számláltam az ütésekét; csak tiz óra volt; én azt hittem, már hajnal felé jár az idő. Mennyi rendkívüli esemény vonult el lelkem előtt rövid néhány óra alatt!

Leginkább gyötrött a kíváncsiság, kik lehetnek e jó emberek, és mi sors tépte le gyermeküket szerető szivökről. Mert hogy a fehér márványkő alatt az ő gyermekük fekszik, ez egyszerű emberek gyermeke, és hogy annak nagyon viszontagságos lehetett élete, már az eddigi tapasztalatokból is sejthettem.

Egy félreeső utczában kis házikóhoz érvén, az öregek megkértek, jöjjenek be velük, ők itt laknak, pihenjem ki magam; de én el nem fogadtam szives meghívásukat; sietnem kell, otthon aggódni fognak hosszas kimaradásomért; majd inkább máskor, legközelebb, meglátogatom őket. A jó öregek nem unszoltak többet, hanem kihívták egyik legényüket, majd ez haza kísér; elváltam tehát tőlük. A nagy, természetes legény egy szót sem szólva haladt mellettem, olyan kemény léptekkel, mintha csupa dobok volnának lábai alatt. Valami tehenész-forma lehetett, mint-hogy arcán nagyon meglátszott a velük való társalkodás. A legelső bérkocsiállomásnál egy kis pénzt nyomtam a markába és visszaküldtem, én pedig kocsira ültem, és alig félóra mulva honn valék.

II.

Nem tudom, mennyiben van igaza azon nagy bölcseségű férfinak, a ki a költészetet ébren való álmodozásnak nevezi, de annyi mindenesetre igaz, hogy álomban sokkal költőiebb szinben látjuk a tárgyakat, mint ébren. Ki ne emlékeznék azon édes benyomásra, melyet álmunkban egy-egy regényes vidék látása kelt? és ki ne kívánta ilyenkor, bárcsak ne ébredt volna még fel, hogy a kedves érzések még tovább tartottak volna?

Engem is elkísért a temetői jelenet a tündérek honába; egész éjtszaka azzal álmodtam, és oh, mi gyönyörűek voltak a képek, melyek lelkem előtt elvonultak! A sötét, kietlen sir gyémántragyogásu palotává volt varázsolva, fehér márvány oszlopszatu csarnokokkal, magasan felnyuló azurkék kupozattal, és szebbnél szebb teremekkel. Egy ablak sem volt a palotában, sem pedig ajtó nem vezetett belsejébe; ugy ereszkedett belé az ember, felülről alá, egy kis csaptatón át, és ugyan ilyen uton távozhatott ismét belőle; csudaszép fáknak ringó gallyai emelték fel oda maguktól, és ugyanazok bocsátották alá a kupozatról a földre, és utána ismét bezárkozott a kupozat. De azért nem volt ott benn sötét, mert a kupozat tetején e név állt: **Teréz**, napsugarakból oda tűzve, és a név fölött korona, ragyogó csillagokból fonva, és az aranyos napsugarak, egybeolvadván a csillagok

ezüstös tündöklésével, mennyei világosságot terjesztettek szét a palotában, hogy a szem be nem telhetett látásával. A palota közepén pedig smaragd és rubinkövekkel, gazdagul ékitett nyugágyon, ott feküdt Teréz, lehunyt szemekkel, mántha alunnék. Tudtam, hogy meg van halva, és mégis úgy szerettem volna hozzá lépni és megcsókolni gyöngédeden kipirosult arczáit, édes mosolygásu ajkait; de midőn feléje közeledném, midőn aláhajolnék reá, láthatlan kéz rántott vissza, és földöntuli szózat harsant meg fölöttem: „Halandó ajk ne érintse az örökkévalóság virágait,“ és én ijedten szöktem vissza és felébredtem; — de az álombeli tünemény olyan elevenen nyomódott be lelkembe, hogy már jó ideig fen voltam és még mindig a tündérpalotában képzeltem magam, és midőn szememet felnyitám, hirtelen nem tudtam, melyik az álom, és melyik a valóság.

Olyan vidám voltam, olyan könnyűnek éreztem szívemet! Nem tudtam szavakat adni azon derült, kedves képeknek, melyek szívemből kiáradoztak, mint a köpüből a méhek, mint a napból a sugarak!

Később aztán a való mégis kiszorította az ábrándokat; a tündérpalota helyett az elhagyatott márvány siremlék jutott eszembe, és a szép halvány fiatal leányka és az öreg szülék, a kik mindnyájan olyan késő este, mintegy lopva látogatták meg e sirhantot. Eszembe jutottak az öreg férfi és az asszony szavai, melyek mind valami rendkívüli eseményt gyanítottak velem, és lassan lassan a s z é p n e m é p e n n e m

legszebb tulajdona : a kíváncsiság, annyira erőt vett rajtam, hogy elfeledve ábrándozást, tündérpalotát és a ködös, borongós időt, mely egyszerre hurutterhesen bekövetkezett, még azon délután felkerestem a külvárosi kis házat, melynek kapuja előtt tegnap este jó öreg kíséroiimtől elváltam.

Olyanforma házikó volt ez, a milyenről a szegény költők azt állítják, hogy a boldog szerelem ilyenben is elfér ; meglehetősen kicsi, meglehetősen alacsony, az ablakok olyan közelek a földhez, hogy ajtók gyanánt szolgálhattak volna, ha kicsinyre nem szabják ; kerítés és kapu egyformán gyalulatlan deszkából, felső végükön hosszú vasszegekkel kiverve. A kapun beérve, tágas udvar terült el, egyik végében melléképület és czáfolhatlan bizonyítványai annak, hogy itt a gazda marhatartással is foglalkozik ; az udvaron túl tágas kert, melyben imitt-amott az ágyak szalmával voltak eltakarva ; egészen falusias épület, mintha nem is a városban állana, és igen tisztán tartva.

Beléptemet nagy ordas kutya jelentette a házbelieknek, de azért senki sem jött fogadásomra ; szerencsémre a kutya lánczra volt verve, egész bátorsággal folytathatám tehát utamat az ajtó felé.

Épen kopogni akartam, midőn az ajtó kinyílt és egy öreg asszony állt előttem ; ugyanaz, kivel tegnap este az elhagyatott márvány siremlék mellett találkoztam. Első pillanatra megismert, kezemnél fogva vezetett be a szobába és leültetett maga mellé. A szobában egy 6 — 7 éves fiúcska kis kocsival nyar-

galászott; beléptemkor abban hagyta ugyan játékát, de pillanat mulva újra elkezdte; az öreg asszony párszor mondta ugyan neki, hogy csendes legyen, de a kis fiucska nem hajtott szavára; és csak akkor voltunk képesek egymást megérteni, midőn a házi-asszony gyöngédeden megfogván őt kezénél, kocsistól lovastól kitette a szobából.

Legelőször is a kis fiut mentegette a jó asszony; olyan jó gyerek, csakhogy nagyon eleven; más különben engedelmes volna, csakhogy nagyon el van kényeztetve; de ez nem is csuda, ő is öreg már, a férje is öreg ember, és mindketten ugy szeretik e kis gyermeket.

— Ugy szokott az lenni; — mondám — a n a g y s z ü l é k rendesen sokkal engedékenyebbek a szü-léknél.

— Nem unokánk, — viszonzá az asszony, — csak ugy fogadtuk föl örökbe! — és mély fohász szakadt ki szivéből; azután mintha más irányba akarná szorítani gondolatit, elkezdett beszélni azon örömről, hogy meglátogattam őket. Férje nem szereti ugyan a látogatásokat; olyan kevés szívet találni az emberek között, és mindig arról szeretnek beszélni, a mi legjobban fáj felebarátjuknak; de engem mégis igen szívesen látnak, engem mindjárt megszeretett, a hogy tegnap éjjel megpillantott.

Igen örültem a jó benyomásnak; magam is hasonlót éreztem a jó öregek iránt, de azért nem mertem a beszélgetést azon tárgyra vinni, a melyért legin-

kább idejöttem. „Az emberek mindig arról szeretnek beszélni, a mi legjobban fáj felebarátjuknak,“ mondá a jó asszony, és némi szégyennel éreztem, hogy igazavan; inkább a kis fogadott fiuról kezdtem tehát beszélni, ezt bizonyára szívesen hallja a jó öreg; de a léleknek ugyanazon tulajdonsága van, mint a testnek: mikor az egyik rész beteg, az egész érez fájdalmat, és akárhol érintsük, fáj. A kis fogadott fiu és az elvesztett leány emlékei annyira egymásba voltak bonyolulva e szívben, hogy lehetetlen volt az egyiket érinteni a másik nélkül. A kis Lajos épen akkor lett árva, mikor az ő leányát eltemették, hát magához vette; ez volt a kis fogadott fiu története, de a melynek elbeszélése annyi sajtó sebet érintett a szegény asszony szívében, hogy keserűen megbántam, miért akartam azt megtudni.

— Fel se vegye! — mondá szünet mulva, midőn a nagy szomorúságot arczomon látta. — Nagyon fáj, szerencsétlen gyermekemről beszélni, de azért mégis jól esik e fájdalom. Hisz ugy is nem teszek egyebet, csak róla gondolkodom; olyankor aztán ki is kell sírnom magamat; férjem előtt nem szabad tennem, nagyon haragszik érte; de mikor ő nem látja, ki kell sírnom magamat, aztán mindjárt könnyebben érzem a lelkemet — és újra meg újra letörülte könnyeit, melyek újra meg újra elötörték szemeiből.

Egy ideig hallgattunk; én is igen el voltam fogódva, és nem tudtam szólani. Milyen nagy lehet e szívben a fájdalom, mikor csak könnyek által tudja

enyhíteni! És ezt mind az mérte reá, a kinek ő volt legnagyobb jóltevője a földön: a gyermek édesanyjának!

— Egy kérésem volna kegyedhez! — kezdé végre az öreg asszony.

— Parancsoljon velem.

— Csak azt szeretném tudni, de aztán igazán feleljen nekem!

— Igazán, igazán; nem tudok én másképp felelni.

— Hát ugy-e bár attól a nagy márvány sírkötől jött, mikor tegnap a temetőben találkoztunk? ott imádkozott?

— Igen.

— Mindjárt gyanítottam! — folytatá hévvel. — Mindjárt éreztem, hogy szegény leányom sírjától jött. Első pillanatban unokámnak is néztem, de ez sokkal kisebb, még gyermek; csak úgy tetszett az, mert sötét volt és róla gondolkoztam. Nem ez volt tehát, hanem kegyed! Oh, az igen szép volt kegyedtől; igen, igen szép! Megemlékezni amaz elhagyott sírról, egy imádságot küldeni utána az égbe; az isten áldja meg érte! Megérdemelte szegény; ugy-e bár megérdemelte?

Megmondtam neki, hogy nem ismertem, de azért hiszem, hogy megérdemelte.

— Nem ismerte? — kiáltá a nő. — Ám ítéljen maga, ha nem érdemelte meg a jó emberek szánakozását! — és azzal megfogta kezemet, és a mellékszobába vezetett; ott nagy sietve egy szekrényt nyitott

ki, és nagy rakás fehérnemű alul papircsomagot húzott elő, ezt ovatsan kibontotta, egy kis arczkép volt benne.

— Ine, nézze! Ilyen volt! — mondá, és szemem elé tartá a kis mellképet.

Lelkem mélyéig megrendültem. Ugyan így láttam őt álmamban! Ugyanazon szende, vidám arcz, ugyanazon édes, nyájas mosoly, ugyanazon búbáj minden vonáson!

— Ugy-e bár szép? — kérdé az öreg nő, és nagy elragadtatásában elfelejtette, hogy csak élettelen színeket lát maga előtt. — Pedig nincsen is jól találva! Maga még sokkal szebb, mint képe! A festő azt mondta, nem lehet híven visszaadni. Tizenhét éves volt csak, mikor levéttetem; épen nyolcz éve, de bizony már kilencz éve, és most már kün van a temetőben, és semmi sem maradt belőle, csak e hitvány kép! — és könnyei újra előfakadtak.

Most az udvaron újra hallatszott a kis fiu kiabálása, mire az öreg asszony gyorsan visszatette az arczképet a szekrénybe, letörülte könnyeit és sietett ki a szobából.

— Férjem jö! — mondá, hirtelen nyugodt kifejezést öltve.

Csakugyan az volt, a kis fiut kezénél vezetve, jött be a szobába.

— Minek hagyjátok a gyereket kün szaladgálni a hidegben? Még meghütheti magát! — mondá, a szobába léptekor, kemény hangon, mely annyira el-

lentétben volt azon szelid gondoskodással, melylyel a gyermekkel bánt.

Engem csak azután látott meg, és akkor sem ismert reám mindjárt, csak mikor tegnapi szivességét köszöntem meg; de még akkor sem változott át nyájasabbá; sötét komorság borongott barázdás arczán, a mi csak annál nagyobb szánalomra, csak annál forróbb ragaszkodásra buzdította lelkemet iránta.

Lehetőleg igyekeztem megnyerni bizalmát, a mi nagy részben sikerült is; nem birtam ugyan eloszlatni a komor bufellegetek homlokáról, de azért mégis észrevehető volt rajta, hogy nem vagyok terhére. Már az is sok volt, hogy nem szökött meg előlem, mint neje mondá, és midőn távozám, nyájasan köszönte meg szives látogatásomat, és megkért, legyen gyakran szerencséje hozzám.

Lehetett-e visszautasítanom e jó embernek meghívását? Nem jótékonyság-e nekik olyan ember látása, a kit a tiszta szeretet vonz körükbe? Visszaszállítani szivükbe a szeretetet, az emberekben való hitet, és eloszlatni azt a sötét felhőt, melyet a balsors éltük láthatára fölé vont? Oh, a kik valaha tapasztalták, mi szánandó az olyan ember sorsa, a kinek csak azért van szeme, hogy könyezzen, csak azért van szíve, hogy boldogtalan legyen; a ki valaha tapasztalta, mit tesz az: boldogtalanlás, csak az bir helyes fogalmat alkotni magának azon szent buzdulatról, melylyel igyekeztem, tőlem kitelhetőleg földeríteni ez öreg emberek napjait.

Csaknem naponként náluk voltam ; ott töltöttem a téli esték legnagyobb részét ; és a jó öregek annyira hozzám „törődtek“, mint mondák, hogy mikor két napig meg nem látogatám, a harmadikon már utánam küldtek. A gyakori együttlét mindig közelebb közelebb hozta szívünket ; maga az öreg férfi is sokat beszélt velem multjáról, jelenéről ; egyszerű, sokat látott, sokat tapasztalt ember volt, kit nem a könyvek és tudományok, hanem az élet nehéz iskolája bölcsesé avattak. Nem írom le most az elveket, melyeket egy hosszú élet tapasztalatain szerzett ; ne tudja meg a fiatal szív, milyen az élet, visszafelé tekintve ; csak Teréz életét fogom leírni. hálás kegyeletből azon szerencsétlen család iránt, a mely nekem e történet részletes és ismételt elbeszélése által annyi fájdalomgazdag, de azért kedves emlékű órát szerzett. Az öregek beszédjei és Teréz naplója juttatták tudomásomra az egyes vonásokat, melyekből egy rövid élet hosszú szerencsétlenségét állítám össze.

III.

Néhány évvel ezelőtt, mikor a pesti külvárosi ember valakinek nagy boldogságot akart kívánni, csak azt mondta : legyen olyan boldog, mint Bakács Ferencz ; pedig Bakács Ferencz nem volt valami nagyon gazdag ember ; akár hányan mérközhettek vele és multák őt felül vagyon dolgában ; de

volt neki egy leánya : T e r é z, a miért őt méltán boldognak tartotta, és megirigyelte mindenki. A mi az apai szívet örömmel, az anyai szívet büszkeséggel töltheti meg, az mind pazarul volt a leánynak megadva : átható elme, jámbor szív, fogékony lélek, és mintha a teremtő maga tudná, mi nagy ritkaság, ennyi jeles tulajdönt együtt birni, e drága kincseket a legszebb földi foglalatba zárá.

Egyetlen leánya volt szüléinek ; hat gyermek közül csak ez egy maradt meg életben ; a szülék tehát az elvesztett öt gyermek szeretetét ez egyre halmozák ; Bakács Ferencz nem volt valami különösen mivelt ember, de azért tudta, milyen nagy ékességül szolgál a leánynak, ha a lélek istenadományai lehetőleg ki vannak képezve, hogy ne igyekezett volna tehát egyetlen gyermekének e kincset is megszerezni ?

Igy lett a gyermekből leányka, és a leánykából tizenhat éves hajadon.

Mikor az utcán járt, az emberek megálltak és utána néztek, a meddig csak szemükkel utólérhették, olyan szép volt ; mikor társaságban volt, koros férfiak is örömmel hallgatták szavait, olyan okos volt, és mindamellet a nálánál idősebb leányok és vetélkedtek barátságáért, oly szerény volt. Egyiránt birta azon ritka adományt, kiérdemelni a komoly emberek hallgatag tiszteletét, és távol tartani magától a könyelmű ifjak léha magasztalásait. A ki egy tekintet vetett e tiszta, ábrándteljes homlokra, a tulvi-

lágba merengő szemekbe, az elvesztette bátorságát holmi csélcsap szépelgéssel közeledni hozzá.

Mindeddig azonban leginkább csak a szüléi ház szeretettől szentesített falai közt folytak napjai, és ő boldog volt. Nem vágyódott tágasabb körbe; lelke nem ismert más érzést, a szereteten kívül; a mi ezen felül még szabad hely fenmaradt szívében, ezt ábrándokkal töltötte be, azon bűbájos eszményi alakokkal, melyeket az ember szóval ki nem fejezhet, és melyek az illetetlen női szívet annyi vidámsággal töltik meg.

Csak az volt a baj, hogy a fiatal leányka nappal is e tünde ábrándképekkel foglalkozott; pedig azoknak csak éjtszaka szabad megjelenni, a csendes éjtszakában, mikor a lélek megpihenni vágyik az élet rideg valójától, akkor jótékonyság, itt hagyhatni e világot és fölrepülni az ábránd tündérszárnyain az örökkévalóság, az eszményiség mennyországába, és más nap reggel azt gondolni, hogy mind azon szépet csakugy megálmodtuk, és ismét új életkedvvel, derült tekintettel csüngen a valón. De ezt Teréz nem tette; mindig nagyobb gyönyörrel engedte magát át a csábulatos képzeleti világnak.

Sokat tett hozzá egyik öreg nőrokona: Margit néni, egy szegény özvegy asszony, a ki a leányt zsenge gyermek korától dajkálta, és tán szüleinél is jobban szerette. A jó asszony sokat szenvedett volt az élettől, és a hosszú téli éjtszakákon, mikor az öreg embertől az életuntság, a fiattól pedig az életerő

lelopja az álmod a szemről, az öreg asszony elbeszélte a leánynak keserű élményeit, meg nem gondolva, hogy az ilyen mesék milyen mélyen veszik be magukat az örizetlen fiatal szívbe.

Mikor Teréz tizenhét éves lett, egy fiatal ember kezdett a házhoz járni; középsorsu emberek fia volt, a ki közel lakott hozzájuk, és igen látszott keresni az alkalmat, mikor a leányt láthatja; Teréz nem igen nehezítette meg neki ez ohajtás teljesülését; szívesen mulatott vele, és szüléik szintén szívesen látták őket együtt mulatni; de midőn Margit néni egyik éjtszaka azt találta neki mondani, hogy az ifju szerelmes belé, és a mint látszik, nőül akarja őt megkérni, de a világért ne menjen hozzá, mert ő egészen más férfi számára van alkotva, az naptól fogva a leány nem akart többé az ifjuval találkozni; mikor megtudta, hogy eljött, bezárkozott szobájába, vagy eltagadtatta magát: nincs otthon; így aztán az egyszerű, szerény ifju elmaradozott; Bakács uramnak roszul esett e dolog, de nem nagyon; elég fiatal még a leány, gondolá, még nem jött el az ideje.

„Ő egészen más férfi számára van alkotva;“ ez idő óta az öreg rokon szavai igen gyakran fordultak meg a leány elméjében, és lassanként új világ kezdett fejlődni lelkében. A kedves tünde ábrándok vágyakká idomultak, alakot öltének, és a fiatal leányka vizsga kíváncsisággal kezdett körültekinteni ismerősei között, ha talál-e olyan ifjut, a

ki megközelíti az ő eszményképét, a kit megtudna szeretni !

De nem talált. A milyen férfit ő keresett, ilyen egy se volt azon körben, melyben eddigi élete folyt. Olyan közönségesnek, alantinak kezdé tehát tekinteni e kört. Ez emberek mind a göröngyhez vannak növe, mint a fa ; a nehéz munka rabjai, mint az igavonó barom. Az igaz emberek, azok, a kik egy nő mennyei fogalmait megközelítik, bizonyára más körben teremnek.

Egyszer a leánynak egy álma volt, csodálatos, fantasztikus álma, a minő már lenni szokott eleven képzelődésü fiatal lányoknak, mikor valamely eszme nagyon foglalkoztatja őket ; Teréz nevetve beszélte el azt az öreg rokonnak, és a jó asszony komolyan mondá neki, az álom azt jelenti, hogy valami nagy szerencse néz reá ; egy igen gazdag urfi fog belé-szerelmesedni, nőül fogja venni, boldoggá fogja tenni, négy lovas hintóban fog járni, aranyos nyoszolyában hálni, este reggel, ébren alva, örömmre fog találni. Az öreg asszony pedig büszke volt arra, hogy ő milyen ügyesen megtudja fejteni az álmakat, a miért a fiatal Teréz, a ki tudta, hogy az álmak semmit sem jelentenek, igen sokszor jó ízűt nevetett a néni bábonás elfogultságán.

— Mesebeszéd ez, Margit néni ! — mondá a leány most is a rokon nagy szavu jósolgatásaira ; de most már nem nevetett többé, sőt magában épen ellenkezőjét gondolta annak, a mit neki feleletül mon-

dott, és órákig el tudott gondolkodni Margit néni álmofejtésén. Annyira öszhangzatban volt e jóslat ábrándjaival, vágyaival.

És miért is ne valósulhatnának ez ábrándok? Avagy nem találkozhatnék-e férfiu, a ki megérténé az ő lelkét, és viszonzná az ő érzelmeit? És oh, mi nagyon tudna ő szeretni! Szive tán el sem is birhatná majd azt a lángoló boldogságot! szétröpitené, mint a hogy a fellobbanó láng a kemény érczet szélylyelröpíti! De mit bánja ő azt! Hadd repedjen meg e szív, csak egyszer ha érezné a mennyország üdvőségét itt e földön!

Mindezen ábrándokról természetesen a jó szülék mit sem tudtak; oh, átalában nagyon keveset tudnak azok a gyermek belső világáról! Mit tudják ők, honnan jő ez alkonyati pirosság a leány arczára, és miért változik az egyszerre, minden külső ok nélkül haloványra! Nagyon jól érzi magát, onnan a szende pirosság; nyilván rosszul aludt, onnan a haloványság; de akár piros, akár halvány, mindig szép az ő leányuk, mindig elbájoló az a mosoly ajkai körül, az az elandalító tekintet szép szemében!

Teréz egyszerre kedvet kapott, a közvigalmi helyeket meglátogatni, és a jó szülék nem birták megtagadni ohajtását. Bakács uram tett ugyan némi ellenvetést eleinte; nem olyan egyszerű embereknek való az ily életmód; de neje, és kivált az öreg néni leszavaszták őt; a fiatal leánynak világot kell látni, és most már egészen más világ jár, mint harmincz

évvel ezelőtt, mikor ő oltárhoz vezette feleségét; akkor elég volt, ha a leány sütni főzni tudott, és legfölebb is egy kendőt beszegni vőlegénye számára, de most egészen mást kívánnak a nőtől, és tudott-e volna a férfi ellenkező véleménynyel lenni, mikor két asszony elkezdte neki demonstrálni, mit kíván most a világ egy férjhez menendő leánytól?

IV.

Teréz tehát gyakrabban kezdé látogatni a nyilvános multságokat, és lehetetlen volt általános figyelmet nem gerjesztenie; rövid idő múlva egyike volt a legelismertebb szépségeknek Budapesten; de azért oly nyugodtan haladt a hódolók serege között, mintha észre sem venné őket. Épen olyan hideg, mint a milyen szép, mondák reá a körülötte lóto-futó uracsok, elfojtott haraggal.

Milyen multság volt ez aztán, mikor Teréz az ő kedves vidámságával otthon elbeszélte, minő bohóságokat mondott neki ez vagy ama fiatal uracs! A jó szülék bizonyosan jobban mulattak ez előadáson, mint leányuk, kinek e vígalmak hovatovább unalmasabbakká váltak, és nevetve mondá egykor öreg rokonának, hogy álmofejtési tehetsége ez egyszer mégis aligha tréfát nem üzött vele; mert ő bizony nem fog szerelmes lenni egy urfiba, még ha aranyos hintóban járna sem.

A leány immár újra nevette az öreg Margit orakulumait; sőt bizonyos unottság kezdett már-már erőt venni rajta e szívig nem ható mulatságok között, midőn egy este a színházban egy fiatal embert pillantott meg egyik erkélyszéken ülve. Csak egyetlen egy tekintetet vetet az ifjura, ezután hirtelen elfordult, és érzé, hogy szívének minden vére arczába szökkent, és le kellett ülnie, mert a föld mintha ingadozott volna alatta. Még soha életében nem érzett olyan kint, mint e pillanatban, de még soha életében egyszersmind olyan édes boldogságot, mint e kinos fájdalom közepette.

Teréz tudta, hogy nevezik az érzést, mely e pillanatban szívét általjarta, és a viláért sem birt volna többé az erkély felé tekinteni. Pedig úgy vágyódott azt tenni; de nem merte; hisz itt annyi ember van jelen, és ezek mind tudni fogják, hogy ő ez ifjút keresi; azért nem tekintett többé reá; egy belső szózat sugta neki, hogy ezt nem szabad tennie; ah, de nem is kellett többé oda tekintenie, hogy a fiatal szív lángba boruljon!

E z a s z e r e l e m ! így szólalt meg benne egy eddig nem ismert, bűbájos csendületű érzés; a szent, égi szikra, a mely megjelenése pillanatában a szív minden rejtekéig árad el, megvilágítja, felmagasztalja; a melyben a nő először kezdi érezni lételének mennyei rendeltetését; a mely feltárja előtte az ég minden üdvét, a lélek minden szentségét; a szerelem, mely ha még annyi boldogtalanságot is hoz magá-

val, nem tudja megkeseríteni azt az édességet, melylyel fogantatása első pillanatában a szívet eltöltötte; a szerelem, melynek a gonosz szellemek a bünt, és nemtelenséget testvéreikül hazudják, irigységből, kajánságból, kárvágyból, mert tudják, hogy ez az ég legkedvesebb adománya, mert tudják, hogy megedzi az erényt, megtisztítja a szívet, és jó és nemesre ösz, tönzi a lelket; a szerelem, mely egyedül megóvhatja a lelket a csüggedéstől; a szerelem, mely mindazt magában foglalja, a mi a földön nemes és magasztos, és mindazt kizárja, a mi az emberi méltósággal, a nemes önérzettel ellenkezik; és e magasztos, boldogító érzés amaz ifjuhoz ragadja szívét!

De hát ő, a szép ifju, valjon szereti-e őt? valjon észrevette-e, midőn reátekintett? Emlékszik ugyan, hogy az is feléje nézett, de hátha mégsem őt nézte?

Oh, minő kínna! töltötte őt meg e gondolat! Ugy remegett, úgy szenvedett a félelem alatt, és szikrázó szemekkel szemlélgette a körülötte ülő hölgyeket, és mondhatlan örömeire szolgált azon tapasztalat, hogy egyetlen egy olyan hölgy sincsen közéletben, a ki szépségben mérközhetnék vele, és mivelhogy már a nélkül is a körültekintésben volt, meg nem tagadhatta magától azt az ohajtást, hogy az erkélyre szintén egy pillantást ne vessen; kicsi piczi pillantást, fél szemének egyik villámsebes röppenésével, melyet bizonyosan senki sem vett észre a színházban, de a mely mégis oly igen-igen boldoggá tette őt; mert ismét láthatta azt a kedves, szép arcot,

és azt is, hogy az ifju feléje irányzott távcsővel nézegeti őt. Oh, tehát észrevette őt! Semmi kétség, őt kíséri szemeivel; bizonyára ő is olyasmit érzett, a mit eddig soha! Oh, milyen nagyon tudott ő ennek örülni!

Egyszerre zaj keletkezett körülötte; felrezzent álmodozásából; a közönség oszladozott, a függöny le volt bocsátva.

— Mennyire megragadta lelkedet az előadás! Nem is látod, hogy már vége van! — mondá neki Margit néni, a ki a színházba elkísérte volt. A leány nem felelt neki, hagyta őt azon véleményben, hogy az előadás bilíncselte le annyira figyelmét, pedig az egész előadásból csak a mű czímét ismerte, az is a szinlapból maradt meg emlékezetében; a mit a színészek ez este műveltek, arról bizony semmit sem tudott.

A többivel együtt ő is elhagyta a színházat; még egy röpke pillantatot vetett az erkélyre, hogy lássa őt még egyszer; oh, de tekintete szomoruan, csüggedten tért vissza onnan; ő már nem volt az erkélyen; oly üressé, silánynyá vált egyszerre e hajlék; sietett ki, hogy mielőbb a szabad levegőre érjen; Margit néni alig tudott utána menni.

Az öreg rokon meg nem foghatta, mi lelte ma a leányt; egész uton egy szót sem szólt; még soha sem látta őt így; tán az előadás hatott rá annyira? Teréz reáhagyta, igen is, az előadás izgatta fel annyira, és midőn haza érve, szüléi felszólították,

hogy, mint máskor, beszélje el nekik a szinmű tartalmát, a leány majd elsülyedt zavarodottságában; mit tudott ő a mai előadásról? Azzal mentette magát, hogy roszul van, a feje fáj. A jó anya részvétteljesen tapogatta meg leánya fejét; igen is, roszul van; nagyon forró a homloka, feküdjék le, holnapig jobban lesz. Hogy milyen forró lehet a leány szive, az a jó anyának nem jutott eszébe.

Pedig dehogy volt roszul! Még soha sem érezte magát olyan jól, mint ez este. Mintha szárnyai nőttek volna, úgy elkiváncozott innen, fel, a csillagokhoz, a melyek ma olyan bizalmas mosolygással ragyogtak be az ablakon; mintha tudnák az ő édes kedves titkát, és regélnének neki bűbájos tündér meséket, az örök boldogságról, a hű szerelemről. — „Hát mondjátok meg nekem, hogy hívják az én lelkem bálványát, ti mindentlátó isten szemei! Irjátok le nekem nevét ezüst sugaraitokkal, hogy mondjam el magamban imádság gyanánt, és altassam el vele háborgó lelkemet!“ suttogá nagy elragadtatásában, és midőn a csillagok nem hajtanának kérésére, lefeküdt, keblére kulcsolta kezeit, és behunyta szemeit, újra meg újra elgondolkodva, ki lehet e szép ifju; bizonyára előkelő család sarjadéka; ezt mutatja arczatekintete, öltözete; de ez mindegy neki; nem ezekbe lett ő szerelmes, hanem azon lélekbe, mely e szemekből kisugárzik. Ha koldus volna, akkor is szeretné; akkor tán még inkább tudná őt szeretni; megmondhatná neki: „Megosztom veled életemet,

mindenemet, csak szeress úgy, mint a hogy én téged szeretlek!“

Hajnal felé mégis elaludt, de lelkében úgy össze-
fonódtak az ábránd és az álom képei, hogy reggelre
kelve azt hitte, csak úgy megálmodta ő mindezt;
valóságnak nagyon sok volna annyi boldogság! és
midőn tisztán emlékezett meg mindenről, mi tegnap
óta szívével történt, akkor még inkább kezdett szo-
morkodni; hátha e való reá nézve mégsem volna
több álomnál, a mely ha egyszer eltűnt, soha vissza
nem tér többé?! Ha ő ez ifjút soha sem látná többé
ez életben!

Oh mennyit szenvedett e gondolattól! Hányféle
módot nem gondolt ki, melyek által ismét találko-
hatnék vele, de melyeket ismét mind elvetett, mert
egytől egyig kivihetlennek tartotta, még pedig csu-
pán csak azon egyszerű okból, mert azt sem tudta,
hogy hívják.

Most csakugyan méltó oka volt szüleinek az
aggodalomra. Olyan halavány lett egyszerre, mintha
hetekig ágyban feküdt volna, és ő maga is komolyan
hitte, hogy betegségbe esik, olyan gyenge volt; de
azért a világért nem feküdt volna ágyba, sőt ovato-
san titkolta el gyöngeségét szülei előtt; nevette aggo-
dalmukat; egy kis főfájás az egész, egy két nap
mulva semmi baja sem lesz már.

Este ismét a színházba ment; dehogy lehetett
volna őt most onnan visszatartóztatni! Hátha igazán
beteg volna, nem meggyógyulna azon gondolattól,

hogy ez az egyetlen lehetőség, viszonzláthatni ismeretlen bálványát!

És a mint a csarnokba ért, csakugyan ott látta őt! És a mint feléje közeledett, az ismeretlen arcza sugárzott az öröm és boldogságtól. És érezte, hogy az ő arczán is öröm ömlik el. De hogy is ne, mikor olyan kétségbe vonhatlannak derült fel előtte, hogy az ifju csupán csak őt várta, az ő látása töltötte meg annyi örömmel! Tehát bizonyára megértették egymást; az ő lelkét is megragadta az a búbajos, menyeyei érzés!

Hogy eltűnt egyszerre az a halványság arczáról! Olyan piros lett, mint a hajnal, olyan vidám, mint a pacsirta, és olyan szép, mint a tavasz. Épen egy vígjátékot adtak, meglehetősen hosszadalmas darabot, meglehetősen készületlen előadással; de Terézt ma mind ez felette mulattatá. Bánta is ő, mit adnak ott a szinpadon; neki elég volt, hogy egy párszor amugy isten igazában, szive mélységes mélyéből kinevetette magát; olyan jól esett ez ma neki.

Vége lett az előadásnak, a közönség ismét szaladozni kezdett, vele Teréz és édesanyja is, a ki ma oda elkísérte volt.

A csarnokban ismét ott látta a szép ismeretlent. Teréz elpirulva haladt el mellette; nem merte föl-emelni reá szemeit; félt, ha rá néz, nem bir tovább menni, olyan mondhatlanul vonzotta őt szive hozzá.

— Tehát holnapután az u r a k b á l j á b a n! —
mondá valakinek háta mögött egy szép csengésü

férfihang, melyet Teréz azonnal az övének ismert meg. Igen, igen: megismerte; mert épen ilyen hangon hallotta őt beszélni képzeletében, midőn édes szerelmi nyilatkozatokat cseréltek ki. Százezer közül kiismerhette volna, hogy ez az ő hangja.

Ugy szerette volna mondani neki, hogy: „Igen is, ott leszek!” mert igen jól tudta, hogy csak ő végette említette az urak bálját, ő vele akarta tudatni, hogy ott leend, hogy ő is ott megjelenjen. Oh, mi boldoggá tette őt e tudóság!

A szülék örvendetes meglepetéssel nézték leányuk vidám derűtségét. Hogy elmúlt az a bubánatos halványság! Mintha soha ott sem lett volna. Mégis sokkal kiképezettebb az a fiatal nemzedék náluknál, gondolák sohajtozva; nekik a színház korántsem nyújt annyi élvezetet, és szinte megirigyelték a fiatal-ságtól, hogy ez olyan sok élvezetet talál színi előadásokban.

V.

Tehát az urak báljában ismét látni fogja őt! nem csak, de beszélni is fog vele, érezni fogja keze érintését, hallani fogja hangját, melyhez a földön semmit sem lehet hasonlítani, és magába fogja szívni azt az édes boldogságot, a mely után lelke olyan véghetetlenül sovárog. Oh, csak már itt volna a vár-vavárt est!

Végre ez is megjött; sok szép leány és deli ifju van Magyarországbán, és akkor a fiatalság még nagyobb kedvet is talált a nyilvános vígalmakban. A terem tele volt már szép hölgyekkel, deli ifjakkal, midőn Teréz belépett; pedig nem igen késett a megjelenéssel; tíz óra után már ott volt; de neki nagyon unalmas volt az egybegyült díszes, fényes közönség; mert egy tekintettel végignézett a jelenlevőkön, és őt nem találta közöttük.

Mi kínos az ilyen mulatság, mikor az, a kiért benne résztveszünk, nincsen jelen! Hogy bántja a fület a harsogó zene, a szemet a sok fény és pompa, a sok sürgés-forgás, de leginkább bántja a lelket az a vidámság, mely minden szemben tündököl, mikor a miénk úgy szeretne könybe lábadni!

És hát ha el sem fog jönni! Ha a sok remény, melyet ez estébe helyezett, nem fog valósulni, és ő reá öröm helyett be nem teljesült vágyak, kínos csalódások várnak?! Oh, mi fülsértőleg rikácsol az a sok hangszer! Hogy is tudnak az emberek mulatni mellette?!

E perczben fiatal ember közeledik hozzá, és felkéri egy négyesre; a leányka igent ínt neki fejével, és alig tudja, mit beszélnek hozzá, annyira el van szóródva; úgy szeretne ő távol lenni innen, ott-hon, csendes, magányos szobájában. Nem tánczolni, de sirni szeretne ő most!

Igy csalódní! Ilyen biztos, édes boldogságos reménytől megfosztatni! És ilyen szétmarczongolt szív-

vel itt lenni e zajos mulatság, a csapongó jó kedv közepette!

Most az ifju, a ki tánczra felkérte, hozzá közeledik, és elvezeti a lejtő csoportok közé; Teréznek most épen annyi kedve van a tánczra, mint a kit vérpadra hurczolnak. Szemei bánatosan tekintenek szélylyel a teremben, ha nem találkozik-e valaki, a ki őt e kínos helyzetből megszabadítaná!

És megszabadittatik. A terem tulsó végén egy ifjut pillant meg: őt. Épen most lépett be; vizsga szemekkel tekint körül; bizonyára keres valakit; valjon kit? tán a díszes öltözékü, lángtekintetü N. grófnő ott? nem; vagy tán a bájos K. bárónőt? azt sem; tekintete mindegyikről könnyeden lesiklik, egyik arczról a másikra; most ő feléje fordult, most megpillantotta. Hah! őt kereste! Mennyire villogtak szemei, midőn az övével találkoztak! Bizonyosan őt kereste; a sok szebbnél szebb uri hölgyek közül egyedül őt!

Milyen édes jó kedve támadt most egyszerre! Szerette volna az egész világot szívéhez ölelni! Kissé neheztelni kellene ugyan reá, hogy olyan későn jött, hogy fel nem gondolta, mennyi kint okoz neki ez által; oh, de ő azért még sem neheztel reá; hogyan is neheztelne reá, mikor szeméből olvassa ki a bocsánatkérést! Aztán hát halálos ellenségére tudna ő most neheztelni! most, midőn látta, olyan tiszta látta, hogy ez ifju, az ő szive választottja, ama sok fényes, díszes urhölgyeknél fölibe teszi, őt, a szegény, egy-

szerü leánykát! Oh, most ő csupa öröm, csupa boldogság!

A csoportok már teljesen meg voltak alakulva, midőn az ifju megérkezett; nem vehetett többé részt e tánczban; annál nagyobb érdekléssel nézhette tehát, és ez egész idő alatt le sem vette szemét Teréztől.

De olyan szépen is tánczolt a leányka; olyan könnyüdedek, olyan kecsesek voltak mozdulatai; mint a virág hajlongása, mint a sugár lebbenése; egészen által volt szellemülve a nagy szívbeli derültségtől; akár merre fordult, mindenütt az ő tekintete ragyogott feléje, hogy ne érezte volna tehát magát olyan könnyűnek, olyan derültnek, olyan boldognak! Hisz nem is e földön élt ő most!

Végre elhallgatott a zene, a tánczosok helyeikre vezették párjaikat, és ugyanazon perczben mellette is termett az ismeretlen, és beszélt vele; mit? ki tudná azt leírni! jelentéktelen dolgokat; megkérdezte, ha nincsen-e még eligérkezve a legközelebbi tánczra, és milyen nagyon fájna neki, ha kosarat kapna tőle. És mit felelt neki Teréz? azt valóban maga sem tudta; egészen összezavarodtak gondolatai, midőn az ifjuval beszélt; csak akkor tért némileg magához, midőn az ifju karjain a teremben lebegett, és akkor is csupán azért tért magához, mert olyan boldognak érezte magát, mint még soha!

Vége lett a táncznak, oh de nem a boldogságnak! Az ifju visszavezette őt édesanyjához, és csak most mutatta be magát az öreg asszony előtt; eddig

nem tette azt, a mi ugyan hiba volt tőle, de Bakácsné asszony nem neheztelt érte; nagyon gyönyörködtette őt leánya tánca; még soha sem látta őt olyan kecses könnyedséggel körüllebegni a teremben, és mindegy volt neki, akárkivel tánczol; de Teréz visszaszorított lélegzettel hallgatta az ifju szavait; olyan szépen tudott bocsánatot kérni feledékenységeért; csupán nagy szórakozásából mulasztotta el e kötelességet; oh, tehát ő is annyira szórakozott! épen úgy, mint maga! és ezuttal azt is megtudta Teréz, hogy báró Tarczaly Lajosnak hívják; Tarczali Lajos! Még soha sem hallott olyan szép nevet.

Azután még sokat, sokat mulatott együtt a két ifju; ha eltávozott is az egyik, a másik utána küldte lelkét tekintetével, és néhány percz múlva ismét vissza kellett térnie hozzá; olyan gyönyörűség volt, érezni, hogy nem lehetnek sokáig távol egymástól. És beszéltek egymással bizalmasan, mint testvér testvérrrel; oh nem, még bizalmasabban, mint a hogy csak két szerelemben egyesült szív tud beszélni; beszéltek mindenről, a mire csak emlékeztek, csak arról nem, a mi legközelebb volt ajkaikhoz, a mi csordultig megtöltötte szívüket: a nagy szerelemről; arról nem szóltak, azt csak olvasták ki egymás szeméből, egymás mosolygásából. Ugy érezték magukat, mintha egyszer már együtt lettek volna sok ezer éveig, valamely ismeretlen boldog világban, azért ismeri őt Teréz olyan jól, azért vonzódik hozzá olyan édes vonzódással, mint régi jó barátához, aztán el-

szakadtak egymástól, néhány rövid évre, és most véletlenül ismét összetalálkoztak, és el kell egymásnak beszélni mindent, a mi az elszakadási évek alatt mindegyikkel történt, ezzel ők tartoznak egymásnak.

És mikor végre válni kellett, és Tarczali végzetlen sajnálatát fejezte ki, hogy a vigalomnak olyan hamar vége lett, és a leány arczapirulással, az ártatlan szív nyíltságával, az elragadott lélek meggondolatlanságával azt felelte neki, hogy ez csak úgy látszik, de vannak dolgok, melyeknek se kezdetük se végük nincsen, Tarczali boldogságtól dagadó szívvel, örömtől sugárzó arczczal odasietett Bakácsnéhoz, és megkérte, engedné meg neki azon szerencsét, hogy tiszteletét tehesse házánál; az anya mosolygó és egyszerű kérdő tekintetet vetett leányára, és szívesen adta meg az engedelmet, azután távoztak.

— Mi érdekes fiatal ember ez a Tarczali! — mondá az anya haza utjokban.

Teréz csak annyit mondott reá, hogy igen is, érdekes fiatal ember; azt is olyan nehezen tudta ki mondani, a nagy örömtől. Olyan nagyon örült neki, hogy az ifju édesanyjának is megtetszett.

— Aztán milyen nyájasan társalgott veled! Nem is olyan, mint a többi bárók! — jegyzé meg újra az anya,

— Oh, mi már régóta ismerjük egymást! — felelé erre a leány, mintegy segítségére akarván jönni anyja gondolatainak.

— Rég óta? — kérde ez csudálkozással.

— Az az, csak látásból, a színházból, — igazítá ki magát a leány, zavarodottan.

— Az ilyen fiatal emberek nagyon veszedelmesek szoktak lenni, — mondá erre az anya, komoly hangnyomattal.

— Oh nem, édesanyám! — viszonzá a leány hévvel. — Azok a veszedelmesek, a kik rejtett szándékkal közelednek a szegény, fiatal leánykákhoz, ezt pedig Tarczali nem tette. Avagy nem láttad, milyen nyílt, nemes arcza van neki? — És az anya kénytelen volt, igazat adni leányának.

VI.

Nem rég olvastam egy könyvben, hogy az a legjobb országlási rendszer, mely hajlamaival az alsóbb, cselekedeteivel pedig a felsőbb osztályok igényeit tartja szem előtt; nem birván pedig elég jártassággal az államtudományokban, természetesen nem tudom, mennyiben helyes vagy helytelen e nézet, de ha helyes, akkor valóban tökéletesebb intézmény nem képzelhető, mint a főuraké — a szivet illetőleg, a kik t. i. hajlamaikra nézve oly igen szeretik túltenni magukat sok századok óta olyan nagy dicsőséggel gyakorolt előjogaikon és az ifjukor zajos éveit az alsóbb osztályok körében tölteni el; elbolondítják a fiatal leányokat, hogy egész mulatság, nézni, hányan

hervadoznak utánuk ; és mikor így pár évig jól kimulatták magukat, visszavonulnak ősi fészkeikbe, ősi elveik közé, elvesznek egy gondosan megóvott, erényekben és szépségekben gazdag főúri csemetét, és megerősödnek azon hitben, milyen nagy különbség van az egyik osztály és a másik között.

Ezen bölcs intézkedésnek tulajdonítható egyrészt az, hogy főúri hölgyeink köztudomásilag oly felette kiválnak a többi osztályokbeli testvéreiktől ritka jeles lelki tulajdonok dolgában ; hogy annyi fényes példáját adják a hazá, a művészet iránti hő szeretetnek ; hogy annyira tudnak lelkesülni a költészet mennyei szépsége iránt ; hogy olyan nemesen képviselik nemüket ; más részről pedig az, hogy általában a ferde házasságok (mésalliance) oly annyira kivételesek náluk ; és ez igen természetes ; semmi ok és kényszerűség nem forog fen arra nézve, hogy a főúri sarjadék a szív hajlamát, a szerelem esküjét házasság által is szentesítse, ellenben számtalan ok és kényszerűség létezik arra nézve, hogy a felsőbb körök minden idegen elemü berontoztól (Eindringling) megóvassanak.

E száraz elmélkedést pedig azért bocsátottam előre, hogy olvasóim kellő fogalmat alkothassanak maguknak báró Tarczali Lajosról, a ki midőn Bakács Terézt először meglátta, azonnal megszerette, és midőn vele a tánczvigalomban megismerkedett, olyan nagyon szerelmes lett belé, hogy feltette magában, e leánynak övének kell lennie.

Sietünk hozzá tenni, hogy ő ezuttal nemes értelmet is adott e kifejezésnek. Kissé exaltált ifju volt, szive valahogy megtartotta még emelkedettségét, exaltált, szerelmes ifjutól pedig sok telik ki, még az is, hogy nőül vegye azt a leányt, a kit szeret.

No persze, hogy lett dongás-bongás, sugás-bugás, és arczoknak hosszuvá létele a méltóságos nagynénik és nagyméltóságu nénikék részéről! Minő dehonestatio! minő hátratétele minden józan észnek! Ha szerelmes, hát legyen szerelmes; isten neki, ki törődik vele! De azért minek még nőül venni? Hát nincsen más mód megnyugtatni azt a hogy-is-hivjákat? Adjon neki pénzt, egy pár ezer forintot, ha épen szükséges, ha nem tartja elég dicsőségnek azt, hogy egy főur méltóztatott bele szerelmes lenni. A pénz minden sebet betakar ez embereknél; de nőül venni! ach fi donc! ez bectelenség! Hiszen ilyen embert el kellene csukatni a bolondok házába, a hol minden ember egyenlő!!

Csak hogy a szerelmes emberek igen keveset törődnek azzal, mit mondanak a nagynénik és nénikék, még akkor is, ha a méltóságos és nagyméltóságu czimet pretendálhatják, kivált pedig az olyan exaltált szerelmes, mint báró Tarczali Lajos; ennek most csak egy gondolata volt, az, hogy Teréz szereti őt.

És a leány valóban szerette őt; és ha az önzetlen tiszta szív hő ragaszkodása megérdemli, hogy boldog legyen, akkor Teréz valóban megérdemelte

azt. Nem nézte ő, báró-e vagy koldus, a kit szeret, csak szeretett; nem kérdezte, mit mond hozzá apja, anyja; ha az egész világ közbe harsantja, ne legyen ez emberé, mert boldogtalan lesz, ő nem hallgat reá; ő tudja, hogy boldog lesz, mert szeret.

A világ nem harsant ugyan közbe, sőt voltak, a kik nagyon örültek a báró látogatásainak; ezek között első helyen állt Margit néni; a nagyszerű álomfejtő rokont épen nem lepte meg a leány „szerencséje”; hisz minden úgy jött, a mint ő azt előre megjósolta! — de a kik legközelebb álltak a leány szívéhez: apja, anyja, nem örültek e szerencsének, kivált az első; Bakács uram eleinte igen határozottan ellene volt e viszonynak, és meg is tiltotta Tarczalinak, hogy házáat meglátogassa, leányát pedig komoly atyai aggodalommal igyekezett meggyőzni arról, mi szomorú következtésekkel terhes az olyan egyesülés, mely nem a legszorosabb külső és belső öszhangzaton alapszik; de hasztalan volt minden iparkodása; a leány agyrémeknek nevezte az aggodalmakat; ő nem látta a vészes felhőket; a szerelem tiszta ege boltozódott élete körül.

Az erős elhatározottság végre legyőzte az akadályokat; Bakácsné csakhamar meg lőn nyerve; az anyák mindig némi örömet találnak abban, ha leányaikat szeretetreméltóknak találják; hát még, mikor annyi kétségbevonhatlan jeleit tapasztalják a lángoló, áldozatkész szerelemnek, és hozzá még ilyen gazdag ifju főúr részéről! És azután az atya sem

tarthatta sokáig álláspontját. Nem bírták ugyan legyőzni őt, de kénytelen volt engedni; annyi oldalról mondták neki, hogy tulszigorúsága által gyermeke boldogságát, életét koczkáztatja, hogy végre kitért az utból; ám szeressék egymást, de aztán magukra vessenek, ha a dolog rosszul talál kiütni.

Nem sokára aztán megülték a menyegzőt, Tarczali a templomból egyenesen falusi jószágára vitte fiatal nejét; a szüléknek nehezeére esett ez; de a divat így hozza magával, hogy az esküvő után egyenesen kocsira üljön a fiatal pár, és világgá menjen.

A falusi jószágon sok mindenféle kellemes meglepetés várta Terézt. A lakosság vasárnapi öltözetben, két hosszú sorban fel volt állítva, az ut tele volt hintve a tavasz legszebb virágaival, a kastélyban a sok udvari személyzet alázatos hódolattal fogadta; de Teréz alig várta, hogy a szobába érjen, és kifejezést adhasson szíve zajló, forró érzelmeinek; oda érvén, nyakába borult férjének, és sirt és zokogott; ennyi boldogságot ő nem is érdemel; alig tudja magába fogadni a szíve; hogyan tudja ő azt viszonzni, mikor neki nincsen egyebe, csak tulboldog, forró szíve, és véghetetlen szerelme!

És mindezekre a férj nem felelt egyebet, csak újra meg újra kebléhez szoritotta kedves nejét. Hogy beszélhet csak jutalomról, mikor a szerelem legnagyobb jutalmát éppen abban találja, ha imádottját a boldogság minden képzelhető jeleivel körül-

árasztja! Hisz ő a csillagokat is leszedné az égről kedves neje számára, ha ez lehetséges volna!

Milyen paradicsomi boldogsággal folytak le tehát az első hetek! Nagyon prózai férfi lehetett, a ki a házasság első heteit mézes heteknek nevezte el; paradicsomi heteknek kellett volna azokat nevezni, ha a földi boldogságot a nő érzelmei után mérlegelnék.

VII.

Növelte még e boldogságot, hogy egész háborítlanul élvezték ezt. A vidékbeliek több hétig várták, hogy Tarczali be fogja nekik mutatni nejét, és egy-némelyik delnő már előre tanította be kecses ajkait azon sarkastikus bigyesztésre, melylyel majd a hozzá feltolakodott nőt fogadja. Sovárgó vágygyal néztek azon idő elé, midőn Teréz társaságukba fog vezetetni; igen sok mulatságos órát ígértek maguknak a közönséges származásu nő zavarából, ügyetlenségéből. De ezuttal csak előérzetét élvezhették a diadalnak; mert Teréznek semmi kedve nem volt társaságba menni. Tarczali több ízben mondta ugyan, hogy bemutatja őt a környékbeli főuri köröknek, de midőn a szeretett nő boldogságát látná, mosolyogva türte, hogy e szertartás egy hétről a másikkra halasztatott. Hogy is ne egyeznék meg a férj ebbe, mikor ez csak azt mutatja, hogy ő mindent pótol ne-jének?

De mindennek van határa, és az embereknek szokták nyugodtan nézni, hogy valaki el lehessen nélkülok, kivált boldogul, és legkivált olyas valaki, a kitől ők mulatságos órákat várnak. Ki kellett tehát csálni az új párt boldog elzárkozottságából, ha magától nem jő, és egy bizonyos Terebessy Klotild bárónő vállalta magára a nem könnyű, de a mint látszott, háladatos szerepet. A bárónő rokona volt Tarczalinak; a mellett igen „genialis“-nak tartotta magát, és azért bátran vállalkozott olyan dologra, a mitől egy némely köznapi elme holmi illedéki tekintetekből ovakodott volna.

És azt meg kell adni, a „társaság“ igen eszélyesen manoevrizott. Ügyesebb nőt nem választhatott volna a cél elérésére, mint a minő Terebessy Klotild bárónő volt. Meg volt áldva mind azon tulajdonokkal, melyek ily vállalat sikeres kivitelére kívántatnak: szép volt, elmés volt, éles tekintetével első pillanatra belátta a terrainumot, melyen állást kell foglalnia, az akadályokat, melyekkel meg kell küzdenie, és könnyű, találékony elméjével azonnal megtalálta a módokat, melyek által célhoz juthat. Ritkán is történt, hogy kudarcot vallott.

Szép májusi délután volt, midőn kocsija az udvaron behajtatott; Teréz épen a kastély tágas kertjében sátálgatott, és édes átengedéssel fogadta a természet ezerféle bűbájit felnyilt szívébe. A lombosodó fák halk zizegése, a kedves virágok illatos kelyhei, a madarak vidám zengése, az enyhe szellő, mely

arczai körül ringadozott, a derült kék ég, mely oly vonzatosan tükröződött vissza a kristálytisza tóban, mind ez olyan gyönyörűen hangzott össze azon magasztos érzettel, mely szívét eltöltötte. Oldala mellett haladt férje, és beszélt neki örökké tartó szerelemről, örömről, boldogságról, és a tulboldog nőnek ugy tetszék, mintha körülötte a nagy természet az ő szavaitól nyerné búbajos kifejezését, a földtől az édig.

Akkor jelentette az inas, hogy vendég érkezett, és nyomban utána Terebessy Klotild körvonalai tűntek elő a távolban. Be sem várta, hogy fogadására jöjenek; maga kereste fel az új házásokat.

Midőn Teréz őt megpillantotta, szorosabban simult férjéhez, és kérdezte, ki az; de Tarczali nem tudta neki azt megmondani. Férje halála után Klotild külföldön tartózkodott, a honnan csak nem rég tért vissza, és azóta Tarczali nem találkozott vele, és mikor megismerte, már egészen közel volt hozzájuk.

— Szép, valóban igen szép! Már három hete, hogy jószágomon mulatok, és az én kedves rokonom felém sem jó! Magamnak kell őt fölkeresnem, ha tudtára akarom adni, hogy még az árnyékvilágban mulatok! — mondá, odaérve a sétálókhöz, és kecses könnyedséggel tartá oda arczát Tarczalinak, a ki most nem tehetett egyebet, mint hogy homlokát megcsókolja.

Teréznek megállt a vér szívében, a mint e viszonzlátási szertartást látta, pedig az egész olyan hi-

degen történt, mint a hogy rendesen a szertartások történni szoktak. De mikor neki oly rosszul esett, hogy e nő csókot kért férjétől!

— De tudom már, ki ennek az oka! Kegyed, édes rokon! — folytatá azután, a fiatal nő felé fordulva. — Kegyed fosztja meg az egész vidéket rokonnunktól! És tudom is már, miért! Félti hatalmát, félti szerelmét! De tudja-e, hogy ez önzés, és büntetést érdemel? Igen, igen, kedves rokon, komoly, érezhető büntetést! Megérdemli, hogy mindnyájan megszeressük kegyedet, és erővel elragadjuk férjétől! — és ezzel átölelte a megfélélnkült Terézt, és egész hévvel szívéhez ölelte, megcsókolta.

Ilyen bevezetés után a kölcsönös megismerkedés csakhamar megtörtént, és e percztől fogva Klotild bárónő oly otthonosnak érezte magát e házban, mintha évek óta ő lett volna annak kizárólagos ur-nője. El-elrándult ugyan közeli jószágára, de csak egyes napokra, állandó lakása Tarczali kastélyában volt; beavatkozott a ház ügyeibe, parancsokat osztogatott a cselédeknek, és senkinek sem volt bátorsága, ellenszegülni, olyan ügyesen tudott parancsolni.

Teréz azonnal az első napokban érezte, hogy Klotild jelenléte csökkenteni tekintélyét a házban, de nem törődött vele; ugy sem akart ő parancsolgatni; ő csak szeretet által akart uralkodni alattvalói felett; fájdalom nélkül engedte tehát át a kormánypálczát rokonának, és ha egykor máskor mégis megszállta őt némi rossz érzés, azzal vigasztalta magát, hogy

nem tart majd sokáig; Klotild rövid idő alatt meg-
 unja e csendes kört, hol csak az érezheti magát igazán
 boldognak, a ki csak a szerelemnek akar élni, és ezt e
 körben föltalálja; Klotild tehát rövid idő múlva bi-
 zonyára vissza megy, a honnan jött, a zajos világba,
 és akkor ismét jó lesz minden. Ezzel bízatta magát
 egy napról a másikra.

Egykor máskor aztán Klotild bárónő azt az in-
 ditványt tette, hogy egy-egy kirándulást tegyenek a
 szomszédba, egyik másik ismerőshez, a minek termé-
 szetesen senki sem mondhatott ellent; már az illedék
 is parancsolja, hogy a vendég ohajtása teljese-
 désbe menjen; hadd teljék kedve, ugy sem tart majd
 soká, gondolá Teréz; mikor elmegy, majd annál
 boldogabbnak érzi magát csendes visszavonultsá-
 gában.

A kirándulások aztán azt eredményezték, hogy
 a szomszéd birtokosok őket is mindig gyakrabban
 és mindig nagyobb számmal látogatták meg. És
 rövid idő múlva báró Tarczali kastélya a leg-
 vidámabb társaságok mulató tanyája volt; egy nap
 sem mult el vendégek nélkül; és e vidám, zajos
 életnek Terebessy Klotild bárónő volt a lelke;
 ő vonzotta ide a vendégeket, ő fogadta őket megér-
 kezésükkor, ő gondoskodott róla, hogy mindig a le-
 hető legjobban mulassanak; ő volt a nap, mely körül
 e víg, élénk világ forgott, ő tőle nyert e kör életet,
 vidámságot, és ez mind olyan egyszerüen, minden
 nagyobb változás nélkül, mintegy magától fejlődött.

Az egyszerű, félénk Teréz csak szerény holdként tündezett fel az eleven, forgékony Klotild mellett; ő nem tudott úgy forogni e körben, úgy bánni ez emberekkel; a mellett gyöngélkedett is egy idő óta, terhére volt tehát a sok lárma és vígaság; áhitozott magány, nyugalom után, de nem merte ezt mutatni; félt, hogy férje megneheztel érte, mert férje igen jól érezte magát e vig, zajos társaságok közepette, mind a mellett, hogy még most is csak úgy szerette őt, mint eddig; erről Teréz meg volt győződve; mikor együtt voltak, még mindig a régi szerelemtelt átengedő, gyöngéd férj volt, csak hogy ritkán voltak immár magukban, az idő legnagyobb részét a társaságok vették el tőlük.

Teréz egyre várta, hogy Klotild végre megelégtli a vendégszeretetet, és távozik; de az ohajtva várt nap még mindig nem jött el, sőt minden oda mutatott, hogy e zaj és vígaság lehetőleg hosszú időre akarja magát befészkelni e házban; meg nem állhatta tehát, hogy egy nap bizalmasan ne említse férje előtt, mennyire jobban érezte magát, mikor még magukban voltak; de ez kinevette őt, és gyöngédeden figyelmeztette, hogy neki hozzá kell szokni az ily élethez; ez nem mulatság, hanem rendes foglalatosság; az uri körökben ez így szokás.

A fiatal nő tehát magára volt hagyatva, és némi keserű érzés kezdett kifejlteni benne Klotild iránt, a ki e boldogság háborító életet házába hozta. Ha ő nem jő, még mindig a régi csendben, a régi boldog-

ságban volnának, és férjének soha sem jut eszébe, másutt keresni azt, mint az ő oldala mellett.

Igen valószínű, hogy Klotild bárónő egész öntudatossággal forgatta ugy föl e ház csendes boldogságát, valamint az, hogy azonnal észre vette az irányában keletkező ellenszenvet Teréz részéről; ez ugyan nem igen mutatta ki ez ellenszenvet; nem volt annyi ereje, hogy nyíltan föllépjen ellene; de azért mégis lehetlen volt Klotildnak ezt észre nem venni; és mintha csak arra várt volna, azon mértékben, a melyben Teréz elkeseredettsége növekedett, ugyan azon mértékben növekedett az ő vidám jó kedve; egy új ötlet a másikat érte, egy kirándulás a másikat követte, és mikor minden jelenség arra mutatott, hogy Teréz béketürése már-már végkép ki van merítve, nagyszerű nyári vigalmat indítványozott; Teréz némi ellenvetéseket tett ugyan, de Tarczali oly nagy lelkesedéssel fogadta ez ötletet, hogy a szelid, félnék nő czélszerűbbnek látta, újra visszafojtani rossz kedvét és beléegyezni a reáerőszakolt multságba.

VIII.

A vigalom egyike volt a legfényesebbeknek; a vidék minden salonképes férfi- és nőtagja hivatalos volt, sőt a messze fővárosból is híres szépségek jöttek oda, a kik csak azon napokat és éjeket nem tartják elvesztetteknek az életben, a melyeken nyil-

vános vígalmakra készültek, nyilvános vígalmakban részt vettek, és tiz mérföldnyi utat sem sokalnak tenni egy nyilvános táncmulatságért. Képzelné tehát, milyen pompás társaság gyűlt össze; a csillagok elszégyelték magukat a sok gyémanttól, a rózsák elhervadtak a kebleken a sok piros arczoktól.

Az est királynéja azonban mégis Klotild volt. Egyik sem tudta ugy összeegyeztetni a fejedelmi fényt a finom izléssel, a vidám kedvet a szikrázó szellemmel, egyik sem tudott olyan búbajosan mosolyogni és olyan hamisan kacshintani.

Ő képezte tehát a vígalom központját; egész sereggel vont maga után az udvarlókat, maguk a nők is lehetőleg igyekeztek közelébe jutni, hogy legalább ellensúlyozzák diadalát; Klotild foglalta el a vendégeket és a dicséreteket a szép vígalomért; Teréz egészen mellőztetett.

Pedig a szegény nő mindent elkövetett volt, hogy ő ez este föltünjék. Első nagyobbszerű vígalom volt ez, melyet mint háziasszony adott, és némi büszkeséget talált volna benne, ha megdicsérik őt érte. Nem is mondhatta senki, hogy nem föltünő szépség; sokkal szebb valamennyi jelenlevő hölgnél; sőt magánál Klotildnál is, és mégis alig vétetett észre, csak ugy kötelességből mulattak vele a vendégek néhány perczig, aztán mindenki Klotildhoz sietett, Klotildhoz, a gyűlölt ellenséghez, a ki az egész vígalmat bizonyosan csak is azon czélből indítványozta, hogy megmutassa neki, mennyire nem való ő e körbe!

Leirhatlan sokat szenvedett a szegény nő, és fájdalomához még a féltékenység is járult. Nem a sok udvarlót irigyelte meg Klotildtól; oh, azok csak hadd rajongjanak körüle; de a mi szivét a fájdalom legkínzóbb marczangolásával töltötte meg, ez azon tapasztalat volt, hogy férje, egyetlen boldogsága, szerelme, szintén nagyobb érdekeltséggel sürgölődik Klotild körül, többet mulat azzal, mint a többi nőkkel egyetemben, mint ő vele! Tehát e végre volt tervezve e vigalom! az ő megalázására, az ő végképi megrontására!

Ez állítás nem volt ugyan egészen igaz; Tarczali nem mulatott többet rokonával, mint a mennyit az illedék engedett; de a fölháborodott szív mindig ferdén fogja föl a tárgyakat, minden árnyékban szörnyeket pillant meg, a pusztá véletlenből a legmerészebb következtetéseket vonja, csakhogy jobban kínozhassa magamagát.

Igy Teréz is; egyszerre minden kétségen kivülinek tetszett előtte, hogy férje és Klotild között titkos egyetértés létezik. És bizonyosan régtől fogva létezik ez, csak hogy ő azt észre nem vette; de most egyszerre annyi apró részletre tudott emlékezni, melyek mind arra utalták lelkét, hogy Klotild el akarja csábitani férjét, és ez nagy részben már sikerült is neki.

Mi borzasztó kínessá vált tehát reá nézve e vigalom, melytől annyi élvezetet reménylett! Mennyire átváltozott egyszerre életének láthatára! Mi derült,

üdvöt ígérő volt ez csak néhány hónappal ezelőtt, és mi borus, rettentő vészekkel terhes jelenleg! És mindezt e nő tette!

Irtóztató haragra gerjedt ellene. De türtette magát; lelke jobb sugallata intette őt, kerüljön minden botrányt; és volt annyi ereje, visszafojtani szive háborgását, és mosolygó arczczal társalogni e hideg emberekkel, kik annyi közönyt mutatnak irányában, mintha valamennyien büntársai volnának e nőnek. Bizonyosan csak azért jöttek el, csak azért tették a nagy utat, hogy tanúi lehessenek az ő fájdalmanak, az ő megszégyenítettésének.

Végre mégis akadt egy, a ki hosszabb időre hozzá csatlakozott, egy elhírhedett vénecske uracs, a ki először arról volt nevezetes, hogy a hová a szem csak fordult, mindenütt csupa kölcsönvett szépségekkel találkozott rajta, másodszor pedig arról, hogy boldog boldogtalannak könyv nélkül tanult szerelmi vallo-másokat tőn, mindegyiknek ugyanazon szavakkal; annyira unalmas, kiállhatatlan egyéniség, hogy soha meg nem hívták valamelyik mulatságra, de ő azért hivatlan is mindenütt jelen volt; ő genialitásnak tartotta azt. És ennek a kezei közé jutott Teréz! Tele is beszélte fejét a legsilányabb izetlenségekkel, száz esztendőös adomákkal, miket már a naptárakban sem mertek felvenni. És Teréz nyugodtan hallgatta badar-ságait. Nem messze tőle Klotild tánczolt egy fiatal dandyvel, átellenben vele pedig férje, és a két rokon gyakran tekintett egymásra, és Teréznek ugy tet-

szett, hogy e kölcsönös tekintetek sokat mondók, és mikor a tánczosportok körbe járó füzérré fonódtak, úgy tetszett neki, mintha férje keze tovább nyugonék Klotildében, mint a többi nőkében. És ő ezt mind nyugodtan nézte, és midőn férje az ő kezét fogta meg, forrón megszorította azt, és mosolygott, míg a szívé majd megszakadt fájdalmában. Alig várhatta, hogy a táncznak vége legyen, akkor kisietett a teremből, egyik félreeső szobába, hogy unalmas lovagja izetlenségeitől meneküljön, és új erőt szedjen a nagy fájdalom további elviselésére.

Mintha börtönből szabadulna, annyira feléledt, olyan könnyűnek érezte szívét, a mint a zajos vígalomból e csendes félreeső helyre menekülhetett. A zene hangjai, a mulatók tompa zsivaja, a kivilágított ablakok derengése odáig is elhatottak, és ez mind zavarta a nyugalmat, mely után sovárgott; elhagyta tehát e helyet is, futott előlük, alig tudva, merre, hová, miglen néma csend, fekete éjtszaka fogta körül; csak ott lélegzett fel szabadon, könnyebbülten.

Körültekintett, a kertben volt. Mennyi béke és boldogság terjed el még az alvó természet felett is! Mily édesen alszanak a virágok, mily rejtelmesen susognak a fák! Mintha álmukban beszélnének! És ez alvó boldogság felett a vidám ragyogású csillagos ég, mint a hű anya, miriádnyi szemmel öröklik gyermekei felett, és mosolyog rájuk, hogy alvásukban szépet álmodjanak. Oh, milyen különbség közte és e virágok között! Mennyire rokon itt minden, és

milyen idegen ő amaz emberek között odabent! Mint fűzi itt össze a soknemű életet e gy családdá a szeretet, míg ő a sok ember között egyetlen egy szerető szívet sem talál! Mindenki kerüli, mindenki gyűlöli! Annyi vidám ember között egyedül ő a boldogtalan!

A sok szenvedés, mely egyenként szívében öszszetorlódott, olvadozni kezdett a magányban; könnyek peregtek le arczán; olyan jól esett neki, kisírhatni magát; a hűvös esti szellő enyhítőleg csapkodott arczához, és a miriádnyi csillagok mintha ő reá is biztatólag mosolyognának: ne sirjon, vegyen erőt fájdalomán, ne engedje magát a földhez sujtani, ne engedje magát kiszorítani azon szívből, mely őt megilleti.

Letörülte a könnyeket, szíve meg volt könnyebbülve, a kábultság elmúlt fejéből; eszébe jutott, mily sokáig van már távol a vígadóktól, még észre találják venni, hogy megszökött; elhagyta tehát a kertet.

Visszatért a tánczterembe; általánossá vált már akkor a vigalom, senki sem vette észre távollétét, ki is vette volna őt észre? ki ügyelt ő reá! Ah, de mégis észrevette valaki: Klotild. A mint megpillantotta, oda sietett hozzá, és mosolyogva kérdé, hol volt olyan soká? Az egész társaságnak feltűnt távolléte, mondá.

Teréz elérte a keserű gunyt, mely e szavakban rejlett; de teljesen nyugodt maradt; csak annyit mondott, hogy egy kis nyugalom után vágyódott,

azért távozott, és el van tökélve, ezentul ismét csendes nyugodtságban élni.

— Mint mikor én még nem voltam házadnál, ugy-e? — kérde Klotild, fürkésző szemmel.

— Igen is, mint mikor te még nem voltál házamnál! — viszonzá Teréz nyugodtan.

— Ah! — kiáltá egyszerre Klotild, és odahajolva hozzá, fülébe sugá: — Valld meg Teréz, te féltékeny vagy!

— Igen, az vagyok! — viszonzá amaz nyugodtan.

— Ezt ne tedd kedves lelkem! Ez nem való neked! — mondá a másik, kihívó, büszke mosollyal, és vidáman vegyült a mulatozók közé.

Teréz hosszú, égő tekintetet küldött utána. Minden keserű indulatossága, minden gyűlölete újra felébredt benne e nő ellen. Hisz ez kihívás volt! Tehát még tovább akarja őt kínozni! Nem értette még az ő elég világos czélzatait? Dehogy nem értette! Épen azért akar itt maradni!

Ilyen borzasztó tépelődések között töltötte a szegény nő az éjjelt, a legvidámabb jókedv közepette. Alig várta, hogy a társaság oszladozzon, és ő ismét magában lehessen, hogy módról gondolkozzék, mikép távolíthatja el e veszélyes nőt köréből; órákig ezen gondolkozott, de nem tudott kigondolni semmit; így hanykodott fekhelyén, rémületesnél rémületesebb eszméktől kínozva, míg végre elaludt, és midőn más nap délelőtt fölébredt, azon hirrel lepték meg cseléd-

jei, hogy Klotild jókor reggel elhagyta a kastélyt! Le sem feküdt volt, elutazott, még csak egy „Isten hozzád“-ot sem mondva senkinek.

A milyen váratlanul jött e hír az egész házra, olyan örömmel fogadta azt mindenki. Egyszerre más alakot, más jellemet öltött minden; az emberek arczára visszatért a régi bizalmasság, a régi vidámság. Legnagyobb volt azonban Teréz öröme; most ő ismét szabad lesz, ismét az, a mi volt e házban, mielőtt e nő eljött, szabad és boldog; a zajos vígalmak is elköltöztek e nővel; férje, imádott férje ismét csak neki fog élni, neki és a szerelemnek; ebben találja boldogságát, örömeit, miként ő, miként azelőtt!

Forró örömkönyeket sirt, midőn így a nagy boldogságot elgondolta, mely e nő távoztával ismét házába és szívébe költözik.

Mindenki örült, csak Tarczali nem. Csak déltájban ébredt fel, és midőn megtudta, hogy Klotild hirtelenül elhagyta házát, elgondolkodott, mi birhatta reá rokonát e lépésre, és önkénytelenül neje jutott eszébe; bizonyosan a két nő között támadt valami surlódás. És megneheztelt nejére. Midőn Terézzel találkozott, és ez neki szólni kezdett ez ügyről, nem tett ugyan neki semmi szemrehányást, sőt igyekezett nyájasan beszélni vele; oh, de e nyájasság ugy összeszorította a szegény nő szívét! Érezte, hogy a derült külső alatt komor gondolatok lappanganak.

IX.

Miként a külső életben, úgy a szív világában sokszor bizonyos optikai esalódásoknak vagyunk kitéve. Avagy hányszor nem tapasztaljuk, hogy vonzalmunk tárgya csak némi távolságban tartja meg szép tulajdonságait, és közelről egészen másnak tűnik elő? Így van ez minden egyéb érzelmünkkel is; igen könnyen csalódhatunk bennük, míg lehetőleg közelről nem ismerkedünk meg velük.

Szegény Teréz, azt hitte, hogy Klotild távozásával a régi boldogság vissza fog térni hozzá. Mintha az egyszer elpártolt boldogságot valaha újból meglehetett volna szerezni!

Nem hallatszott többé az elevenen pajzán rokon parancsosztó szava, a vígalom zaja is elnémult, a kerti virágok vetélkedve tárták föl ékes, illatterhes kelyheiket, minden olyan volt, mint azelőtt, sőt a házbeliék még forróbb ragaszkodást mutattak iránta, mint azelőtt, és mégis, miért nem tud a fiatal nő most is úgy örülni, miért nem tud olyan boldog lenni, mint azelőtt?

Miért? mert a paradicsom utjai csak kifelé vezetnek, és nem befelé.

Nem a ház csendje, nem a virágok tarka szépsége, nem az ég és a föld ezer bájai: a szerelem varázsolta volt át boldogság tanyájává e hajlékot, és e

szerelmet azelőtt megtalálta minden madárdalban, minden virágkehelyben, minden fűszálban, és most — még férje szemében sem találja! Sem szemében, sem szívében!

Férje még most is nyájas, előzékeny iránta; gyöngédeden, udvariasan bánik vele, és mégis úgy fáj a nőnek valami e gyöngéd bánásmódban; olyan hidegnek, kimértnek találja ez udvariasságot; mint az őszi nap: derült, világít, de nem melegít; hiányzik benne az, a mit a szegény nő nem mer magának megvallani; hiányzik benne a szerelem, és ez teszi őt oly boldogtalanná.

De hát ha csalódik? kérdi sokszor magától, midőn ez irtóztató sejtelem csaknem szétrepesztő fájdalommal, megőrülési kínokkal tölti meg szívet, hát ha csak a fölháborodott képzelődés teremté lelkében ez ijesztő képeket, valójában pedig nem úgy van, hanem egészen máskép; férje szereti őt, most is csak úgy, mint akkor, mint mindig; igen-igen, mindig szeretete őt, egyiránti forrósággal, változatlan hűséggel — így biztatja magát a szegény hü női szív, a mely nem akarja, nem tudja elhinni azt, hogy örökre boldogtalanná lett, és újra meg újra hozzá akar közeledni az őt megillető szívhez, a melyikhez úgy megszokta már hü szerelemmel közeledni; — oh, de nem sokáig tarthat ez önáltatás; a mint hozzá közeledik, fele utján érzi, hogy csalódott; az a szív nem a régi többé; egy belső, meg nem fejthető érzés mondja azt neki, ugyanaz, a mely egyszer azt mondta volt,

hogy ez ifju szereti őt; akkor hozzá vonzotta, most még visszaretten; megérzi, hogy forró szerelme nem viszonztatik többé; a hová ugy vágyik, az a szív idegen lett hozzá!

Ni nagy kegyelem ilyenkor a nőre nézve, hogy szive oly fogékony a vallásos érzelmek iránt! Mennyi megnyugvást, mennyi erőt talál ilyen irtóztató körülmények között egy szívből fakadó imádságban! Hisz meg kellene örülnie, öngyilkossá lennie, ha imádkozni, könyezni, istenéhez fölemelkedni nem tudna! Teréz is e kegyelemnek köszönhetette, hogy megóvatott a kétségbeeséstől, a mely oly közel volt hozzá.

Megnyugodott sorsában; azután pedig egy másik megváltási érzet adott neki erőt és kedvet az élet elviselésére. Napról napra erősebbé dobbant meg szívében az a tudat, hogy immár nem csak a maga kedvéért kell szeretni az életet; a nő rendeltetése, föláldozni magát, hogy másokat boldoggá tegyen; oh, hogy férjeért nem teheti azt! De a jóságos isten nem engedi, hogy teremtményei szívéből a szeretet üdvözítő forrása a kétségbeesés forrásává legyen; ha az egyik visszataszítja a hön dobogó szívet, másokat küld helyette, a kik a szeretetből meritik életüket, a kik csak az által örülhetnek lételüknek, mert a nő szívet nagy, föláldozó szeretet lakja.

Oh, mennyi örömet, mennyi boldogságot talált a szegény magára hagyatott nő e tudatban! Észre sem vette többé, hogy férje őt napról napra inkább

mellőzi; mit bánta ő azt! azért ő mégis szereti őt, oly forrón, mint még soha. Egészen más szerelem ez, mint a minőt az ábrándos leányka érzett; amaz csak ábránd volt, de a mostani a való, a lélekből fölzajló, egész lényét megtöltő anyai érzés.

Alig bírja el boldogságát; sokszor, mintha meg akarna repedni a szive örömében, mintha meg kellene örülnie a boldogságtól!

Hát még mikor szívéhez szoríthatja majd szerelme kedves magzatát, melyet ő most édes, szent fájdalom között hordoz szive alatt! Oh, e gondolat oly édes, magasztos, oly boldogító, hogy ha az egész föld csupa kinszenvedéssé válnék, a nő mégis boldogul érezné magát rajta. Hogyan tudná ő tehát számba venni azt, hogy férje olyan ritkán mulat közelében! Oh, nem tesz az semmit; majd másképp lesz az néhány hónap múlva!

És megjött az anyyi kín és boldogság között várva várt nap; a nő anyjává lön; szívéhez szorította magzatát, és el lön felejtve a halálos fájdalom, melynek árán e boldogságot megvásárolá. Most már vége a fiatal kor szépségeinek; ilyen szenvedés után el kell hervadni az arcz viritó rózsáinak; oh, de mi gazdagul van ő kárpotolja ez áldozatért! Más szépség támad az eltűntek helyébe, olyan szépség, a melyet a fájdalom föl nem dulhat, az idő el nem hervaszthat: az anyai boldogság sugároz a szemekből, az anyai szeretet dereng a halvány arczon, és ez százszorosan gazdagul pótolja a veszteséget.

Leányka volt az ujdonszülött, kedves, kicsi leányka, olyan piczi szácskával, mint egy kis rózsabimbó, és olyan világos kék szemekkel, mint egy kis mennyország.

Már három napos volt, midőn atyja először ölbe fogadta; csak akkor érkezett vissza egyik ismerősétől, hol egy hetet töltött; és az első, mit gyermeke látására mondott, az volt, hogy sokkal jobban tudná szeretni, ha fiu volna!

Oh, hogy fájtak e szavak Teréznek! „Sokkal jobban tudná szeretni!” Tehát nem úgy szereti gyermekét, hogy jobban már nem is lehet? Azt a kedves kis életet, az ő szívének jobb felét, a melyik olyan boldog-édesen tud mosolyogni, oly tiszta-derülten tekinteni, mintha az égben volna? Hogy lehet azt nem egész szívvvel szeretni? Oh, miért hogy két szíve nincs neki, hogy az apa helyett még egyszer oly nagyon tudná szeretni!

Több hétig tartott, míg visszanyerte egészségét; ezalatt Tarczali keveset foglalkozott vele; nagyon gyöngé idegzetű, mondá, és a beteg ember látása izgatólag hat reá; azért tehát inkább az orvosokra bizta neje gyógyítását, ő pedig azalatt töltötte az időt, a hogy csak lehetett; sokszor egész hetekig volt távol hazulról.

Teréz most már nyugodtabban viselte e szerencsétlenséget; hisz ő már nem szép, nem szeretetreméltó többé, arczái már nem viritók többé; neki most már csak gyermekének kell élni, kis Irmá-

jának; ebben találja ő most boldogságát, ennek szenteli ő most életét, szeretetét; majd mikor nagy lesz, visszaadja neki azt kamatostul.

Ezalatt újra népesedni kezdett a kastély; mindenféle vendégek jöttek mentek; volt multság, vígalom, zajos időtöltés, de csak egyik szárnyán a kastélynak; a másik, a melyet Teréz lakott, csendes volt és zajtalan; ott az anya lakott, kedves kis gyermekével; neki nem volt szabad részt venni e zajos multságokban; az orvosok komolyan megtiltották; de azért nélküle is igen jól mulattak ott a vendégek a kastély tulsó szárnyán.

Ősszel aztán kedves vendége is érkezett Teréznek: édes anyja. Már rég eljött volna, de Teréz mindig azt írta leveleiben, hogy ő milyen boldog, férje tehát, Bakács uram, nem eresztette őt; attól tartott, majd azt mondják, hogy méltóságos veje után szaladgál; de most már nem türtöztethette magát tovább az asszony; és ha száz mérföldnyire volna is tőle, látnia kell kis unokáját; csak egy hétig maradhat ugyan leányánál, több időre Bakács uram nem adott szabadságot, de szükségből ezzel is be lehet érnie.

Ki tudná megmondani, hány csókot kapott a kis Irmácska nagyanyjától? Valóban csuda, hogy kiállotta! És ha hitelt lehet adni a nagyanyák állításainak, akkor a három hónapos kis unoka nem csak a legszebb, de egyszersmind a legokosabb gyermek is volt a világon. Mennyi értelem van mosolyában,

gagyogásában! Ilyen gyermek még nem volt, mióta a világ áll!

De azért sok szomorusága is volt a jó asszonynak! Mindenek előtt leánya szokatlan elváltozása busította! Azon másfél év óta, hogy nem látta gyermekét, mintha tiz évvel öregebb lett volna! Pedig ilyen hamar nem szokott megvénülni a boldog ember!

Aztán bár mennyire igyekezett is Teréz rejtegetni, az öreg asszony csakhamar észrevette, hogy leánya koránsem olyan boldog, mint azt leveleiben megírta. Nagyon fájt neki, hogy Tarczali lehetőleg hidegen bánik vele, anyósával; mindenképen érezteti vele, mily nagy különbség van köztük; még férjéről is csakugy futólag tudakozódott, és akkoris csak „Bakács uram“ czimezgetéssel, a mi minden oda mutat, hogy veje szívében tetemesen meghülhetett a szerelem; de midőn ezen sérelmek iránt leánya ellen panaszt emelne, a hü nő egész erejéből eltítkolta boldogtalanságát; férje szereti őt, csak hogy egy idő óta nagyon rossz kedvü, de ez el fog mulni, és akkor ismét csupa szeretet lesz; a halványság pedig arczán nem jelent egyebet, csak azt, hogy ő neki most már kedves kis leánya van, és mennyire szereti kis Irmácskáját, és mennyire hűségesen viseli gondját.

Megnyugtatták-e e bizonykolások az anya kételyeit, vagy nem? Teréz azt hitte, hogy igen; mert a jó Bakácsné nem szólt többet e tárgyról; minek avatkozzék a család belső ügyeibe? Tupasztalatból tudta, ez legtöbb esetben csak mélyebbé hasítja a

sebet a szerető szivek között; de azért igen aggodott leánya sorsa felett, és midőn elbucsuzott, azon szomorító tapasztalatot vitte magával, hogy a sok fény és gazdagság még nem elégségesek arra, hogy a nő boldog legyen.

Ősz végén aztán Tarczali azon határozattal lepte meg nejét, hogy a következő telet Pesten fogják tölteni. Teréz örült e hirnek; tán a fény és multságért, mely a fővárosban kínálkozik? oh nem! e tekintetben ő bizony jobban szeretett volna tovább is itt maradni e kis faluban. A fiatal nő előtt a fény és multság rég elvesztették érdeküket; ezekben csak boldog nők találnak gyönyörűséget, vagy olyanok, kik tetszeni, hódítani akarnak, és Teréz mindenről rég lemondott már; férje hideg közönye azon meggyőződést szilárdította meg benne, hogy ő nem szeretetreméltó többé; neki tehát csak egy hivatása van immár a földön: az anyai; de azért mégis örült, hogy Pestre mennek; hisz ott laknak kedves szüléi, a kiket most gyakrabban fog láthatni, és úgy vágyódott már egy kis meleg szeretet után.

X.

Aránylag kevesebbet szoltam eddig báró Tarczali Lajosról, mint a mennyi tán szükséges, hogy a kép, melyet festeni igyekszem, művészi keretbe foglaltassék; e hiba bizonyára nagyon csökkenti rajzo-

latom értékét; de őszintén megvallom, én is azok közé tartozom, a kik inkább szivükből, mint eszükből veszik a sugallatot; úgy állítom elő a képeket, a mint lelkemben élnek, és nem tehetek róla, hogy lehetőleg keveset szeretek mulatni oly alakok és tárgyak mellett, melyek iránt szivem nem tud hevülni.

Azonban bibát követnék el, ha azt mondanám, hogy báró Tarczali Lajos rossz ember volt; sőt ellenkezőleg; nem egy oly tulajdonnal bírt, melyet a magasabb ranguaknál ritkán találhatni; így többek között volt olyan napja, melyben meg tudott feledkezni arról, hogy ő urnak született, a mit valóban a századik báró nem tud.

Általában igen szabadelvű embernek tartotta magát; a lófuttatásoknál rendszeren nagy fogadásokat tett, aztán a színházba is el-eljárt, mikor épen más multság el nem foglalta, csakhogy minden szabadelvűsége mellett is köznapi lélek volt, a mi e szép tulajdonokat is tetemesen megfosztotta értéküktől. Lelkében nem volt emelkedettség, jellemében hiányzott a határozottság, szerette a rendkívüliséget, a bizarrságot; első pillanatban rajongott valamiért, és a másokban már megunt, elvetette; a szeszély, a pillanatnyi érdekeltség, a futólagos hevület uralkodott rajta, és ez az, a mi a nőt boldogtalanná képes tenni.

Ilyen pillanatnyi hevület vezette őt azon gondolatra, hogy Terézt nőül vegye, és leginkább e nő

valóban ritka lulajdoninak köszönhető, hogy néhány hónapig is forró szerelemmel ragaszkodott hozzá; de az ilyen embereknél az érzések soha sem verhetnek mély, tartós gyökeret a szivben, legkevésbé a szerelem, mely csak is teljesen tiszta, romlatlan, nemes szivben lehet örökké tartós, változatlanul magasztos érzés.

A fiatal, ábrándra hajló Teréz természetesen nem tudta megkülönböztetni a hamis érzetet az igazitól. Mert az ő szerelmi rajongása a sziv mélyéből fakadt elő, azt hitte, más szerelem nem is létezhetik. A tapasztalatlan leányok gyakran esnek ilyen csalódásba. Nejévé lett tehát ez ifjunak. Ha többet ért a hideg számításhoz, valószínű, hogy hosszabb időre is leköthette volna férje érdekét; de Teréz ilyenhez nem értett; ő csak szeretni tudott, igazán, tisztán, minden számítás nélkül, és miként annyi sok más nőnek, ugy neki is az lett boldogtalansága. Férje megunta, aztán terhére vált.

Klotild megjelenése kastélyában nem okozta, csak sietteté e fejleményt. A zajos multságok épen olyan erősen ragadták meg most e minden mélység nélküli szivet, mint ezelőtt az ugynevezett szerelem, és midőn Klotild olyan genialis hirtelenséggel elhagyta a kastélyt, a számító nő meglehet azon szándékból tette azt, hogy Tarczali csak annál inkább utána siessen; de erre nézve az éleselmjü nő mégis csalódott; Tarczali csakhamar uj multságokat talált a vidéken, és ez elég volt neki; egy ideig e körben

tetszett magának, keresztül hurczolta lelkét a falusi élvezetek minden faján, és mikor ezekbe is beleunt, újabbak után sovárgott és visszasietett a fővárosba.

Itt meg egyszerre egészen más életmódot kezdett; fölébredt benne a magas származás becsvágya; nagy házat vitt; a főváros valamennyi telivér uracsai és delnöi hivatalosak voltak nála; a par excellence dandyk minden égető kérdései, mint: melyik ballettánczosnő minő kitüntetésben részesüljön, vagy mikép kell egynémely népszerű szellemi kapacitással éreztetni, hogy mégis csak szegény ördög, az ő házában tárgyaltattak, és csakhamar egész párt alakult körülötte, mely — tartozunk azon igazsággal — számra nézve kicsiny volt ugyan, de annál szembezőköbbé tette azt a tömör összetartás, és azon határozott szándéka, hogy szokatlan föllépések által figyelmet gerjeszsen.

Csakhamar el is érte célját; ilyenféle nagy tettekre minden időviszonyok közt tér és alkalom nyilik, és báró Tarczali Lajos igen boldog napokat élt; de annál boldogtalanabbnak érezte magát szegény Teréz.

Bármennyire ellenkezett természetével minden feltünési szándék, mint a ház urnőjének, részt kellett vennie e mozgalmakban. Ugy szeretett volna ott benn maradni kis gyermeke mellett, lesni ennek mosolyát, találgatni álmodozásait, értelmezni gagyogásait; akkor boldognak érezte volna magát, és a helyett piperőzködni kellett, forogni a felcsicsomázott

társaságban, részt venni a delnök szellemdus megszólásaiban, békén tőrnie, hogy azon osztályt tüzzék ki a guny és nevetségesség czéltáblájává, melyből maga is származott, és oly nevek állittassanak pel-
lengérrre, melyekről ő eddig csak tisztelet és kegye-
lettel emlékezhetett.

A mellett pedig a szellemdus delnök őt magát sem kimélték meg finom sarcasticus czélozgatásaik-
tól; tartoztak ezzel őseiknek; éreztették vele, hogy nagy kitüntetésnek veheti, ha ők aláereszkednek hozzá; többen közülök barátságosan közeledtek ugyan hozzá, de ezeknél még jobban szerette azokat, kik büszke hidegséggel bántak vele, annyira alamiznaszerű volt e barátságos közeledés.

És mind ezt a nő vértanúi önmehtagadással türte, csak azért, hogy férjének okot ne adjon a panasza; erőt, kitartást meritett azon forró ohajtásból, ismét szerelemmel köthetni őt szívéhez.

És csakugyan ugy tetszett, mintha nem hiába tenné e nagy áldozatot; férje egy időben ismét különös figyelmet kezdett mutatni iránta; nem egyszer gyöngéd bensőséggel nyugasztá tekintetét érdekesen halvány arczáin, és ez elég volt Teréznek arra, hogy újra az elmúlt szerelem boldogságáról álmadozzék.

De szép álmai nem teljesültek.

Az újból felvirult arczok csak muló lokbanatát idézhették fel az egykori lángoló szenvedélynek, rövid idő mulva ez is ismét elaludt, és férje más nőt tüntetett ki kiváló figyelmével, egyikét azon szá-

mándó lényeknek, a kik abban a hitben élnek, hogy minél több férfit tudnak diadalszekerük elé fogni, annál dicsőségesebben futják meg életük pályáját, és most Tarczali Lajost választotta lovagjának, még pedig olyan fásult nyiltsággal, hogy lehetetlen volt Teréznek azt észre nem vennie.

Teréz nem féltette többé ferjét; lelke annyira hozzá volt már szokva a lemondáshoz, hogy semmi igényt nem tartott többé férje szerelmére; meghuzta magát saját önérzetébe, és midőn csüggedni érezte magát, szívéhez ölelte gyermekét, és újra megerősödött.

De van a nő szívében egy érzet, mely mélyebb gyökeret vert ott magánál az életnél: a szégyen érzete, és ezt bántotta meg férje. Nyugodtan tűrte volna mellőztetését, ha őt kiméli; de Tarczali olyan tartózkodás nélkül, szeme láttára üzte széptevéseit új bálványa körül, hogy a szegény nő napról napra inkább fogyni érezte türelmét; azt hitte, férje azért tapodja lábbal a kimélet legutósó foszlányát, mert ő polgári származású; ha főrangú volna, nem merészkednék, olyan galádul botrányosan viselni magát irányában, és épen ez volt, a mi őt vérig felázosztotta. Mintha neki nem épen olyan érző szive, nem épen annyi önbecsérzete volna, mint akámelyik hercegnőnek! Mintha a jó isten a szív érzelmeit is rang és fokozat szerint osztotta volna föl! Egy ideig csak tűrte, csak küzdött, és midőn már nem birt többé magával, keserű szemrehányásokat tett neki.

Ez pedig több volt, mint a mennyit ilyen jellemű férfi, mint báró Tarczali Lajos, elviselhet. Ha Teréz féltékenységből lázad fel ellene, ha női jogainak kél védelmére, tán megbocsáthatott volna neki; hizelgett volna önszeretetének; de Teréz nem szólalt föl a megsértett szerelem, hanem a becsületérv és érdekében; ám szeressen, a kit akar, ezt nem bánja, csak nyilvános botránytól kimélje meg őt, ne tegye pellengérré saját nevét, melyet ő, a nő, szintén visel, és ép ez lázostotta föl e férfit neje ellen! Hogy is ne! Egy polgári származású nő a lovagiasság törvényeire figyelmezteti őt!! Vérig meg volt sértve, és ha férfi teszi azt, ha saját apja volna, mégis megviv vele; de így nem tehetett egyebet, mint hogy az eddigi hideg közöny mély gyűlöletté vált szívében.

És ez napságtól fogva kezdődött a szegény nő igazi kinszenvedése. A napló, melyből fájdalomterhes életének eddigi mozzanatait kijegyeztük, csaknem olvashatlanná vált a sok könnyől, melyek írás közben a lapokra hullottak.

Az emelkedett lélek soha sem fakadhat gyűlöleltre azok iránt, a kit egyszer szeretett, de köznapi embereknél épen ellenkezőleg, minél nagyobb mértékben szerettek valakit, annál engesztelenebb gyűlöletre képesek lobbanni irányában. Így volt ez Tarczalival is. Mióta bizonyossá vált előtte, hogy neje nem szereti őt többé, gyűlölete nem ismert határt; örvöngési dühbe hozta őt a gondolat, hogy

azon lény, a kit ő a porból az egekig, az ő neje vé emelt föl, még csak szeretni sem tudja őt.

Első pillanatban a legvégsőre akart menni: elüzi őt magától; de e szándékról csakhamar letett; ez botránys dolog volna; aztán minő indok által igazolhatja e lépést? Teréz élete nem szolgáltathat arra okot, ezt még ellenségei is kénytelenek voltak elismerni; aztán nem is olyan nagy büntetés volna az reá nézve; sőt minden körülmény ada mutat, hogy e nő jótéteménynek venné, ha menekülhetne ez általa soha sem szeretett körből, és visszatérhetne oda, a hová emlékei és vágyai vonzzák. Felhagyott tehát e szándékkal és ép az ellenkezőhez folyamodott; még nagyobb fényt és pompát fejtett ki házában, még nagyobb, fesztelenebb társaságot gyűjtött maga körül, és Teréznek mindig jelen kellett lenni, és mosolyogva fogadnia e vendégeket, türnie a sértő gögöt és még sértőbb bizalmasságot, melylyel egynémely uracs viseltetni merészkedett iránta, mióta t. i. Tarczali annyira nyilván mutatta, hogy neje iránt semmi kötelezettséget nem érez. A férj nemtelensége elegendő okul szolgált, a nőről is hasonló nemtelenséget föltenni.

De a válságos körülmények közt az erős lelkü ember ritkán téveszti el a kellő szempontot; Teréz azonnal észrevette, minő borzasztó következményeket vonhat maga után férje ingerültsége, és egész lelkéből megbánta, hogy a sok szenvedés által elhagyta magát ragadtatni; és el volt tö-

kélve, mindent elkövetni, hogy a szivtelen ellenséget ha lehet, megengesztelje, vagy ha ez nem sikerülne, legalább lefegyverezze, ártalmatlanná tegye.

És e percztől fogva a gyöngéd érzetű nő szive meg volt edzve, egész az érzéketlenségig megkeményedve. Folyhatott házában tivornya, dáridó, dobzódás, ő olyan derült, mosolygó arczal fogadta a vendégeket, mintha senkinek sem telnék nagyobb kedve az ilyen életben nálánál.

Mit bánja ő a léha társaságok méltatlankodásait! Egy tekintet kedves gyermekére ismét megtisztítja szívét a keserű érzésektől, derültté, erőssé, boldoggá teszi. Az anya csak gyermekében él. Adjátok neki az ég minden örömeit, és foszszátok meg gyermekétől, el fog senyvedni, mint a virág, melyben féreg örlődik; borítsátok reá a föld minden fájdalmát, és boldog lesz, ha gyermekeért szenved.

Ezt persze Tarczali nem tudhatta. Az oly férfiak, mint ő, nem ismerik a szüléi szeretetet; nem is tudta tehát felfogni, mi okozhatta nejében e hirtelen változatot; sok mindenféle gondolatai jöttek, mik által e talányt magának megfejtse; többek között az is, hogy neje talán valamelyiket megszerette azon uracsak közül, kik legyek módjára körüldöngécselték; és e gondolatra vére fellázadt; hogy is ne! a nő hűtlen legyen férjéhez! Hogy ő, a férj, már százszor volt hűtlen nejéhez, ez nem szolgálhatott volna mentségül; neki szabad, ő férfi, és a férfit nem kötelezi a hűség szent esküje; csak a nő bűnös,

mikor a szerelem kialszik szívében oly férfi iránt, a ki őt százszor megcsalta, meggyalázta!

Hiuz szemekkel fürkészett tehát, cselt vetett utána, hogy kitudhassa, melyik férfi iránt érez vonzalmat, hogy aztán mint vérlihegő héja lecsaphasson prédájára; de hónapokig tartott fürkészkedései semmi eredményre nem vezettek; természetesen; Teréz nagyon messze volt attól, hogy azon uracsok közül, a kik ilyen életmódot követnek, valakit szeretetreméltónak találjon; most már — fájdalom, elég későn — tudta, hogy ilyen férfiak a szívet kipusztítani drága kincseiből igen, de szeretni nem képesek.

Majd meg azt kezdé hinni Tarczali, hogy neje csakugyan gyönyört talál e fényes, költekező életmódban, és ez annyival inkább boszantotta, minthogy Teréz olyan nagy ügyességgel játszotta immár kelleetlen szerepét, hogy nagy mértékben ki tudta vivni vendégeinek tetszését; nem egy delnő, a ki azelőtt szánalmas mosolylyal nézte az „avatatlan“ szögletességeit, teljesen megbékült vele; általánossá kezdett már válni azon hit, hogy Teréz napról napra jobban alkalmazkodik a finom modorokhoz, és alapos reményt nyújt, hogy idővel méltólag foglal helyet a magasabb körökben; épen ellenkezője történt tehát annak, mit Tarczali czélt; ez még inkább fölingerelte őt neje iránt, és első teendője volt, megszüntetni az összejöveteleket házában; úgy is tavasz felé járt az idő, a főuri társaság falura, fürdőre költözködött, ő is valamely külföldi fürdőre ment tehát, Terézt természetesen

honn hagayta, és midőn őszzsel visszatért, nem nyitotta meg többé termeit az elegans köröknek; azt mondta, nem jól érzi magát, az elegans világ meg azzal boszulta meg magát rajta, hogy azt mondta, finansialis tekintetek kényszerítik őt „összébb huzni magát.“

XI.

Teréz pedig Tarczali távolléte alatt újra föl-éledt; oly jól esett lelkének az a rég nélkülözött csendes visszavonultság, melyben most napjai folytak; hisz ő csak azt ohajtotta; háborgatás és akadály nélkül szentelhette magát legforróbb vágyának: gyermekének.

Oh, mennyi örömet szerzett immár neki a kedves kis leányka. Már járni tudott, és beszélni is; milyen öröm volt ez az anyának! Egész napokat nem tett egyebet, csak elcsevegcsélt gyermekével, vagy futkározott vele a szobákban, a kertben; mintha maga is csak kicsi gyermek volna még.

És ha emberek után vágyódott, itt voltak szüléi, a kedves, jó öregek; csaknem mindig együtt voltak most; vagy ő kereste föl őket, vagy ők keresték föl őt; a míg Tarczali otthon volt, az öregek csak nagy ritkán láthatták leányukat; az öreg Bakács épen soha sem lépte át veje háza küszöbét; bántotta őt minden, a mit róla hallott, a préda élet, az örökös dinomdánom, de leginkább az, hogy őt meg nem látogatta;

nyilván szégyenli az atyafiságot, mondá, és keményen megtiltotta még feleségének is, hogy feléje menjen.

Eleinte, mikor még itthon volt Tarczali, még azt sem akarta megengedni, hogy Teréz az ő házába jöjjön; de erre nézve mégis engedett, kivált midőn kedves kis unokáját látta; aztán ugyis ritkán jöhetett hozzájuk Teréz; nagyon igénybe volt véve a társaságoktól; és midőn szabadon rendelkezhetett is idejével, akkor is csak lopva ment hozzájuk; félt férjétől; hátha megneheztel érte! és e ritka látogatásokat arra használta, hogy megengesztelje atyját, hogy mentegesse férjét előtte; százféle okot talált arra, hogy miért nem jött el hozzájuk; egy szóval sem árulta el, minő boldogtalan ő; minek is szomoritaná a jó öregeket! elég ha ő tudja; azt hazudta nekik, hogy boldog, férje csupa szeretet iránta, és abbeli örömeiben Bakács uram idővel mégis némiképp el tudott feledkezni azon való haragjáról, hogy őt semmibe sem veszi; sőt mikor tavasszal elutazott, egykor máskor mégis csak el-látogatott leányához.

Midőn tehát Tarczali a fővárosba visszatért, mindenek előtt két nevezetes változás vonta magára figyelmét; az egyik az, hogy Bakácsék igen gyakran fordulnak meg házánál, a másik pedig, hogy távolléte alatt neje sokkal fiatalabb lett; arczái ismét szende pirosságban ragyogtak, termete viszszyanyerte teljességét, könyedségét, ruganyosságát, szeméből szelid nyugalom derengett, és ebbeli

meglepetésében elfelejtett neheztelni ipjára, napjára, sőt igen barátságosan, szívesen látta őket házánál.

Ugy van; a kecses, viritó nő szemet szurt előtte; tetszett neki a szép asszony, és a pillanatnyi érdektől vonzatva, zajló indulattal közeledett hozzá.

Oh, ha ez szerelem lett volna! mi boldog elragadtatással omlott volna a szegény nő karjaiba, lábaihoz; elfelejtett volna minden fájdalmat, több évi szenvedést, a sebző bántalmakat, és áldotta volna végzetét, hogy ismét részelteti őt azon malasztban, mely nélkül a nő élete a legfényesebb körülmények között is nem egyéb örömtelen tengődésnél: a szerelem malasztjában.

De midőn férje zajló indulatát látná, midőn egy tekintet vetett e kigyult szemekbe, hideg borzongás rázkodtatá meg szívét, és mélyen elpirulva visszahúzódott szobájába és sirt keservesen. Nem szerelem az, a mi férje szemeiből feléje lobogott; oh, egészen más; olyan tekintet, a melyre a tiszta szív fellázad, és melyre nem talál egyéb viszonzást, mint szégyenérzetet és megvetést.

És ez órától fogva Tarczali hiába igyekezett hozzá közeledni, nem bocsátotta maga elé; bezárkozott szobájába, a kis Irmával, és közel volt a kétségbeeséshez. Férje magaviselete immár kétségbevonhatlanná tette előtte, hogy nem csak a szerelem, de még a becsület érzete is kiveszett e szívből; nem tud különbséget tenni ember és ember közt, és miként ha tátongó örvény szélén állna,

olyan iszonyu félelemmel nézett a bekövetkezendő események elé. Mikép tartsa távol magától e romlott teremtést, a nélkül, hogy mindenre képes haragját magára zudítsa!? a szív melyik hurját rezgetesse meg, hogy meginduljon rajta?! Könyörületre, tiszteletre nem számíthat ez ember részéről; azt tudta; minél inkább irtózik tőle, annál rakonczátlanabb indulatokat kelt föl benne. Utálat és félelem között hánykodott lelke; az egész éjtszakát álmatlanul töltötte és nem tudott módot találni a menekülésre.

Testben, lélekben megtörve végre fásult nyugodtsággal nézett a bekövetkezendők elé. Olyan formán érezte magát, mint az ártatlan rab, kinek fejére már ki van mondva a halálos ítélet, és semmi biztos kilátása nincsen, hogy reményljen, de azért mégis reményl, bizik a véletlenben, a mely csudát fog művelni végette. Bizton hitte, hogy a válság perczében isten ótalmába veendi.

Más nap Tarczali jelent meg nála.

Egy pillanat elég volt, hogy Teréz meggyőződ-jék, minő indulat vezeti hozzá ez embert; harag, megvetés, boszuvágy tükröződött tekintetében.

Metsző gunynyal panaszkodott tegnapi fogadta-tása ellen. Ki hallotta még azt, hogy a nő elzárko-zék férje elől, mikor hónapokig nem látta, mikor a szerelem vezeti hozzá! Hisz ennek nem szabad meg-történni!

A hideg guny még növelte a nő zavarodottságát, de a szerelem említésére a merev zsibbadtság men-

ten elmúlt róla; szive lázasan kezdett verni, a lenyügzött lélek visszanyerte erejét; érezte, hogy e találkozás határozni fog sorsa fölött, és bátor elszántság szállta meg lelkét.

Nyugodt méltósággal kérte őt, ne emlegesse a szerelmet; ne szentségtelenítse e szót; ő tudja, hogy nem szereti őt; nem is tesz neki ezért szemrehányásokat; tudja, hogy nem szeretetreméltó; nem is kívánja többé, hogy szeresse; végkép lemondott ez igényről, csak kiméletért esedez, ne dulja föl életét, hagyja őt magában, hadd éljen gyermekének, és ő áldani fogja őt.

Tarczali igen mulatságosnak találta e beszédet; azt hitte, a megsértett hiuság mondatja azokat nejjével; megigérte tehát neki, hogy ezentul példás hűséggel viseli majd magát iránta, bizonyára meg lesz elégedve vele.

— Ön engem félre ért uram; — viszonzá neki a nő — én nem vágyódom hűsége után; hűséget csak a szerelem követelhet.

— És ön engem nem szeret? — kérde Tarczali ingerülten.

— Minek kényszerit nyilatkozatra? — viszonzá a nő reszketeg hangon, és kezét keblére kulcsolva, mondá! — Legyen irgalmas Lajos; kergessen ki házából, én nem zugolódom; elviszem magammal gyermekemet, és áldani fogom önt, mint legfőbb földi boldogságom: kedves gyermekem atyját; csak azt ne

kivánja tőlem, hogy én önt szeressem, mert ez többé lehetetlen.

— Kikergessem önt házamból? eltaszitsam? Jó, ám legyen! Mehet, még ma visszamehet szüleihez! Oh, igen mulatságos dolog lesz ez! a gazdag Tarczali bárónő visszatér a szegény külvárosi polgárházba! Ügyelni fog a tehenekre, az apró márhára, perelni fog a cselédekkel! valóban felséges egy gondolat, a minő csak ilyen föből származhatik! — mondá amaz, indulatosan föl és alá járva a szobában.

— Vajha soha sem ismertem volna más életet; most tán boldogabb volnék! — fohászkodék a nő megilletődve.

— És mikor szándékozik menni? — kérdé a férj gunyos mosolylyal.

— A mikor megengedi! — viszonzá amaz nyugodtan.

— Mit törődik ön én velem? Tehet, a mi tetszik; csak arra figyelmeztetem, hogy gondolja meg jól, mit cselekszik! — mondá Tarczali, visszafojtott dühhel fel és alá járva a szobában, és midőn a nő feleletet nélkül hagyta szavait, kis idő múlva távozott.

Mit is felelhetett volna neki a szegény nő, mikor még gondolni is alig tudott! Csak a pillanatnyi felindulás mondatta ki vele azon szándékot, hogy ő végkép elakarja hagyni e házat; nyugodtabb hangulatban az eszébe sem jutott volna; és most is csak úgy mondta, de legkevesebb sem

hitte, hogy ez meg is történhetnék. De a mint e szó ki volt mondva, mintha új világ nyílnék meg előtte. Csak most kezdé érezni, minő nagy szót mondatott ki vele a fölindulás. Hiszen csak rajta áll, hogy nyugodtan, békében éljen! Csak el kell hagynia e házat, és örök időre szabadul e kínos élettől!

E gondolat olyan váratlanul lepte meg őt, hogy egészen elkábult tőle. Mint a ki egyszerre nagy szegénységből nagy gazdagságba megy át, és nem tudja magát beletalálni új helyzetébe, olyan formán érezte magát; azért nem tudott felelni Tarczali gunyos megjegyzéseire.

Ilyen hánykodás között találta őt édesanyja; a jó asszony két nap óta nem látta volt gyermekét; nem akart eljönni, hogy férj és feleség annál háborítlanabbul élvezhessék a viszonzlás édes örömét; azt hitte, e viszonzlás is olyan édes örömmel lesz fűszerezve, mint lenni szokott, mikor két szerető szív hosszabb ideig el volt szakadva; nagyon csudálkozott tehát, midőn leányán azt a fájdalomdult arcot látta. Mintha három nap alatt tíz keserű évet szenvedett volna át, annyira megváltozva találta leányát. Alig tudott szólni, annyira elcsudálkozott, és annyira elrémült a jó öreg, ezt látván, és először is Irma szobájába szaladt, ha meg van-e még a kis gyermek. Nem hihetett mást, mint hogy gyermekét vesztette el az anya ez idő alatt. Csak ily csapásból lehetne megmagyarázni e roppant változást, e fájdalomtól földult arcot.

Teréz most is igyekezett eltitkolni fájdalma okát; olyan keservesen esik, vádakkal illetni azt, szemrehányásokra fakadnia az ellen, a kit szeretnie kellene, kinek nevét viseli; de ma nem ámithatta többé anyját; olyan nagyon föl volt háborodva, olyan hirtelen jött e fájdalomroham, és végre annyira vágyódott kimondani, a mi lelkét nyomta, és tanácsát kérni egy hű rokon szívnek ez irtóztató helyzetben, hogy nem birt ellentállni anyja sürgős unszolásának: mondaná meg neki baját.

És a szorongatott szív végre megnyílt, és sűrű könyhullatás között tárta föl előtte kínos keserves helyzetét, és a boldogtalanság áradozó lelkesültségével beszélte el a sok szenvedést, melyen rövid öt év alatt keresztül ment; nem titkolt el semmit, nem szépített semmit; elmondta, mint vesztette el hitét, reményét ez ember iránt, a kit férjül adott neki a kaján végzet, és mint támadt lelkében egyszerre a vágy, szabadulni e helyzetből, elhagyni e házat örökre.

A ki ilyen ügyben az anyai szívtől kér tanácsot, körülbelül olyan formán cselekszik, mint ha az égő kanócz a löpor-hordótól kérne tanácsot, ha hozzá közeledjék-e. Bakácsné asszonyt leánya szerencsétlensége erősebben föllázította, mint őt magát; visszafafojtott lélegzettel hallgatta panaszos szavait, még azt sem tudva, hogy szemeiből egyre hullanak a könnyek; csak midőn végre Teréz azt kérdezte tőle, már

most mit csináljon? eszmélkedett némileg, és akkor a düh elfojtotta benne a nagy fájdalmat.

— Hogy mit csinálj? — kérde, kitörő indulattal. — És te még kérdezheted azt? Egy napig, egy óráig sem szabad e házban maradnod! Hisz már az is megbocsáthatlan, hogy eddig itt maradtál! Jer, készülj, most mindjárt, e perczben eljössz! Ne tarts semmitől! Hát így szabad bánni becsületes asszonygyalázkodással, becsületes ember gyermekével? Hát nincsenek neked szüléid, a kik megvédhetnek ilyen gyalázatos bánásmód ellen? De várj, tüstént megyek, elhivom apádat; hadd tudja meg ő is, mikép bánnak e házban az ő leányával! Oh, ő már régen sejtette, hogy nem jó dolgod van neked ez emberek között; de én kibeszéltem a fejéből; én ostoba, jó hiszemű asszony! Oh bár mindig az ő szavára hallgattunk volna! Én szegény gyermekem, mire nem jutottál! — kiáltá és nyakába borulva leányának, ismét sirva fakadt; és ez igen jó volt; mert ez megállította megeredett beszéd-folyamát; a sirás elvégeztével aztán újra megmondta leányának, készüljön, hogy a mire édesatyjával visszajő, iziben elhagyhassa e házat, azzal az öreg asszony elfeledkezve öreg lábairól, úgy lesietett a lépcsőkön, mintha bottal kergették volna.

Teréz azonnal hozzá is fogott a készülődéshez; csak hamar készen is lehetett vele; nem akart ő innen elvinni semmit, csak gyermekét, és az elvesztett paradicsom fájdalmas emlékét.

Bement a gyermekszobába; a kis Irma boldog elmerültséggel kis gyermekasztalka előtt ült, és örömtelt arczczal játszott babájával. Az anya szeme édes elragadtatásával csüngött magzatján, és fájdalmas dobbanást érzett azon gondolatra, hogy e kis ártatlan gyermeket magával ragadja szomoru végzete; kiszakítja atyja köréből; ez keveset tördök ugyan gyermekével, sokszor napokig sem látja; de azért még is atyja neki, ő e kis leánykát szeretetre tanította iránta, és most e szeretetet kipusztítsa szivéből!

És minél inkább gondolkodott, annál kinosabban esett neki elhagyni e házat. Annyi emlék ébredt föl egyszerre lelkében; sok keserű emlék is, az igaz, de a megszokott szenvedéstől is nehezen esik az elválás. Aztán volt neki sok édes is ez emlékek között; szinte elcsudálkozott, hogy csak most tűntek föl azok lelkében, és ezek között a legédesebb volt az, hogy a kitől el akar válni: az ő kedves, egyetlen gyermekének atyja.

Ugy fájt neki most e gondolat, a melyet nem rég megváltáskép tekintett, és keserű szemrehány-sokkal illette magát, hogy tudott ő csak olyan gyöngé lenni! Azért, mert szenvednie kell, szélylyel akarja tépni az élet legszentebb kötelékét! Mintha az élet csak arra való volna, hogy az ember örüljön benne! Azért, mert szenvednie kell, atyjától akarja megfosztani gyermekét!

A kis Irmácska csak most vette észre, hogy

édesanyja a szobában van; félbe hagyta tehát játékát, odaszaladt hozzá, és midőn bánatos arczát látná, édes, a szív mélyéig ható gyermeteg esdással mondá: ne szomorkodjék, majd jó lesz, és mindig örömet fog csinálni neki.

És az anya felkapta gyermekét és forrón zajló szívéhez szoritva, kisietett vele szobájába; ott ölébe vette, és csevegett vele, a hogy az anyák szoktak kiseded magzatukkal; a kis Irmácska már nagyon okos feleleteket tudott adni; sokszor még mások is elcsudálkoztak rajta, nem csak az anya; és a sok csevegés között azt is kérdezte tőle, ha szereti-e a papát? A kis leányka ég felé fordított szemekkel nagyon gondolkodott egy kissé, aztán azt felelé:

— Nem úgy, mint téged édes mama, de jobban, mint a többi embereket.

— És miért szereted őt jobban édes leányom? — kérdé tovább az anya.

— Csak úgy! — felelé a gyerek nagy okos szemekkel — mert ő a papa!

És az anya menyeyei kinyilatkoztatásnak tartá a gyermek együgyü szavait.

Nem sokára aztán léptek hallatszottak kívülről, Teréz szive összeszorult; bizonyára atyja jö!

Nem az volt, hanem Tarczali Lajos, férje.

Beléptére hideg borzadály járta át Terézt; nagyon félt most ez embertől; de leküzdte félelmét; előre tudta, hogy erős próbára teszi majd e találkozás, és győzelmesen akarta azt kiállni. Szorosan

szívéhez ölelte gyermekét, mintha ezáltal mindjárt erősebbnek érezné magát.

Tarczali arcza nyugodt volt; semmi nyoma rajta az iménti felindulásnak; csak ajkai körül a gunyos mosoly mutatja, hogy csak úgy magára hazudta ő e nyugodtságot.

Leült és egy ideig szótlanul nyugasztá tekintetét a vele szemben ülő nő arczán. Teréz érezte, mint szökken vissza minden vére szívéhez, de nyugodtan állta ki ez átható tekintet; csak szemeit sütötte le, és félre simította a gyermek haját halántéka körül, hogy zavarodottságát el ne árulja.

— No, hogy van kis Irmácska? — kérde az apa, erőtetett nyájassággal, gyermekéhez fordulva.

— Köszönöm papa; jól vagyok, — viszonzá a gyermek, meredt szemekkel atyjára nézve; és szorosabban simulva anyja kebeléhez, félig halkal kérde:

— Miért olyan haragos a papa?

— Nem haragos, édes leányom! — sietett az anyja mondani, tompa, reszketeg hangon. Annyi megerőtetésébe került, hogy könyeit visszatartóztassa e kérdésre.

— Ki mondta magának, hogy én haragos vagyok? Dehogyan vagyok haragos! No, jöjjön ide, csókoljon meg, és majd adok magának valami szépet! — mondá neki az atya, mire Teréz kieresztette karjából a leánykát, és ez aztán halkal, lesütött szemekkel oda tipegett hozzá és megcsókolta; az atya aztán keresgélt a zsebében, mit adjon a gyermeknek, és

mert egyebet nem talált, egy aranyat adott neki; a kis leányka mohón kapkodott utána kedves kis kacsójával, aztán megfordult, lassan, a mint jött visszatipeggett, és csak anyja közelében kezdett sebesen szaladni.

— Nesze mama; vegyél nekem rajta játékot — mondá Irmácska, édes anyjának átadva a pénzdarabot.

— De most menjen a szobájába, Irmácska! Mama magában szeretne maradni! — mondá az apa.

A leányka elébb anyjára nézett, és midőn ez is intett neki, hogy távozzék, szobája felé indult, ut közben azonban megfordult, és kiterjesztett kezecskéikkel repesett vissza anyjához.

— Majd elfeledtem megcsókolni téged! — mondá, és reáhajló anyját édesdeden átkarolva, megcsókolta, és aztán, mint egy kis tündérke, úgy röpült ki a szobából. Az apa utána kiáltotta, hogy hát őt miért nem csókolta meg, de a gyermek már akkor az ajtóban volt, és onnan visszafordulva, kiáltá:

— Azért, mert maga haragos! — ezzel becsapta maga után az ajtót. Teréz észrevétlen egy könyűt törült ki szemeiből.

Aztán kis időre csend állt be.

— Tehát csakugyan el akar hagyni? — kezdé végre a férj — Édes anyja is itt volt; láttam, hogy elment; úgy látszik, nagyon föl volt ingerülve; nyilván megtudta, milyen rossz ember vagyok, és hogy ön nem maradhat többé mellettem, mi?

— Én nem akarom önt elhagyni! — viszonzá a nő félénken.

— És miért nem? Csak tessék! Senki sem tartóztatja! Csak arra akarom figyelmeztetni, a gyermekemet el ne vigye magával! — mondá Tarczali nyugodtan.

E szavakra a nő rémülten fölszökött ültéből; egy-két lépést tett az ajtó felé, melyen az imént a kis Irmácska távozott, hirtelen azonban megállt, visszafordult, és mint a ki röstelli, hogy reá hagyott ijeszteni magára, elszégyenülve mondá:

— De hogyan is tudtam úgy megijedni, mikor az egész csak tréfa volt!

— Dehogy tréfa, asszonyom! a legkomolyabb való, a mit mondok! Ön mehet, a mikor tetszik, de a gyermek itt marad! — felelé Tarczali határozottan.

— Mit? az én gyermekem? Én menjek, és gyermekem itt maradjon? — mondá a nő, a rémület irtóztató kifejezésével.

— Azt tartom, nekem is úgy gyermekem, mint önnek. — viszonzá a férj nyugodtan.

— Igaz, az ön gyermeke is, de nem annyira, mint nekem; önnek csak gyermeke, de nekem mindenem, életem, boldogságom, üdvösségem! Hogyan is gondolhatja, hogy én nélküle elmehetnék? — mondá a nő, és tördelte kezeit, és arczát a fájdalom dulta föl.

— Pedig annak úgy kell lenni! Ön elmehet, de a gyermek itt marad! — viszonzá a férj nyugodtan.

— És ki mondja, hogy úgy kell lenni? — kérde a nő rövekedő hévvel. — Miért kell annak úgy lenni? Nem szabad annak úgy lenni! A gyermek enyém! az én szivemből van kiszakítva! Aztán még kicsiny, alig négy éves; a kis gyermek nem lehet el anya nélkül; annak szeretetre van szüksége, hogy életben maradjon; aztán leány; igen, igen, ez a fő; ha fiu volna, tán elébb lehetne joga, azt mondani, hogy itt maradjon, de így leány, és a leány az anyáé; igen, igen, az enyém ő, és én nem tudok élni, ha az én kedves, egyetlen gyermekemet elszakítják szivemről! — kiáltá, és a fájdalom terhétől a pamlagra hanyatolva, keserves sirásra fakadt.

Tarczali hideg közönnnyel nézte e megrendítő jelenetet, nyugodtan várta, míg a nő sirása csillapult, csak azután mondá:

— Nagyon csalatkozik asszonyom, ha azt hiszi, hogy a felhozott okok megváltoztathatják határozatomat; nem azért mintha azon okok közül egyik másik helyes nem volna, hanem azért, mert én így akarom! Avagy nem tudja-e, hogy én báró vagyok, ön pedig csak egyszerü polgárszülött? Halotta-e ön valaha, hogy a főrangu elvesztette volna ügyét a közsorsu ellenében? Ön azt mondja, anyja gyermekének? én meg azt fogom reá mondani, ön nem részesült főrangu nevelésben, és tehát nem tudja gyermekünket úgy nevelni, mint a hogy én ohajtom, és szeretném látni, kí fogja nekem parancsolni, hogy gyermekemet önnél hagyjam!

— Igaza van! — kiáltá a nő, megsemmisülve a vérfagyaló nyugodtsággal kiejtett szavaktól, és térdre esve férje előtt, kulcsolt kezekkel folytatá:

— Hibáztam uram, nagyot vétkeztem ön előtt; büntessen, a hogy jónak találja, csak ne üzzön ki e házból, ne szakítson el gyermekemtől!

— Ki mondja, hogy én azt akarom tenni? Ön mondta, hogy el akar hagyni! — mondá a báró, mindig egyiránt nyugodtan.

— Nem tudom, ha mondtam-e, de higye meg, lelkem életére esküszöm, megbánom, a mit mondtam, és soha életemben nem fogok többé olyasmit mondani! — esdekelt a nő.

— És minő biztosítékot nyujt ön nekem arra nézve, hogy igazán megbánja kába elhirtelenkedését?

— Adhatnék-e még nagyobb biztesítékot, mint azt, hogy gyermekem itt van? — kérde a nő kétségbeesetten.

— Az igaz; — felelé a férj, — de én nem a tett, hanem a szándék ellen is biztosítva akarok lenni!

— Mondja hát, mit tegyek! Akár mi legyen, meg lehet győződve, hogy megteszem, — viszonzá neki a szorongatott lelkü nő.

— Önnek le kell mondani minden összeköttetésről szüléivel! — felelé Tarczali.

— Minek ez? — kérde a nő, ámulattal fordítva rémült tekintetét e szivtelen emberre.

— Ők oka eddigi makaesságának!

— Nem uram, esküszöm önnek, hogy nem! —
viszonzá a nő hévvel. — A szegény öregek egész
a mai napig semmit sem tudtak boldogtalanságomról!

— Annál rosszabb, hogy most tudják; egy okkal
több, hogy ön többé ne találkozzék velük!

— De hisz ők szüléim! — kiáltá a nő kétségbe-
esetten.

— Én pedig férje vagyok, és akaratom hajtha-
tatlan! — vága szavába a báró nyomatékkal, és föl-
kelve ültéből, parancsoló hangon kérde:

— Nos asszonyom, akarja-e vagy nem? Vagy
föltétlen engedelmesség, vagy elmegy a gyermek
nélkül!

— Akarom! — felelé ez, halk, elhaló hangon, és
fölkelve térdeltéből, testben lélekben megtörve ha-
nyatlott a pamlagra.

Tarczali melléje ült, gyöngédeden megfogta ke-
zét; olyan hideg volt e kéz, mint a halotté.

— Ne szomorkodjék Teréz! — mondá neki
nyájasan. — Minden baj onnan ered, mert ön nem
szeret engem többé ugy, mint azelőtt; pedig a nő
csak a szerelem által lehet boldog!

A szegény nő nem felelt erre semmit. Mit is fe-
lelhetett volna? Avagy nem ugyanazt érezte ő is,
mint a mit ez ember mondott? Hisz épen ez az ő bol-
dogtalansága, hogy a nő csak a szerelem által lehet
boldog!

Tarczali pedig hovatovább nyájasabb, udvaria-
sabb lett; azért-e, hogy diadalát élvezze, vagy tán

csakugyan érdekében volt, ismét kivívni tetszését? Teréz az elsőt hitte, és nem is csalódott; de nyugodtan türtte; szeliden viszonzta nyájaskodásait. Oh, van olyan martyromság, melyről a vértanuk történetében említés sincsen, de a mely bizonyára sugárkoronát érdemel: mikor az anya önbecs-érzetét áldozza föl gyermekeért!

XII.

Kis idő múlva aztán ismét léptek hallatszottak. Édes apám! — sóhajtá Teréz, és sápadt arcza esdőleg fordult férje felé. Ugy szerette volna neki mondani: legyen irgalommal, ne szomorítsa meg e jó öreg embereket, kik soha sem vétettek neki, kik egyetlen gyermeküket vesztették el általa; de nem volt ereje.

— Csak bátorság! Gondoljon gyermekünkre! — mondá neki Tarczali, és pongyolán hátravetvén magát a pamlagon, várta a következőket. Teréz kezét pedig a magáéba fogta, mintha a legbensőbb egyetértés léteznék közöttük.

Már a behallatszó kemény lépésekről lehetett következtetni, hogy az érkező nem mindennapi kedélyállapotban van; aztán megnyilt az ajtó és Bakács uram egyszerre mind a két lábával toppantott be. Nyugodtabb lelkiállapotban bizonyára orra bukik, de ilyen izgatottságban az ember nem egy könnyen veszti el az egyensúlyt.

A szobába érve, pár lépést előre rohant, aztán megállt és körülnézett; csak azután találta meg leányát; akkor oda rohant hozzá, és megfogva őt karjánál, egész a szoba közepéig lóditotta el Tarczalítól, és tompa, visszafojtott hangon mondá:

— Hogy ülhetsz ott a mellett az ember mellett?

— Iпам uram nagyon fel van indulva! — mondá erre Tarczali a legnyájasabb udvariassággal. — Észre sem veszi, hogy nőm én nálam van, férjénél!

Bakács uram ugy tette, mintha nem is hallotta volna e szavakat, hanem a helyett kezdé leányát az ajtó felé vonszolni.

— Hová viszi nőmet? — kérdé a báró vidáman. — Csak nem akarja szemem láttára elszöktetni?

— Ereszszen el édes apám! — esedezett Teréz, töle kitelhetőleg ellenkezővén atyja erőlködéseinek. — Én itt akarok maradni!

E szavakra az öreg megállt, eleresztette leányát.

— Mit is mondtál? Itt akarsz maradni? — kérdé, bámész szemekkel nézve az előtte álló Teréze.

— Igen is, édes apám; én férjem mellett akarok maradni! — felelé a nő, valamivel határozottabban.

— Tehát mi volt ez? Hát bolondot akartok üzni belőlem? — kérdé aztán az öreg, indulatosan az ajtó felé tekintve, a hol felesége állt, kisirt szemekkel.

— Ne higgy neki! Bizonyosan reáijesztett e gonosz ember, azért nem mer elmenni! — kiáltá az öreg asszony, kitörő indulatossággal.

— Nem ijesztett reám senki; férjem nem olyan ember; a magam jó szántából akarok itt maradni, — viszonzá Teréz lázas hévvel.

— De édes leányom! — kiáltá az anya kétségbeesetten — Emlékezzél csak vissza! Hisz egy órája sincs, hogy itt e helyen azt mondtad —

— Nem emlékezem reá édes anyám — vágott szavába Teréz. — Hibáztam, ha roszt beszéltem férjemről; jót kellett volna róla beszélnem, és halálom órájáig el nem fogom őt hagyni.

E nyilatkozatra Bakács uram haragtól elvörösödött arcza hirtelen elhalványodott; mintha pellengrére állították volna, olyan rettenetesen szégyelte magát. Jó ideig szemét sem merte fölemelni; ranczos, öreg arcza csak úgy rángatózott a zavarodottságtól.

— Ezt is neked köszönhetem asszony! Máskor megint híatsz; csak azt lesd, hogy eljőjtek! — fakadt ki végre, és Tarczalihoz közeledve, szelid, megilletődött hangon mondá:

— Engedelmet kérek uram, de az az asszony úgy feltüzelt, és én mint a bolond, elhittem; felejtjük el tehát a dolgot!

— Igen szívesen! — viszonzá Tarczali vidáman, fölkelve ültéből és tekintélyes állásba helyezve magát az öreg előtt. — Csak arra akarom kérni kegyel-

meteket, hogy máskor kiméjék meg házamat az ilyen jelenetektől.

— Ne féljen semmit; nem fog többé történni! — felelé az öreg nevetve, bárha véghetetlen rosszul esett neki Tarczali gögös, fitymálkodó korholása.

— Akarom is, hogy ne történjék többé; és mert előre tudtam, hogy kegyelmetek majd az én házi ügyeimbe akarnak avatkozni, a mit én egyáltalában nem tűrhetek, csak az imént tanakodtunk nőmmel az iránt, hogy tán legjobb lenne, ha minél ritkábban látnók egymást! — mondá Tarczali, dölyfös bizalmassággal.

— És mit mondott erre leányom? — kérde az öreg, alig fékezhető fölindulással.

— Teljesen helyeselte nézetemet. Nőm bárónő, és az ilyen gyakori látogatásokból sok mindenféle rangunkhoz nem illő bajok, mendemondák, alkalmatlanságok származnak, a miket legjobb, idején megakadályozni. Ha nőm szükségét érzi a kegyelmetekkel való találkozásnak, majd ő keresi föl kegyelme- teket; ott sokkal bizalmasabban társalkodhatnak majd! — folytatá Tarczali.

— És igaz ez leányom? — kérde az öreg, Terézhez fordulva.

— Igen is, édes atyám, igaz! — viszonzá ez fé- lénk, esedező tekintettel szüleiére. — Majd eljövök én kegyetekhez gyakran, mikor csak időm engedi!

— De én hozzám nem jösz, rossz, elvetemült te- remtés! — kiáltá erre az öreg, kitörő düh- hel. — Ha

te szégyelled, öreg apádat házadban fogadni, én még jobban szégyenlem, az ilyen teremtetst gyermekemnek nevezni!

— De édes atyám! — kiáltá szegény Teréz, térdre rogyva apja előtt.

— Hát nem látod, hogy ő az egész dologban ártatlan! — rimánkodék Bakácsné asszony.

— Ártatlan? A hü gyermek inkább meghal, semmint öreg szüléit eltagadná! — kiálta vissza az öreg, kikelt képpel a nagy haragtól, és leányához fordulva, mondá:

— Ne én előttem, az előtt térdelj ott la! Én nem vagyok neked többé semmi, te sem vagy nekem többé semmi. Volt egykor egy leányom, ez büszkeségem volt, mert jó volt és szeretett; de te nem vagy az, téged elrontott a gazdagság, szégyenled ősz apádat, mert nem tud olyan czifrán beszélni, nem tud oly prédán élni, mint a nagy urak, a kikhez elpártoltál! jó, nem átkozlak, nem becsmérlek; csak annyit mondok, hogy tájamba ne jöjj, mert isten engem! cselédemmel kergettetem el azt a rossz, elfajult teremtetst, a ki édesapja elől becsapta az ajtót! — azzal kihajolt az szobából, feleségét is maga után vonszolva.

Teréz utána sietett, hogy visszatartóztassa, megbékéltesse, de nem érhetette már utol; a szoba ajtajánál ájultan rogyott össze.

XIII.

Midőn magához tért Teréz, csudálkozva nézett körül; késő este volt; ágyban feküdt, az ágy előtt asztalka állt, orvossági üvegekkel, és előtte a bási orvos, komoly, aggodalmas arczczal. Sehogy sem tudta, mi történt vele. Első szava leánya volt, a kis Irmácska. Az orvos azt mondta neki, a baronesse jól van, de nem szabad őt látnia, a legkisebb izgatás veszélyes, vissza találja vetni a nagy betegségbe, melyből alig ocsudott; de nem használt semmit; csak annál nagyobb hévvel kívánczozott gyermeke után; ha szép szerivel nem teljesítik ohajtását, erővel hagyja el az ágyat; ő már nem beteg, mondá, és föl akart kelni, de fejét sem bírta fölemelni, olyan gyenge volt. Csak most tudta meg, hogy két hónapig élethalál között forgott, és még most sincsen veszélyen kívül; de mindezen ellenvetések nem használtak, és előbb nem nyugodott, míg leányát ágyához nem hozták; föl akarta karolni magához, és nem volt ereje hozzá, de a kis leányka magától fonta át kicsi kedves kezeckéit anyja nyaka körül, és sirt és nevetett örömében, hogy kedves mamáját ismét láthatja, és nem akarja őt elhagyni, mint a hogy dajkája mondta, hogy a szegény elerőtlenedett nő maga is azt hitte, meg kell halnia örömében!

Csak lassan tért vissza az elpártolt egészség az

elcsigázott testbe ; egész télen át ki nem mehetett a szobából ; csak a megújuló természet csudás hatalma adta vissza némileg elvesztett erejét, akkor megengedett neki, rövid sétákat tenni, a szabadban ; rendszeren gyalog tette ezeket, a városon kívül ; azonban tehette volna bátran a város közepén is ; senki sem ismerte volna meg e sápadt, beesett arczu nőben az egykor viritó szépségü Terézt ; senki sem mondta volna, hogy e nő még huszonötödik évét sem érte el ; öreg asszonynyá tette a hosszú betegség és a még hosszabb szenvedés.

Felgyógyulása után mindjárt az első napokban az atyai házat látogatta meg. Már régóta vonzotta őt szive oda ; még betegsége idején is, a hagymáz káprázataiban, sokszor oda kívánczozott ; úgy vágyódott a lelke, keblére borulni a jó öreg atyának, és könyvével lemosni azt a keserü érzést, mit neki a legnagyobb kényszerüségéből okozott ; de csak most, felgyógyulta után teljesíthette szive zaklató nógatását, és fájdalom, akkor sem hozott az neki megnyugvást.

Az öreg Bakács épen az udvarban volt, midön belépett, és a mint leányát meglátta és valahogy megismerte, menten befordult a szobába és magára zárta az ajtót. Szegény Teréz, ott térdelt a küszöbön, és sirt és könyörgött, ereszsziek be őt ! ha nagyot vétkezett, nagyot bünhödött is vétkeért ; legyenek iránta könyörülettel, hiszen nem jószántából, férje parancsából, gyermekeért ejtette ő ki akkor ama keserü szavakat ! de nem használt ; az öreg Bakács nem

volt az az ember, a ki szavát megmásította volna, még akkor sem, ha megbánta is azt magában. Még feleségét sem eresztette hozzá; csak az öreg Margit nénit küldte ki, attól izente meg neki, hiába siránkozik, a mint a bárói ház neki eltiltatott, úgy ő az atyai házat tiltja meg neki; csak akkor fogja őt ismét gyermekül fogadni, ha végkép odahagyja férjét; azt pedig Teréz nem tehette; eltávozott tehát, könyekkel szemében, szeretettel szívében, áldással ajkain, mint a ki örökre bucsut veszen az édes atyai háztól.

Tavaszkinyiltával falura ment; ott ismét felszedte magát; arczái ismét pirosak lettek, nem azzal az eleven pirossággal, melyet a költők olyan találóan az arcz tavaszi bájjainak neveznek, hanem azzal a sende halovány pirossággal, a mely annyira emlékeztet az őszre, a hervadásra; de ki gondolna őszre, hervadásra, mikor egy fiatal nő arczán rózsák virítanak?

Legkevésbé gondolt arra Teréz maga, ki napról napra jobban örült az életnek. A mi keserűség számára ki volt mérve, az már mind kijutott neki, gondolá; most már csak öröm vár reá, öröm és boldogság. Soká, soká fog ő élni, egyedül leányának, a kedves Irmának, a ki napról napra jobban odatapad lelkéhez. Mennyi szeretettel csüggött rajta a kis leányka! Mintha csak attól tartott volna, hogy nem fogja sokáig szerethetni! Oh, a kis gyermekeknek sokszor olyan csudálatos előérzetei vannak!

Igy folyt le a nyár, békességben, nyugodtan; Tarczali ismét fürdőre ment, Teréz napról napra vi-

dámabb lett; sokszor olyan derűtség szállta meg, a milyenről eddig fogalma sem volt. Mintha nem is a földön járna, hanem valami egészen más csillagon, a hol a fájdalom, a bubánat meg nem fogamzhatik, a milyenről egykor, régen, hat-hét évvel azelőtt, olyan gyakran ábrándozott. Oh, ha most beteljesednék Margit néni, a jó rokon álmofejtése! A jó rokon már meghalt ugyan, de azért bizonyára a más világon is örülne.

A falubeli tiszteletes, egy jámbor öreg ember, a ki esti óráit rendszeren a szelid nő társaságában töltötte, aggódva nézte ugyan e nagy vidámságot, és kérte, hívasson orvost, mert neki úgy tetszik, hogy még sem gyógyult meg tökéletesen; de Teréz feleslegeseznek, alaptalanoknak találta a jó öreg aggodalmait; ő nem beteg többé, csak gyöngének érzi magát, csak a szive sajog némelykor, de ez mind igen természetes, van miért sajogjon, és el fog mulni, csak egy kicsit ha erősebbé lesz.

De a gyöngesség csak nem akart elmulni, és a szivbeli sajgás szintén folyvást növekedett; sokszor egész éjszakákat töltött álmatlanul; általában nem érezte az álom szükségét; inkább lelki, mint testi életet élt.

Ilyen álmatlan éjszakákon aztán sajátóságos képzelődései voltak; szép, örömteljes tünemények enyeglegtek körülötte, az édes ifjukorról, a boldog szerelemlről, az atyai ház ártatlan boldogságáról, a közel mult események pedig végkép eltűntek emlékéből; igen boldognak érezte magát.

Aztán a jövővel is igen sokat foglalkozott a lelke; erősen hitte, hogy Tarczali ismét meg fogja őt szeretni, és ő szintén viszonzozza majd e hü szerelmet; és annyi szép tervet alkotott magának, hogy száz esztendőre is elég lett volna.

Csak egyetlen egyszer jutott eszébe a halál; akkor leült, és megírta végrendeletét, megírta, mikép öltöztessék, hová temessék, és minő emlékkövet állítsanak neki; de utána reá oly nevetségesnek találta e gondolatot, hogy a naplóban, melyből mind ez adatokat merítettük, két lapot irt tele azon való csudálkozásával, hogy ő most a halálra gondolhatott, most, mikor olyan jól érzi magát, mint még soha.

Nyár fogytán azonban egyszerre nagyon gyöngének kezdte magát érezni; alig bírta elhagyni az ágyat; leküzdhetlen vágy kapta meg szívét mindazok után, a kiket valaha szeretett: atyja, anyja és férje után; azt mondta, e vágy bilincseli le testi erejét; mihelyt Pesten lesz, egészen meggyógyul.

Visszament tehát Pestre; megbetegedésének hírére férje még is ott hagyta a vig fürdői életet, érte jött, és csakugyan szeretetteljes gyöngédséggel bánt vele; nyilván ő benne is nem halt ki még végkép a lelkiismeret. És mennyire örült a szegény nő e gyöngédség tapasztalatának, melyet ő szerelemnek nevezett! Minő elragadó színekben festette férjének a boldogságot! Még csak most kezdődik ez igazán számukra! Fel kellett neki fogadni, hogy mihelyt jobban lesz, együtt mennek szüleihez, és megkövetik,

megengesztelik őket, elviszik magukkal, erővel elviszik, ha jószántukból nem akarnának menni; de oh, hogy is ne mennének, hogy is ne békülnének meg, mikor leányukat olyan nagyon boldogul látják!

És ezen boldogsági ábrándok között egyik reggel elszenderült és nem ébredt föl többé. Utósó pilantása a kis Irmára esett, utósó mozdulata egy kézszorítás volt férjének, utósó sohaja egy áldás kedves gyermeke fejére.

Tarczali rangjához illő nagyszerű temetést akart rendezni, de az elhunyt iratai között ott találták végrendeletét is, és ebben meg volt írva, hogy temetése lehetőleg egyszerű legyen; oda fektessék, hol a legszegényebb emberek alusznak örök álmukat; mert ezek legtöbbet szenvednek ez életben, és ő azok közé tartozik, a kik legtöbbet szenvedtek; sirkövére pedig csak a neve legyen vésve, egyéb semmi; és Tarczalinak nem volt bátorsága, csak egy szót is megszegni a végrendeletből; nagyon félt most a meghalt nőtől, a kit az életben olyan halálosan megbántott.

A temetés után pedig elhagyta a fővárost, elment utazni; a szórakozás majd elkergeti a sötét képeket emlékezetéből; a kis Irmácskát Klotildra bizta; majd ez nevel belőle rangjához illő nőt, bonne-ok és gouvernante-ok segélyével.

Ime, ez azon fényes márvány siremlék története a szegények utcájában oda künn a temetőn.

És az isten meghallgatta a haldokló nő utósó áldását.

Midőn néhány évvel később ismét meglátogatám szegény Teréz sirját, egy másik, kisebb sirt is találtam mellette, és a sirkövön e név állt: I r m a.

Tehát anya és gyermek együtt vannak; bizonyára boldogok. Az orvosok azt mondták, az anya betegsége reáragadt a gyermekre, azért halt meg olyan ifjonta; de hát nem épen olyan lehetséges-e az, hogy a két együvé tartozó lélek együve kívánkozott, azért nem birt megmaradni e földön? Mintha nem épen olyan könnyen rázhatná le magáról a lélek a testet, mint a test a lelket!

* * *

Az öreg Bakács és felesége gyakran látogatják meg gyermekük sirját, és ilyenkor rendesen arról beszélgetnek, hogy bár ők is itt fekehtnének kedves leányuk mellett; olyan nehezen várják már azt az órát, ugy elkivánkoznak már a földről szegények; kivált Bakács uram ugy vágyódik már leányával találkozni; ugy szeretné már neki megmondani, hogy nem haragszik többé, nem is haragodott reá soha; és az a jó leány ott lenn a sirban még most is azon hiszemben lehet, hogy ő még mindig haragszik reá. Csak már egyszer összejöhetne vele!

ELSŐ FEJEZET.

Sok, sok évvel ezelőtt, t. i. akkor, mikor még a nagyobb városok nem részesültek azon megbecsülhetlen jótéteményben, hogy az utcák sarkain fölfegyverkezett emberek örködnek a fölött, hogy az emberek egymást fényes nappal föl ne aprítsák, vagy más egyéb ilyen kellemetlen meglepetésekben részeseltessék, P. városában (mindegy akár Pozsonyt akár Duna-Pentelét képzeled alatta az olvasó,) egy ember élt, a kitől asszonyok, leányok és egyéb ilyen a gyengébb nemhez tartozó egyéniségek jobban féltek, mint nem csak az ördögtől, hanem még az elsüléstől vagy épen a szeplőtől és himlőtől is. A melyik utca végén ez ember megjelent, ott a lakosok bizonyosak lehettek, hogy azon délután — mert rendszeren akkor tette volt körutjait a városban — női teremtés nem fog láthatóvá lenni; mert ez inkább megkerülte az egész várost, és úgy ment, a hová dolgai szólították, semhogy ez emberrel találkozzék; és volt eset, hogy egy magát a műveltebb osztályok közé számító

leány — egy karénekesnő a német színháznál, — a ki mély elandalodásában valahogy észre nem vette ezen embert, csak mikor már annyira közel volt hozzá, hogy a menekülés teljes lehetetlen volt, a legelső férfinak, a ki történetesen előtte ment, és reá se nézett, karjaiba fogódzott, és remegve kérte, legyen lovagja az utcza sarkáig, a hol lakása volt, olyan irtóztató félelem szállta meg őt, e rettegett ember láttára. Mondják, hogy a városi lakosság egy része, fölbiztatván nejeik által, s z ö r n y k é r v é n y t nyújtott volt be az akkori tekintetes tanácshoz, oly végre, hogy ez általánosan rettegett ember az utcza-koni járhatásának leendő megakadályozására a kellő intézkedések foganatba vétessenek, minthogy miatta nejeik egész nap ki sem mernek menni az utczára, a mely körülmény tetemes hátrányára van az országos ipar, és így a közjólét fejlődésére, nem csak az által, minthogy a nők, ilyen önkénytelen házi fogság mellett, a fölszámíthatlan haszonnal járó fényüzést nem méltathatják kellőleg ápoló figyelmükre, hanem azért is — és ezen pontra különös nyomatékot „feketett” a folyamodók nagy része — mert ha feleségeik mindig otthon maradnak, ők, a férfiek, nem folytathatják kellő szorgalommal keresethajtó foglalkozásaikat, mert — ők ezt ki nem állják.

Kérvényezők folyamodásának azonban elég nem tétetett, még pedig a lakosság egy másik részének hathatós fölszólalása következtében az emberi szabad akarat védelmére, a mely rész számra nézve cseké-

lyebb volt ugyan, de testi tulnyomósága és szellemi tulajdonai által nagy befolyással bírt a városi tanács uralkodó eszméire, legkiváltkép pedig az által tudta ellensúlyozni a többség ohajtását, minthogy az akkori tekintetes tanács több tagjai szintén egész lélekkel buzgólkodtak e párt érdekeinek előmozdításában, lévén ez azon alchymiai rejtély birtokában, a melynek segélyével minden nemes érczet ugyan nem, de minden vizet igen is aranynyá tud változtatni, nevezetesen: a bor- ser- pálinka- rosoglio-, sőt méhser-mérők tömören összetartó osztálya, a melylyel az akkori világban még egynémely tanácsbeli is bizalmas lábon állt.

Annak pedig, hogy a fenérintett tisztos osztály olyan egyakaratu buzgósággal pártját fogta a nőknek amaz elhírhedett félelemgerjesztőjének, annak egyszerű oka az volt, hogy viszont egész P. városában, de tán az egész országban buzgóbb pártfogója nem volt azon osztálynak, mint a szintén fenérintett félelemgerjesztő egyéniség, vagy is más szóval: iszákosabb, részegesebb ember nem volt egész P-n, de tán az egész országban nálánál; sok, sok éven át nem volt neki más foglalatossága, mint rendre járni a korezmákat; az egyikből kijött, a másikba bement, így sorban egyik városrészről a másikba, és onnan megint vissza, örökön örökké, szakadatlanul.

Természetes tehát, hogy soha sem volt józan, hanem ellenkezőleg, mindig olyan részeg, hogy csak dőlöngve tudott járni, egyik oldaláról az utczának a

másikra tántorogva, minden ablakon betekintve rézvörös, kidagadozó, elüvegesedett szemeivel, és egyre elkurjongatva mindenféle hangváltozatokban azt a nótát : „Hej Veronikám, Veronikám! Édes kedves tubiczám!“ Örökön örökké csak ezt az egyet, és tán ezt is tudtán kívül; nem is volt soha tiszta fogalma semmiről a világon, sem magáról, sem másról, csak azt tudta, hol merre van a korcsmaajtó, oda is a bor ösztöne vitte be; azonkívül pedig még az a szokása volt, hogy minden nő előtt, a ki útjába tévedt, megállva, már úgy, a hogy nagy megeröltetés mellett megtudott állni, szemébe nézett, mintha valakit keresne, magába dünyögve : „Ne-nem i-g-iga-gaz! Nem ha-halt me-meg!“

Nem kevésbé természetes tehát az is, hogy ez ember, ámbár soha sem hallatszott, hogy valaha valakit bántott volna, mégis annyira félelemgerjesztő volt a nők előtt; nem csak azért, mert látásánál mindig az a rettentő gondolat kínozza őket, hogy e dőlő, tántorgó teremtség minden pillanatban reájuk dőlhet, a mi magában is képes lett volna, olyan messzire kergetni őket, a mennyire csak láttak, már az a tudat, hogy azon ember ott részeg, lehetlenné tette, azon utczán járniuk, a melyen az járt, mint-hogy a nőre nézve, mindegy akármelyik osztályhoz tartozzék is, alig van valami undorítóbb, megutáltatóbb a részeg embernél; inkább megtud bocsátani férjének egy kis bántalmat, mint azt, hogy részegen látta.

Hogy mi volt azon ember igazi neve, azt a városban senki sem tudta; általában azonban G ö d é n y J ó n á s n a k hívták, a mely név nyilván korhely életmódjáról ragadt reá; tán a keresztnév sem volt igazi, a városban azonban csak e néven volt ismeretes; e nevet kiabálták utána az utczagyerköczék, a kik rendesen százával is körülrajongták, mindenféle galibát követve el rajta, a mit ő azonban mind stoikus nyugodtsággal türt el, meglehet büszkeségből, de még inkább meglehet azért, mert sem nem látott, sem sem hallott; egészen érzéktelenné lett már a nagy iszákosságtól.

Igy tartott ez néhány évig; a női lakosság lassanként hozzászokott a nagy kerülésekhez, mint minden olyan bajhoz, a minek megváltoztatása nem áll hatalmában; ugy tekintették, mint valami isten csapását, melyet nyugodtan el kell viselni, mig az égnek nem tetszik, elfordítani azt fejükről; végre pedig annyira rendes állapotá vált e baj, hogy már előre meg tudták mondani, melyik nap melyik városrészen botorkázik végig Gödény Jónás, és az nap bizonyosan nem volt női arc ott látható.

Egyszerre azonban azon külvárosban, a mely épen sorba jött, az emberek nagy csudálkozással tapasztalák, hogy az utczán semmiféle gyermek-sivalkodás nem hallatszott; egész nap hiába várták Gödény Jónás keresztülvonulását, és szinte roszul esett nekik ebeli megcsalásuk.

Az egész város összes női lakosságát erre nagy

rémület szállta meg, hátha Gödény Jónás kiesett a számadásból, megváltoztatta a menetrendet, és egyszerre csak azon veszik észre magukat, hogy az utálatos részeg épen azon városrészben bukkanik elő, melyet ők közlekedésre alkalmasnak tartottak! Ez irtóztató gondolat három egész napig kinozta őket egyfolytában, mely idő alatt mindenféle czirkáló csapatok indítottak ki, kipuhatalandók, hol jár Gödény Jónás, hogy ennek alapján a netán általa újból megállapított menetrend kulcsát ki lehessen tudni; valamennyi kiküldött czirkáló azonban azon hírrel tért vissza, hogy Gödény Jónásnak nem jöhetnek nyomára; a czirkáló csapatok megkettőztett számban újra kiindítottak, és mind hasonló eredménytelenséggel, Gödény Jónást sehol sem lehetett látni; ez így tartott egész egy hétig, a mely idő alatt a nők csak reszkető félelemmel mérészkedtek egyik utczáról a másikra menni, és így is csak mikor mulhatlan szükségük volt reá; csak mikor a nyolcz nap elteltével Gödény Jónás még mindig nem került elő, kezdtek lassanként azon gondolatra jönni, hát ha ez ember meghalt? Eddig ez eszükbe sem jutott; mintha ez nem is tartoznék a lehetőségek közé ez embernél!

Akkor aztán mindenféle vélemények keringtek, minő halállal mulhatott ki ez ember? Némelyek azt állították, hogy a Dunába ölte magát, minthogy sehol sem lehetett holttestét találni; ezen véleményre nézve azonban sok többé kevésbé alapos ellenve-

tést hoztak fel, nevezetesen azt, hogy szinte hihetetlen, hogy olyan ember, ki annyi éven át csak a bornak élt, a vízben kereste volna halálát, és így e homály még maí nap sincsen felderítve; annyi mindazonáltal kétségtelennek tartatott, hogy Gödény Jónás csakugyan megholt; ha más nem, már az is bizonyára megölte, hogy egy hétig se bort, se pálinkát nem ivott; ezt ő ki nem állja; és ebben aztán az emberek megnyugodtak.

De csak most tünt ki igazán, milyen ritka egyéniség volt Gödény Jónás. Ha az ország legnagyobb költője meghal, e város lakossága bizonyára nem beszél róla annyit, mint e korhely részegesről. Nyolcz álla napig ő volt a kizárólagos társalgás tárgya. Növelte még ez általános érdekeltséget az, hogy senki sem tudott valami bizonyosat mondani multjáról; annál kíváncsiabb volt a közönség az egyes adatok iránt, melyek életére nézve felmerültek; egyik egyet tudott róla, a másik mást. E töredékes adatokat pedig egy kurta-korcsma tulajdonosa, a kinél egy némely irodalmi egyéniség — csupán a népszerűség kedvéért, mint állították — megszokott volt fordulni, és kire e szerint már csak a kölcsönösség szempontjából is fejébe szállhatott egy kis irói tehetség, különös kegyeletből az eltűnt iránt, a ki neki szintén sok éven át hűséges vendége volt, gondosan összegyűjtötte a töredékes adatokat, és ennek köszönhetjük a következő rajzot.

MÁSODIK FEJEZET.

Hogy Temesvár egy ország fővárosa, azt mostanában minden ember tudja, a ki az utósó évtizedet ki nem tagadja a világtörténetből; de azt, hogy Temesvárnak — egyet kivéve — mindene megvan, a minél fogva a főváros diszes nevére igényt tarthat, azt bizonyára még azok közül is kevesen tudják, a kiknek az a szerencsájük jutott, e város falain belül örülhetni, hogy a világon vannak. Pedig ez még is úgy van. Mindene megvan e városnak, a mi őt a főváros diszes czimére méltóvá teszi; nevezetesen van színháza, melyben az, a természetbuvárra nézve minden esetre érdekes, tünény szokott előfordulni, hogy aratási korszakában: télen át a német színészek üres padok előtt játszanak, míg nyáron át a rekkenő hőség sem tartóztatja vissza a közönséget a magyar színi előadásoktól; van továbbá nagy pora, nagy sara, kis éjjeli világítása és még kisebb hitelintézete, szóval mindene megvan, csakugy, mint Budapestnek, még hivatalos lapja is van, még pedig, a mint ez ott nem is lehet máskép: német; csak egy nincs, a mi pedig fájdalom, egyik leglényegesebb alkatrésze egy fővárosnak, a mely nélkül igazi nyilvános élénkség, valódi közszellem nem is képzelhető, elannyira, hogy ha — a mi azonban egyáltalában

nem valószínű — valaha mégis kétségbe találna vonatni e város jogosultsága a főváros czimére, ez, legalább én szerintem, csak is ez egy okból fog történni, azon okból t. i., hogy nincsenek diákjai.

Természetesen nem azokat a közönséges diákokat értem, a kik minden isten adta reggel hónuk alá csapják a vastag könyvnyalábot, és mintha másutt lélegzeni sem tudnának, olyan buzgósággal sietnek az iskolába, és nagyobb örömet nem ismernek, mint ha a tanár, a kire olyan nagy félelemmel és tisztelettel néznek, mintha ő volna a legnagyobb ur a világon, megdicséri őket; a kik még szivarra gyujtani is csak lopva mernek, és a szabad napokban ugyanatkoznak, mintha egyes egyedül valamely rideg sziklaszigeten ki volnának téve, százezer mérföldnyire a civilizált világtól; a kik mikor oly növel vagy akár csak tizenöt éves kisasszonnyal, a melyikkel egyszer egy asztalnál ebédeltek és azt a tapasztalatot tették, hogy szép arcza van, véletlenül az utcán találkoznak, mélyebben sütik le szemüket, mint maga a tizenöt éves kisasszony; a kik végre olyan szent megilletődéssel olvassák el újra meg újra szüléik leveleit, mintha templomban volnának; ezeket mondom, nem értem e szó alatt: diák; ilyenek minden valamire való városban találatnak, ezek tán nem is diákok, hanem csak tanulók.

Hanem igenis értem alatta azt a bőrében el nem férő részét a boldog fiatalságnak, a melyik már azon

meggyőződésre emelkedett, hogy ha csak reá néz a könyvre, már fejből tudja, sőt még akkor is, ha reá sem néz, mert ők mind született geniek; azon ifjakat a kik azt hiszik, hogy tanulás nélkül is tiz annyit tudnak, és husz annyit érnek, mint pedans professoraik, a kiknek tehát annyi a szabad idejük, hogy jut belőle igen sok a kávéházaknak, korcsmáknak, kalandoknak, és még egy-egy divatlap ujdonságainak elolvasására is egy kevés; ezek az igazi diákok; a kik a hány nőt az utcán megpillantanak, annyinak utána rohannak, és olyan ismételt figyelemmel néznek szemébe, mintha legalább is azon gyanujok volna reá, hogy arany zsebórájukat lopta el, holott azt el sem is lehetne már lopni, levén ez az iskolai év második hónapjától fogva olyan házban letéve, a mely előtt éjjel nappal fegyveres katonák őrt állanak, és a melynek neve: „Zálogház“; ezeket értem én a diákok nevezete alatt, a kik hangosan nevetik az atyai jóra intéseket, sőt el sem is olvassák, mert nem arra valók az atyák, hogy erkölcstani leczkéket tartsanak, hanem arra valók, hogy fiaik adósságait kifizessék; ezek az igazi diákok; ezek nem tanulók, mert nem tanulnak semmit, hanem diákok; ezektől nyeri a város azt a zajos élénkséget, azt a szilaj életkedvű szinezetet, a nyilvános helyek azt a nagy vendégse-
reget; ezek miatt nyilik meg annyi kávéház, korcsma, és egyéb ilyen kedves időtöltési hely, a melyek egyik főjelleget teszik a fővárosnak, és ezeknek fájdalom, Temesvár egész mai napig is tökéletes hijával

van, és ha az ottani lakosság egyik másika része még mindig nem tudja magát beletalálni azon gondolatba, hogy ő fővárosi lakos, annak bizonyára csak ezen egy sajnos körülmény lehet oka.

Képzeltetni tehát, milyen nagyon lenézi az ilyen fiatal ember azon kisebb várost, a melybe őt a mostoha sors egykor-máskor sodorja; milyen fitymázkodó mosolygással tekinti az ottani embereket, az ottani egy-két kávéházat, és ezeknek egy-két vendégét! Csak úgy fél szájjal beszél velük, fél szemmel tekint rájuk, és minden kitelhető módon érezteti velük, hogy ő ezeket nem is tartja tökéletes embernek, a kávéházakat pedig és egyéb ilyen fajta mulató helyeket csupán csak parodiáknak tekinti.

Több évvel ezelőtt (a főnebb érintett életiró, a kinek jegyzeteit lelkiismeretesen használjuk, elfelejtette kitenni az évszámot, tán azért, mert azt hitte, hogy az efféle diákokat az idő meg nem változtatja, és most is csak olyanok, mint ötven évvel ezelőtt) tehát Temesváron, a mely város akkor még nem volt ugyan főváros, de azért semmivel sem volt nagyobb, mint most, egy ilyen diák jelent meg; egy ilyen diák-ot mondtunk, a melylyel pedig nem azt akartuk megmutatni, hogy a nyugoti civilisatió ime a mi nyelvünkben is milyen nagyszerű foglalatokat tön már, hanem azt, hogy az illető egyéniség, a ki pedig nem volt más, mint a sokat említett Gödény Jónás, csak hogy akkor még nem vette volt le róla a bor becsületes keresztnevét, egy magában jelent

meg, és ez valóban nagy kár volt; mert ha történetesen másodmagával érkezik oda, bizonyosan szépen elmulattak volna ketecskén, míg így egyedül csak magában mulathatott, és ezt a társaságot ő igen unalmasnak találta.

Oda jött pedig azon okból, hogy egyik ottani jómódu nagybátyját eltemesse, a ki olyan szives volt iránta, hogy nőtlenségben élt, szép vagyont szerzett, és egy heti betegeskedés után, a mennyi akkor épen elégséges volt arra, hogy az ember sáros őszi időben, jó hat csikóval, Pestről oda érhessen, meghalt, és a fiatal ember még elég jókor érkezett meg, hogy rokona szemét befoghassa, a mit illő buzgosággal azonnal el is végezett, már csak azért is, nehogy a jó rokon valamikép meglássa, hogy ő bizony cseppet sem tud azon szomorkodni, hogy őt ilyen nagy vagyon boldog örökösévé tette. Azonban ha tudta volna, hogy ez az ötven ezer forint veti meg alapját az ő későbbi életének, aligha olyan vig arcot mutat vala, midőn öreg rokonának élettelen szemeit lefogta.

De az ember nem tud a jövőbe látni, annyi-
val kevésbbé olyan diák, mint Gődény Jónás, a ki még arra sem szeret gondolni, hogy hívják a holnap-
utáni napot, hanem csak a bizonyosnak szeret élni:
a jelennek. Hát mire való volna a gondviselés, ha
még az embernek magának, azaz a diáknak, a jövő-
dőre kellene gondolni!

Egy nagy gondja mégis volt Gődénynek, t. i.,
mikép lehetne ez örökségnek lehetőleg rövid idő

alatt nyakára hágni! És azt meg kell vallani, hogy ez önajtság sok gondot is okozhatott ez embernek Temesvárott.

De a gondviselés soha sem hagyja el azokat, a kik erős lélekkel benne biznak; kinek kinek ugy intézi el a dolgát, a mint maga ohajtja, és így Gödény Jónás is csakhamar akadt olyan emberekre, a kik teljes erőből igyekeztek levenni róla azt az egy gondot. Akadt ilyen ember akkor is Temesvárott.

Sokkal ezélszerűbb lett volna ugyan erre nézve, azonnal visszatérni Pestre, pajtásihoz; de ezt nem akarta tenni; büszkeségből nem akarta tenni; bántotta őt az a gondolat, hogy ő ezt a sok pénzt innen magával vigye; mit mondanának ehez az itteni emeberek? azt, hogy ő is csak olyan közönségen ember, mint ők maguk! Nagy városban könnyű urat játszani, de itt, ilyen kis városban, ám mutassa meg, ha ez lehetséges! És ő meg is akarta azt nekik mutatni. Aztán nem is igen volt az lehetséges, hogy azonnal Pestre visszatérjen; mert az örökség nagy részben ingatlan vagyonból állott, a melyet elébb pénzzé kellett volna tennie, hogy Pestre magával vihesse; Gödény tehát azt a mulatságos eszmét gondolta ki, hogy ő annak a vagyonnak csak ugy természetben fog nyakára hágni, hadd bajlódjanak vele aztán azok, a kik neki arra pénzt adtak.

Volt is neki pénze, több, mint a mennyi kellett, az az több nem volt, mert Gödény Jónás, vagy a

hogy akkor hívták, fenségesen hozzálátott a költekezéshez. Volt olyan napja, hogy két- háromszáz forintot is elreptetett. De mikor ez neki olyan jól tetszett!

Természetes, hogy egyszerre híres ember lett belőle Temesvárott. Mikor az utcán végig sétálgatott, még előkelő emberek is nagy alázatossággal vették le kalapjukat, a szegény ember pedig épen földig hajtotta meg magát előtte. Az embereknek már akkor is — habár nem olyan nagy mértékben, mint most — meg volt az a jó tulajdonuk, hogy nagy emernek tartották ezt, a kinek sok pénze volt; — Jónás iránt azonfelül még különös tisztelettel is voltak azért, mert azt a sok szép örökséget szépen itt költögeti el; hogy miképen és mi célra költögeti, azzal már nem törődtek a jó emeberek.

Jónásnak végetetlenül tetszett ez a multság; olyan jóízüt tudott ő azon kaczagni, hogy az emberek őt ilyen nagy tiszteletben tartják. Szó sincs róla, mindig jeles ficzkónak képzelte ő magát; de azért igen jól tudta, hogy csak nem rég Pesten a „Gárdistá-“nál irgalmatlanul összeverekedett a czizmadia legényekkel, mely alkalommal mind a két ellenséges hatalom igényt tartott a győzelem dicsőségére, minthogy mindketten dobták ki egymást a csapszékéből és mindketten egyenlőkép henteregtek az utcán, a mit Jónás igen pompás multság-nak tartott ugyan, de még korán sem olyan tettnek, a miért ő különös tiszteletet érdemelne, és most ez

emberek mégis olyan nagy hitünetéssel vannak iránta! Véghetetlenül mulattatónak találta ő ezt.

Igy telt el pár hét, az őszt a tél váltotta fel, a mi a sárral bőségesen megáldott alföldi városokra nézve valóságos jótétemény; mert nem kell többé előfogatos szekeret használni, mikor egyik szomszéd a másikat meg akarja látogatni.

HARMADIK FEJEZET.

Egy ilyen téli nap reggelén pedig tíz óra felé Jónás még ágyban volt, de már nem aludt, hanem vidám lélekkel engedte át magát a pipázás menyegi gyönyöreinek, a melynek még akkor nem kellett az újabb kor egyik világot ölelő találmányával: a szivarral küzködni az elsőség pálmája fölött; a mellett édes előérzettel mulatott azon képen, milyen jól fogja ő ismét azt a mai napot eltölteni, midőn az ejtó nyilik, és azon egy férfi lép be, a kinek látására Jónásnak ugyan csak erősen bele kellett harapni a borostyánkő szopókába, hogy valamikép el ne kaczagja magát.

Nem is volt abban valami különös, hogy Jónást annyira megszállta a nevetési vágy; komolyabb hajlamokkal bíró ember sem igen állhatta volna meg, hogy első pillanatra legalább egy kis mosolygásra ne vonuljanak ajkai, a belépő egyéniség láttára. Kicsi, tagbaszakadt ember volt, jóformán egyenlő

mértékben széles, mint magas; és az egész emberből nem látszott ki egyéb, csak egy aránytalanul nagy, vaskos fő, a hozzá tartozó szerelvényekkel, mint száj, orr, fülek stb. Testének többi részei el voltak takarva czéklaszinü nyári köntőssel, melyre az imitt-amott reávetett világosabb színü foltok csak gyengén rejtették el az idő mindent fölemésztő hatalmának reá való tetemes befolyását. Nyakkendő kettő volt rajta, u. m. egy igen vékony fehér, és egy igen vastagkék, mind a kettő meglehetősen ócska; ellenben hiányzott fején minden leggyengébb emlékjele is a hajzatnak; elől, hátul, homloktól fejtetőig és onnan viszont tarkóig olyan sima volt e vaskos fő, mintha ugy született volna vele a világra, és egyszersmind olyan fényes, mintha valami fehérés máz által akarták volna biztosítani a koptatás ellen.

Hasonló simaság uralkodott ábrázatán, azaz a szakált, bajuszt és egyéb ilyen férfiui rendjeleket illetőleg; mert a mi közönséges értelemben a simaságot illeti, volt bizony ez arczon elég ráncz és barázda, mind az orr, mind a száj, mind pedig a szemek körül, és azonképen a homlokon; szemeinek színét még nem lehetett tisztán meghatározni, lévén azok bevonva egy olyan szemüveggel, a melynek az orr feletti része olyan magasra felgubaszkodott, mint egy kis tevének a háta, üvegkarikái pedig terjedelemre nézve vetélkedtek azon szerszámmal, melyet hajdanta a gavallérok a napon való pipagyujtásra szoktak volt használni, a mely szerszám azonban még

akkortájt a ritkább fényüzési cikkek közé tartozott a Wajwodina ez idő szerinti fővárosában.

És mi ezek után ez ábrázaton szabad térség fenmaradt, ez mind telided tele volt véghetetlen szelid jóság, és véghetetlen kegyetlen szegénység kifejezésével, nevezetesen az első a kissé kiálló ajkak körül, az utóbbi pedig a tulontuli barázdákban fészkelte volt be magát, e kettős kifejezés után példás testvéri egyetértésben mély alázatosság színezetébe olvadt egygyé.

A jövevény, a mint az ajtóban láthatóvá lön, mélyen meghajtotta magát; tulajdonképen elébb lön láthatóvá a hajlongás, mintsem maga; aztán mondott valamit, talán „alázatos szolgája-“t, a mit azonban nem lehetett megérteni, részint azért, mert nagyon halkal volt mondva, részint pedig mert az is a mély magameghajtásba vészett el; azután egy lépést tett előre, és újra meghajtotta magát, hasonlókép egy harmadiknál, és így tovább, miglen annyira közel jött az ágyhoz, hogy Jónás körvonalait ki tudta venni a sűrű füstfellegek között, miket ez a pipa és száj segedelmével maga körül teremtett.

Jónás nem viszonzta üdvözlését, hanem csak a kezével mutatott neki egy székre, hogy helyet foglaljan, jól közel az ágyhoz, hogy annál inkább élvezhesse a gyöngyört, melyet neki ez ember megjelenése szerzett.

A jövevény erre leült, nagy gondosan betakargatva magát barnapiros köntösével; bizonyára

volt neki mit eltakargatni; és hasonló gondossággal huzta maga alá csizmáit; bizonyára volt miért rejtegetnie azokat.

Azután kis ideig szótlantul ült, és jámbor esedező tekintettel nézett Jónásra; nyilván várta, hogy megkérdezze, minek jött ide; de Jónás egy szót sem szólt, hanem egyre harapott a borostyánkő szopókába; még a füstöt is csak az orrán át bocsátotta ki, a mi akkor még a nemesebb művészetek sorába tartozott, de mit Jónás most korántsem azért tett, hogy ebbeli ritka nagy tökélyét fitogtassa, hanem azért, mert attól tartott, mihelyt kinyitja a száját, azonnal kiront belőle az a roppant nevetés, a melylyel kebele színültig meg van telve.

A jámbor képű ember pedig látván, hogy várakozása nem vezet ohajtott célra, magától el kezdett beszélni, nagy alázatos hangon; meglátszott az arcán, mennyire nem tulajdona a hosszas szónoklat; ugy izgett-mozgott az óriás szemüveg az orrán, mintha tánczra volna kedve, és a mellett olyan veritékcseppek gyülemlettek fényes homlokán, mint egy-egy mogyorószem, a min mind olyan véghetetlenül elmulatott Jónás; az öreg azonban egyre folytatta szónoklatát, miglen egyszerre elhallgatott, és nézett Jónásra nagy, esedezés és várakozással telt szemekkel, a melyeknek most már tisztán meglátszott a színük, minthogy két nagy könyecsepp világította meg azokat; a közepük zöldbe játszó fakó színű volt, a többi meg kékes

fehér, szélylyel hasogatva feles számmal vékony veres csikoktól.

Elhallgatván az öreg, Jónás egyik kezével a párna alá nyult, míg a másikkal egyre a szájába szoritotta a vastag szopókát, elővett egy nagy selyem zsebkendőt, eltakarta az arcát, és tette magát, mintha erősen fujná az orrát, és e közben azt mondta a jövevénynek, hogy mind ebből, a mit ő most mondott, egy árva szót sem értett, mint-hogy ő csak magyarul ért, meg diákul és egy keveset oláhul; legyen tehát szives, előadni ohajtását még egyszer, egyikén e három nyelvnek, és ezalatt úgy nevetetett a zsebkendő alatt, hogy majd kirugta maga alul az ágyat.

A jámbor képü öreg erre egy végzetlenül szomorú tekintetet vetett az ég felé, belenyult kötőse zsebeibe, a honnan hosszas motozgatás után valami kékséget huzott ki, a mi lehetett volna zsebkendő is, ha történetesen, hosszas használat által puhává vált darab papir nem lett volna; azzal megtörülte homlokát, azonképen fejét, aztán vissza dugta a zsebébe, mindezt felette nagy elővigyázat mellett, nehogy Jónás valamikép észre vegye, hogy e zsebkendő tulajdonkép nem zsebkendő, aztán fohászzkodott egyet, keserveset.

Ez a keserves fohász pedig nem csak azért volt, minthogy keserves munka volt reá nézve, még egyszer elmondani azt a hosszú szónoklatot, hanem és főleg azért, minthogy egyikét sem értette tökéle-

tesen a Jónás által szabad választására bizott három nyelvnek, hanem mind egyikből csak egy keveset, levén a jámbor Felső-ausztriában fekvő, vagy is álló ebensee-i születés, a hol tudvalevőleg a lakosság aránytalanul többet foglalkozik a sófőzés és pisztránghalászat, mint akár a diák, akár pedig az oláh nyelvvel, a magyar nyelvet illendőképen nem is említve.

A jámbor képű öreg tehát hosszas szünetet tartott, mi alatt nem lehetett tudni, eszméit rendezte-e, avagy imádkozott; azonban legvalószínűbb, hogy mind a kettőt tette, minthogy a szünet jó sokáig tartott, aztán újra elkezdett beszélni.

A kurta korcsmáros, a ki után mindezen adatok tudomásunkra jutottak, fájdalom, nem jegyezte föl eredetiben e szónoklatot, kipótolhatlan nagy kárára a tudósaink által mostanában oly hév buzgosággal üzött és hébehóba egy parlamentari összeszólalkozással is fűszerszámozott összehasonlító nyelvészettnek; (a kurta korcsmáros ebbeli mulasztásának néminémiképi mentegetésére azonban kötelességünknek tartjuk kinyilatkoztatni, hogy az ő idejében senki sem gondolt arra, hogy az összehasonlító nyelvészett valaha olyan nagy fontosságra fog emelkedni, minthogy azon irodalmi férfiak, a kiknek ő is, mint sok más fiatal tehetség, irói hajlamának napfényre bocsáttatását köszönhette, egyértelműleg oda nyilatkoztak, hogy boldogult Horváth Istvánunkkal a hazai nyelvészett a netovább-

nak is tetőpontját érte el, és a kurtakorcsmáros a maga részéről is ezen véleményben volt.) Ugyanis a szóban forgó és alább fordításban olvasható szó-
naklat, melyet bátran értekezésnek is mondhatni, a nevezett három nyelvnek bamulatos egybekeve-
réséből összeszerkesztetvén, csak olyan szilárd ala-
pul szolgálhatandott vala merész összehasonlitásokra
és nyelvészeti elvek kivonására, mint akár a szom-
jaed, akár a voják nyelv.

Igy azonban fájdalom, csak fordításban birjuk ez értekezést, a melyben a jámbor képű jövevény előadja, hogy őt Jaegermayernek hívják, és jellemére, azaz foglalkozására nézve zeneművész; egykor a művészek koszorujában foglalt volt helyet, és akkor igen jól fizették tanítási óráit; de a nemesebb művészet iránti részvét évről évre jobban hanyatlik e városban (és itt újra meg kell jegyeznünk, hogy ez ítélet sok évvel ezelőtt mondatott ki) a minél fogva, és hozzájárulván még, hogy szemei is már nagyon elgyengültek, és csak bajjal olvashatja a kótákat, az ő keresete is mindig jobban jobban hanyatlott, elannyira, hogy az utósó időben csak mint közönsé-
ges hegedős tartotta fel magát; mindazonáltal meg volt elégedve sorsával; a multak emlékei és szép, kedves leánya derítették föl kedélyét, és ha egyebe nem is volt, kenyerét és tisztességes ruháját mégis csak megbirta keresni, egész a mult ősziig; akkor azon-
ban az a szerencsétlenség érte, hogy késő este haza-
mentében, elesett az utca közepén; tele tarkázta

magát sárral, az egyik lába is megmarjult, hanem mind ez még nem lett volna olyan nagy baj, mint az, hogy a nagy sárban a hegedűje elemerült, és csak nyolczad napra lehetett kiszabadítani a feneketlen mélységből; nagyon megörült régi hűséges élettársa viszonzláthatásának, de fájdalom, akkor már olyan állapotban volt, hogy legjobb akarat mellett sem tudott többé zenéhez hasonló hangot adni; a szenvedett sérülések, de leginkább az azon való nagy fájdalom, hogy hűséges élettársa ilyen hangszerhez nem méltó módon mult ki, kórházba döntötték, és csak kedves, szép leánya valóban több mint emberi hű ápolásának köszönheti, hogy az élők közt maradt; felgyógyulása után első gondja volt, uj hegedűt szerezni magának; kedvencz ohajtása ugyan az lett volna, hogy az is olyan nemes hangszer legyen, mint a milyen volt hűséges élettársa, de az ilyen nemes hangszer sok pénzbe kerül, neki pedig fájdalom, nincsen sok pénze; elfojtotta tehát kedvencz ohajtását, és csak közönséges hegedűt akart szerezni, a melylyel nem is magának, hanem csak az itteni közönségnek akart játszani, hogy megélhessen; de azt sem érhetette el; mert ahoz még kevés pénz kell, neki pedig fájdalom, kevés pénze szintén mincsen. Elment tehát egyik volt tanítványához, egy itteni gazdag kereskedő leányához, a ki pirosítóra is többet költ évenként, mint a mennyibe a legjobb hangszer kerül, attól kért husz forintot, csak nyomorult husz forintot szegény öreg ta-

nitójának egy szerszámra, a melylyel kenyerét keresesse, de nem adott; a milyen az arcza, olyan a szive! Több embert aztán már nem is mert megszólítani, és nem tudta, mit csináljon, kihez forduljon; megélhetne ugyan úgy is, eltartaná a leánya, mint a hogy eddig hűséges szeretetével róla gondoskodott; de ő nem nézheti, hogy az a kedves, hűséges teremtes ő érette munkával ölje magát, mikor ő maga is képes volna nem csak magáról, hanem a kedves gyermekről is gondoskodni; aztán nem is tudna ő sokáig ellenni hegedű nélkül; nagyon hozzá van szokva, ha mindjárt csak egy közönséges „karczó” is volna. Így tünődött tehát magában, midőn megtudta, hogy több hét óta egy fiatal gavallér ifju tartozkodik e városban, a kinek a nemesszivűségéről annyi sok szépet hallott, hogy eszébe jutott, ő is bátorkodik eléje járulni, azon alázatos kéressel, méltóztatnék neki a szükséges husz forintot kölcsön adni, egy hegedű megvételére; a mig csak él, a legmélyebb hálára lenne neki lekötelezve kegyes nemeslelkűségeért, a legelső pénzzel, a mit keresni fogna, visszafizetné neki, hetenkénti rátákban, egész az utósó krajczárig, azonfelül a mikor csak nemeslelkű pártfogójának tetszeni méltóztatnék, játszani fogna neki, a mi bizonyára kellemes időtöltésére szolgálna. —

Eddig az értekezés szövege, melyet azonban a jámbor Jägermayer koránsem mondott el egy folytatásban, sőt nagyon is sok szünetet kellett tartania,

még olyan helyeken is, a hol azt a retorikai szabályok épen nem tartják ajánlandónak, részint hogy az illető szót a három nyelv valamelyikén épen nem erős emlékezetéből kiteremtse, részint pedig, hogy visszanyomja kebeléből a fel-felküzködő elérzékenyedést, a melylyel végre is csak az által tudott némileg sikeresen megküzdeni, hogy hirtelen elhallgatott, a mi által aztán nem csak az elérzékenyülést, hanem még az értekezés netán hátralevő részét is tökéletesen visszafojtotta kebelébe.

Gyanítható, hogy Gödény Jónas nem birt különös hajlammal nyelvészeti buvárkodások iránt, de azért alig ha azóta e szakba vágó értekezés nagyobb élvezetet szerzett, mint ez Jónásnak, a melylyel, ismervén nyelvészeink országszerte híres ékesszólási tehetségeit, valóban sokat mondtunk.

Nem csudálhatni tehát, hogy midőn vége levén az értekezésnek, Jónás némi szünet után végképen levette arczáról a zsebkendőt, (eddig csak a szeméről huzogatta volt le, hogy azoknak is némi részük jusson a gyönyörüségből,) annyi vidám derültség látszott meg rajta, hogy a jámbor Jägermayer szive, a mely a kétszer tartott beszéd következtében tetemesen megürült, ismét tele lett, még pedig édes reményekkel.

Jónás azután egy ideig szótlanul nyugasztá tekintetét ez ember arczán. Minél tovább nézte, annál jobban megtetszett neki ez arcz. Nagyon mulatságosnak tartotta azt a jámbor becsületességet azzal a

kegyetlen szegénységgel olyan szép testvériséggel összepárosodva. Aztán a ruházatára vetett egy tekintet, és ez még jobban tetszett neki; igen mulatságos egy ruházat is volt ez, főleg olyan kemény téli napon, a melyen azt embert a farkas bundában is majd megvette a hideg; legjobban tetszett neki azonban az a sajátságos birkozása a vágy és félelemnek az édes reménnyel, a melyik olyan elevenen tükröződött e kopasz arczon, hogy Jónás egész az utósó részletig ki tudta magának festeni azt az állapotot, a melyben most az ember szive lehet; és mind ezt igen, igen mulatságosnak tartotta.

Akkor aztán az is jutott eszébe, milyen gyönyörűség látvány lehetne még az, ha ő ennek a nevetséges embernek egyszerre olyan örömet szerezne, a milyenre még legédesebb reménye sem tud fölemelkedni! Milyenné változnék még akkor ez ember arcza!

Erre az ötletre aztán kitette kezéből a pipát, és akkép szólítá meg nagy komolyan a jámbor Jägermayert.

— Hát önnek ötven forintra volna szüksége?

— Csak huszra, kérem alássan! — sietett ez válaszolni, nagyon megörvendeztetve e kérdés által, minthogy Jónás hosszas hallgatását már-már oda kezdé értelmezni, hogy tán megint nem értette meg az ő beszédét, és most azt neki még egyszer, harmadszor! el kellene mondania, a mire sem elegendő

erőt, sem elegendő nyelvbeli képességet nem érzett magában. E nagy aggodalomtól tehát meg lőn mentve.

Jónás erre újra a párna alá nyult, kivett egy nagy pénztárczát, kinyitotta, kivett belőle két szál bankjegyet, összehajtotta, és átadta a jámbor Jägermayernek ezen szavakkal:

— Nesze, fogja! Itt van egy hegedüre!

Leirni azt az örömet, a mely e pénz láttára az öreg hegedüs képét eltöltötte, ezt a testet lelket megreszkettető boldogságot, melylyel a pénz után nyult, épen olyan vakmerő föladat volna, mint a ki le akarná irni azon pillanatot, midőn az anya elvesztettnek tartott gyermekét egyszerre ép egészségben karjai közé repülni látja! Csak annyit mondhatunk tehát, hogy midőn kezét a pénz után kinyujtaná, olyan erősen huzta őt a szive e kéz után, hogy végképen elveszítette az egyensúlyt, és a jámbor hegedüs a padlaton terült el. Képzелhetni, mennyire mulattatta e látvány Jónást! De azért nem nevetett; oh nem, sokkal nagyobb mulatságot is ígért ő magának ennél, erre akarta tehát megtakargatni erejét.

A hegedüs csakhamar lábra állt ismét, és a bankjegyeket kezében tartva, elkezdett hálálkodni; de nem ment; próbálta magyarul, diákul, oláhul, végre még németül is próbálta, de sehogy sem akart menni. Nem is volt az a nyelv a világon, a melylyel azt a hálát kilehetett volna fejezni, a melyet most ez ember érzett; a mit tán végre maga is belátván,

fölhagyott a hiábavaló erőlködéssel, és csak nézett a fiatal emberre könyektől ragyogó szemével; addig nézett, addig nézett, míg végre semmit sem látott, mikor aztán hangosan sirva fakadt.

Jónás ezt még sokkal mulatságosabbnak tartotta, mint az előbbi productiót; de azért még mindig nem tört ki belőle a nagy nevetés; még mindig megtakargatta erejét; a java még hátra van; mikor ez az ember majd szélylyelbontja az összehajtott bankjegyeket, és a képzelt husz forint helyett azt látja, hogy két ötvenes bankót, száz forintot adott neki! még csak akkor kezdődik az igazi tréfa! Azon arcához képest, melyet ez öreg akkor vágni fog, az eddigi mind csak gyermekjáték! Csak attól az egytől tartott, hogy a két ötvenes bankjegy láttára örömeben szörnyet hal ez ember, a mit még sem szeretett volna; mert ugy egyszerre vége szakadna a gyönyörűséges mulatságnak.

Ez azonban nem történt; mert az öreg a helyett, hogy mint Jónás várta és ohajtotta, a bankjegyeket szélylyelbontogatná, kalapja után nyult, és rohant ki a szobából; mindössze is csak annyit mondott, hogy majd eljön holnap vagy holnapután, mikor nyugodtabb lesz; majd elhozzá magával hegedűjét, azon adja majd elő véghetetlen hálaérzelmeit, mert szóval ugy sem tudná ő azokat kifejezni soha.

Jónás hagyta őt szaladni; cseppet sem ütődött

meg e váratlan fordulaton söt; inkább nevetett, a mint csak tudott; nevetet pedig a bekövetkezendő multság előérzetében; mert tökéletesen meg volt győződve arról, hogy nem telik bele tiz percz és ez ember ismét itt lesz, és ebbeli erős hitében a falnak fordult.

NEGYEDIK FEJEZET.

És esakugyan úgy történt. Az öreg hegedűs alig volt kün a szabad levegőben, midőn ellenállhatlan erővel kapta meg szivét az ohajtás, hogy a két bankjegyet szemtől szembe megtekintse. Mennyi ideje már, hogy ő utószor látott két tizes bankjegyet, és most nem csak láthatja, hanem még sajátjának is mondhatja! Nagyon kíváncsi volt tehát, mint fog majd ez a két csintalan jószág az ő szemébe mosolyogni.

Megáll tehát a ház kapujában, odahuzakodik a szegletbe, előveszi a bankjegyeket, szélylyelhajtogatja, és látja, hogy sokkal tovább tart szélylyelhajtogatásuk, mint a mennyi, képzelete szerint, két tizesre szükséges, és nyomban utána azt is látja, hogy a két bankjegy nem tizesek, hanem ötvenesek! Első pillanatban nagyon megijedt, de a másodikban már ismét nyugodt volt; azt hitte, hibásan olvasta a számot, tiz forint helyett ötvenet; elolvasta tehát még egyszer; akkor meg azt hitte, a szemüveg mutat rosszul; a nagy örömtől visszatért a szeme világa, és

most az orrán levő üveg ferdén mutat; föltolta tehát a szemüveget homlokára, és így olvasta el, a mi a bankjegyeken állt; de bizony így is csak ötvenet olvasott, és mikor visszatette a szemüveget orrára, ismét csak ötvenet olvasott, és ez így ment jó ideig, miglen tökéletesen meggyőződött arról, hogy e bankjegyekről semmi emberi módon nem lehet mást leolvasni, mint ötvent.

Ezen azonban sem meg nem örült, sem felette meg nem ijedt, hanem azon módon visszasietett a lakba; tökéletesen meg volt győződve arról, hogy Jónás tévedésből adta neki e bankjegyeket; vagy a kezével, vagy a szemével vétette el, és akkor aztán meg is emlékezett, hogy mikor Jónás a bankjegyeket kivette, nagyon mélyen nyomta be a tárczát a táskába, nyilván azért vétette el; az ötvenet tiznek nézte.

Jónás igen jól hallotta, mint nyilik az ajtó, és tudta is, hogy a jámbor hegedüs jön be, és azt is, miért jő; de a világért sem fordult volna feléje; sőt inkább még erősebben nyomta össze szempilláit, és akkorákat horkolt, mint egy elefánt.

Az öreg Jägermayer pedig ugyanazon alázatos tisztelkedési szertartásokkal nyitott be, mint első ízben, ugyanigy lépett a szoba közepéig, és csak ott mondta:

— Bocsánat tekintetes ur! — még pedig olá hul, a mely nyelvet most legalkalmasabbnak találta az alázatosság kifejezésére, jóllehet nem is értette tökéletesen.

A ki azonban e megszólításra még csak meg sem mukkant, az természetesen a mi Jónásunk volt, hanem a helyett a párna csücsét nyomta a szájába, azon harapta össze széjjelrepezttéssel fenyegető jókedvét.

Látván pedig és még inkább hallván ezt a jámbor hegedüs, elhelyezte a kezében levő igen igen magas, és igen igen ócska kalapot a szék alá, magát pedig a székre, kivette zsebéből a kendői rangra emeltetett kék papírt, ismét megsimitotta vele egész koponyarendszerét, visszadugta, aztán ült nyugodtan, mozdulatlanul.

El volt határozva, innen fel nem kelni, míg Jónás fel nem ébred, ha mindjárt soha sem ébredne is föl.

Csak a kezében levő bankjegyekre vetett néha egy-egy aggodalmas tekintetet, ha meg vannak-e, sőt egyszer szélylyel is bontotta és megnézte, ha nem változtak-e át tizesekké. Igen is, megvannak, nem változtak át tizesekké.

Ez a multság is tartott vagy tíz perczig, mely időmennyiséget Jónás elégnék tartott arra, hogy a jámbor hegedüs a várakozásban puhára megföljön, akkor hirtelen ismét visszafordult, és a hegedüst látván, kimeresztett két nagy, csudálkozással telt szemet, és azt kérdezte tőle: kit keres?

Jägermajer erre sok alázatos bocsánatkérés közt beszélte el ide-visszajövetelének okát, hogy t. i. visszahozta a bankjegyeket, mert azok nem tizesek, hanem — tévedésből — ötvenesek, és csak akkor kez-

dett édes mosolygása mindinkább aggódássá változni át, midőn Jónás sehogy sem tudott reá emlékezni, hogy őt valaha látta volna; nyilván másutt kapta ő e pénzt.

Jägermajer roppantul megijedt, és már maga is elkezdte hinni, hogy nem jó helyütt jár; bizonyosan eltévesztette az ajtót, vagy a házat; és kezdett is nagy homályosan reá emlékezni, hogy egyszer jobbra helyett balra fordult, csak arra nézve nem volt még egészen tisztában, ha valjon ma volt-e ez, vagy hét héttel ezelőtt, — midőn Jónásnak, a ki már elégteleni kezdte ezt a mulatságot, végre mégis eszébe jutott, hogy csakugyan ő nála volt; egészen elfelejtette; és arra aztán irgalmatlan nagy káromkodás között, a melynek nemes gyakorlatában az akkori fiatalság vetekedett még a kocsisokkal, hogy ő milyen feledékeny, milyen szórakozott, visszavette a bankjegyeket, kiugrott az ágyból, oda szaladt az asztalhoz, kirántotta a fiókot, beletette, kivett helyette más kettőt, összehajtottá és odanyujtotta azokat a hegedüsnek.

Ez most már ovatosabb volt; nem akart többé távozni, mielőtt megnézte volna, mit adott neki az ő jóltevője; szélylyelbontja tehát, megtekinti, és mit látnak az ő szemei! Most még két százast adott neki az urfi! Ugy visszarántotta fejét ennek láttára, mintha szemébe akarnának ugrani.

Jónás aztán nem engedett neki időt, hogy csudálkozásából magához térjen, hanem azt mondta, azért adja neki ezt a pénzt, mert olyan igen jámbor

képü, és ez nagyon tetszik neki; vegyen rajta hegedüt, de ne az egészért, hanem tartson meg belőle egy becsületes köntös és egy pár csizmára valót, mert a mostan rajta levő ilyenmü diszítmények nagyon megkivánják már a nyngalomba helyeztetést.

Ezekután odatámaszkodott az asztalhoz, és várta azt a komédiát, a mely most mindjárt be fog következni. Ez az elevenen megboldogult ember most bizonyára táncolni fog meglepetésében, kukorikolni örömében, tótágast állni elragadtatásában, aztán meg hanyat esik és elbőgi magát háladatosságában! Nem kétszáz, de kétezer forintért sem adta volna ő ezt a multságot, a mely most mindjárt szeme előtt véghez fog menni.

Mindezen szép reményekből azonban semmi sem lett; az öreg hegedüs sem nem tánczolt, sem nem kukorikolt örömében, sem pedig el nem bögte magát háladatosságból, hanem csak állt kis ideig, néma elmerengésben hol a pénzre, hol meg Jónásra tekintvén, aztán egyszerre el kezdett szaladni, és eltűnt a szobából.

Jónás meg sem mozdult; bizonyos volt abban, hogy nyomban itt lesz ismét; csak nagy magánkivüliségében rohant ki a szabad levegőre; nyilván egy kis gutaütés környékezte, de mindjárt vissza fog térni; hisz még egy „igen alázatos szolgáját“ sem mondott, de még csak meg sem hajtotta magát! e nélkül pedig az ember nem távozhatik végkép innen; bizonyára ismét visszajön tehát.

Azonban hiába várta; Jägermajer nem jött vissza; a miért aztán Jónás olyan nagy haragba jött hogy egészen elfeledkezett a nagyszerű szánkázásról, melyet épen az nap véghez akart vinni; véghetetlenül sajnálta a kárba veszett mulatságot, és véghetetlenül szidta „a vén kopasz hunczutot,“ hogy így megcsalta! Vagy kétszáz palaczkot vágott az nap a falhoz haragos kedvében, és a jó czimborák, a kik azon kétszáz palaczk tartalmát derekasan kiitták, csak azon édes reménynyel csillapíthatták rossz kedvét, hogy a jámbor képü hegedüs azért nem jött többé vissza hozzá, mert valószínűleg felakasztotta magát örömében; ebben aztán Jónás mégis némileg megnyugodott.

ÖTÖDIK FEJEZET.

Annál vidámabb kedvre viradt más nap és az utána következőkön. Ugyan is utána való reggel, pontban tíz órakor, nyílik az ajtó, és belép egy ember, a kiből Jónás csak figyelmesebb szemlélet után Jägermayert, a jámbor képü hegedüst ismerhette meg, annyira más egyéniséggé vált tegnap óta. Tudniillik tetőtől talpig ujdonat új ruha volt rajta, a miért nem csak Jónás, hanem a Wajwodina fővárosának (a mely azonban akkor még nem volt főváros) sok év óta lakosai sem ismertek volna reá, annyira hallatlan dolog volt ez e szegény embernél.

Növelte még e látmány rendkívüliségét az, hogy a szegény hegedüs hiven megemlékezvén a régi jó időkről, szakasztott olyan öltönyt szabatott magára, mint a minőt még akkor viseltek a művészek, mikor még ő is azok közé számittatott, és mely állt mindennek előtt egy bokáig érő fekete posztó kabátból, melynek főékességei közé tartozott, hogy a gallérja olyan magasan kapaszkodott fölfelé, mintha szeretne valamit látni, de a fej miatt nem tud, míg többi részletei szép egyenesen alá csüngtek, elől hátul széylyel válva minden lépésnél; elől öt, fényes sárgaréz gomb tartotta össze, és ugyan ilyen két gomb ragyogott hátul, nem nagy távolságban a gallértól. Kiegészítették e jelmezt alul ujdonat uj, igen széles orru csizma, kásaszínü keztyü, ujdonat uj szemüveg, és egy igen tisztességes terjedelmü paróka.

És ha e jelmezhez hozzá képzeljük még a hegedüs arczát, a melyen a tegnapi szegénység helyett a boldogság és hála érzelmei cikáztak, valóban nem csudálkozhatni, hogy a századik ember sem ismerhett volna reá.

Egyről azonban még nem szóltunk: a hegedüről, melyet szintén magával hozott; de ez nem feledékenységéből történt, hanem azért, mert a hangszert, midőn belépett, a kalapjába tette bele, a kalap pedig, szintén ujdonat uj, olyan magas volt, hogy a hegedü nyakastól vonóstól eltünt benne.

— Épen most jövök a szabótól! Csak e perczen készült el! Oda hordattam össze az uj csizmát,

az új kalapot és az új parókát is! Még senki sem látta rajtam! Önnek akartam magamat legelőször bemutatni, önnek, nagylelkű jóltevőm, második alkotóm! — mondá, a mint nagy lihegve a szobába rontott, aztán háromszor-négyszer megfordult sarkán, hogy jóltevője minden oldalról gyönyörködhessek az ő újbóli megalkottatásán. Mintha amugy is nem elég gyönyörűség volna, őt ilyen jelmezben láthatni.

Nevezetes volt még az is, hogy e szavakat nem egészen hibátlanul ugyan, de azért eléggé érthető magyarsággal mondta el; huszonnégy óra alatt megtanult magyarul; ilyen kitünő nyelvmester a háladatosság; ajánljuk tehát e rendszert mindazoknak figyelmébe, a kiknek netán érdekükben „fekszik,” hogy a magyar is valamelyik idegen nyelvet magáévá tegyen.

— Épen most jövök a szabótól! — kezdé újra a boldog ember, félig magánkívül a nagy elragadtatástól. — Még nem látott senki! Még a leányom sem látott! Meg akartam őt lepni! Ach Jägerl, Jägermayerl! mit fog az majd mondani, ha engem meg fog látni ilyen állapotban! — és erre nem kezdett ugyan el tánczolni, a mint ezt Jónás tegnap várta, hanem olyanformán szaladt fel s alá a szobában, a mi nem kevésbé mulatságos volt reá nézve, legkivált a kabátnak elől hátul szélylyel való hosszú szárnya tetszett neki nagyon.

Egyszerre azonban megállt, megczibálta a parókáját, és mert ez nem fájt neki, a homlokára csapott.

— De hisz még csak köszönetet sem mondtam önnek, jeles ifju! nagylelkü ujbóli megalkotóm! — kiáltá, még egyszer homlokára csapva, aztán oda rohant az ágyhoz, letérdelt előtte, megragadta Jónás kezét, kinyitotta a száját, ismét bezárta, és újra kinyitotta; szeretett volna valamit mondani, de nem tudott. Ez volt aztán a mulatság Jónásra nézve! Egész darab párnát harapott le, hogy csak elfojthassa nevetését.

Jägermayer azonban a mint tapasztalná, hogy nyelvével sehogy sem boldogul, fölugrik térdeltéből, oda szalad a kalapjához, kiragadja belőle a hegedüt, ismét visszatér az ágy mellé, és elkezd huzni egy symphoniát Haendltől.

Jónás nem volt felette járatos a magasabb művészetekben; mindössze is annyi zeneismerete volt, hogy kétféle iskolája van, melyek közül az egyiket a cigányok, a másikat a katonai bandák képviselik; ez utóbbit akkorában még „török muzsikának“ nevezték, hihető azért, minthogy valószínűleg ilyen muzsika mellett szalasztották meg dicső őseink a törököt hazánkból.

Jónás tehát nemcsak hogy Händl symphoniáit hirből sem ismerte, de még felül reá igen unalmasnak és kiállhatatlannak tartott általában minden „ilyen fajta“ zenét; de azért mégis rég szerzett neki zene olyan nagy élvezetet, mint ez; mert Jägermayer nem csak a hegedüből, hanem a szivéből is kicsalta most a hangokat, és hogy ezek nem voltak szebbek, mint

a minők voltak, arról valóban nem ő, hanem a hegedü tehetett, meg az a nagy reszketegség, a mely egész testét elfogta, a mint huzta. Oh, valóban, ritka látvány is volt ez az öreg hegedüs, azzal a boldogság és elérzékenyüléstől elragadott arczczal, azokkal a sürüen patakzó könnyekkel arczán, és azzal a lázas reszketegséggel egész testén lelkén.

Jónás olyanokat rugott és olyanokat kaczagott e látványon, hogy csak úgy rengett belé a föld és az ég, de azért az öreg hegedüs csak huzta. Ő nem látta azt a veszett rugdalódzást, nem hallotta azt az iszonyu kaczagást. Ha az ég és föld egymásba szakad, még azt sem látná és hallaná ő most, annyira el volt ragadtatva saját forró érzelmeitől, melyeket a rég nem hallott zenehangokon tolmácsolni akart.

Végre mégis csak elhallgatott; a symphonia mind a négy szakasza el volt játszva; akkor leeresztette a hangszeret és kimerülten rogyott le azon helyen, a hol állt, Jónás ágya előtt.

Ez nagy vidáman fölemelte, megköszönte neki szivességét, fölszólitotta, jöjjön el gyakrabban hozzá, igen nagy örömet szerez neki ezzel; Jägermayer megígérte, el fog jönni, sokszor fog neki játszani, mert ez a derült vidámság mondja neki, kogy az urfi szereti a classicus zenét; de hogy is ne szeretné azt olyan nemeslelkü ifju! És aztán ő is mindig jobban jobban fog bele jönni, egészen meg fog ifjodni, újból fog a világra jönni ilyen nemeslelkü pártfogó által;

aztán sietett haza, hogy megmutassa magát leányának.

Meg is tartotta szavát a boldog képü öreg, eljött gyakran; Jónás ilyenkor rendesen egész társaságot hívott össze, magához hasonló emberekből, a kik csaknem holtra kaczagták magukat a jó öreg ember elragadott képén, a mint azokat az „unalmas“ classicus darabokat huzta; gazdagul meg is jutalmazták őt e mulatságért; ki öt forintot, ki tiz forintot adott neki; a jámbor képü öreg pedig szentül hitte, hogy az ő játéka ragadja el annyira ez embereket; nem hallotta ő a hangos kaczagást, mikor játszott, egyes apró tréfákat pedig meg tudott bocsátani a tűz vérü ifjaknak, a kik olyan hő fogékonysággal vannak a nemesebb zene iránt.

HATODIK FEJEZET.

Igy ment ez vagy két hétig.

Egy nap Jägermayer szokatlan reggeli órában bekopogtat Jónásnál, még pedig hegedü nélkül, és százezer alázatos bocsánatkérés mellett általa neki egy gyönyörűen himzett tárczát, azon forró esedezéssel, méltóztatnék azt kegyesen elfogadni, mert ezt a leánya készítette, az ő kedves V e r o n i k á j a, a kinek a szive épen annyira tele van irántai hálával, mint neki magának, és legnagyobb boldogságának tartaná, ha ezt neki valaha személyesen kifejezhetné.

Jónás akkorára már unni kezdé az öreggel való mulatságot; eszébe jutott tehát, milyen nagy gyönyörűség lehetne, ez ember leányát hálálkodni látni! Mert hogy e leány nagyon rut, arra látatlanul is meg mert volna esküdni, mind a mellett, hogy az atya őt gyakran „kedves, szép Veronikájá“-nak nevezi! Mikor az apa ilyen rut, esetlen, milyen lehet még a leánya! Ennyi rutság, a mi férfinak is sok, nő, leány arczán! És ezt a rutságot felolvadva látni alázatosságba, hálálkodásba! Lehet-e csak kívánni is szebb mulatságot ennél!

Persze, hogy azonnal elfogadta az ajándékot és megígérte, hogy más nap személyesen meg fogja köszönni a „leányasszony“-nak az irántai szives jó indulatot; Jägermayer legott föl is irta neki lakását, aztán rohant ki, haza, leányának a nagy örömhirt megvinni.

Másnap délután aztán Jónás meglátogatta őt. A mint a szobába lépett, az öreg hegedüs, a ki egész nap szivszakadva leste az ablakan az ő megérkezését, már készen állt fogadására, kezén tartva egy fiatal, alig tizenhét éves leányt, a ki ugy szeretett volna illendőképen a szemébe nézni az ifjunak, de csak mindig a földre nézett; az öreg azonnal ragyogó arczczal be is mutatta őt nemeslelkü vendégének; ez leánya, az ő kedves Veronikája, de erősen kellett őt tartania kezénél, mert ugy tetszett neki, mintha a leány le akarna roskadni.

Veronika szintén mondani akart valamit a ven-

dég üdvözetére, el is jutott odáig: milyen nagy boldogságának tartja, hogy azt a férfit üdvözölheti, a ki az ő szeretett atyjának olyan nagy jótevője, és milyen régóta ohajtotta már láthatni, háláját kifejezhetni; de tovább nem vitte; idáig is csak nagy nehezen juthatott; úgy akadozott a nyelve és úgy szorongott a szive; nyilván az atyjától örökölte azt a tulajdonságot, hogy nem igen tudta szavakba öltöztetni érzelmeit.

Ez egyben tökéletesen hasonlított atyjához, a többire nézve azonban inkább azon képhez hasonlított, melyet Jónás, a mint a szobában körültekintett, a falon függni látott. Igen szép, nemes kifejezésü női arczkép volt ez, angyali szelid tisztasággal, és emberi hő epedéssel nyájas, derült szemeiben, és Veronika igen nagyon hasonlított e képhez, csak-hogy fiatalabb, szégyenlősebb volt.

Jónás tehát csalódott; a leány nem volt olyan rut, mint a hogy képzelte, hanem szép volt, nagyon szép; de azért így is tetszett neki; sőt mikor vele szemben helyet foglalva, figyelmesebben nézte, még jobban szerette, hogy nem olyan, mint a minőnek képzelte. Kivált az a szende pirosság kapta meg szívét, a mely e leányka arczát elborította, és az a félnék lezáródása a szemnek, valahányszor csak tekintük találkozott. Nem igen emlékezett reá, hogy ilyen megragadó szégyenlősséget látott volna; de ez csak olyan futó villanata volt szívének, miként me-

leg nyári estéken az a föl-föltünedező futó derengés az égen, a mely azonnal ismét szélylyel foszlik a sötétségben, és a melyről az együgyü ember azt hiszi, hogy égből hulló csillag, pedig csak pára.

A lakás is tetszett Jónásnak ; csak egy szobából állott ugyan és igen egyszerűen volt butorozva, mondhatni szegényesen ; de annál inkább ötlött szembe a nagy rend és tisztaság és a munkás kéznek és a hü szívnek szeretetteljes gondviselése e szegényes egyszerűségben ; azonkívül egy kis kalitka volt a szobában és egy rezedabokor az ablakon ; a kalitkában kis czinege vidáman énekelt, a rezedabokor boldogul viritott, és az egész szoha mosolygott, mintha tündér laknék benne, látatlanul.

Nem sokára aztán Jónás ismét eltávozott, megígérvén a boldog hegedüsnek, a ki e rövid fél órában csakugyan olyan boldognak érezte magát, mint kevés ember itt a földön, hogy még többször meg fogja őt látogatni ; persze, hogy ő ezt csak úgy mondta ; esze ágában sem volt, még egyszer idejönni e szegény szobába, e szegény emberekhez, e szóltan, félnék leányhoz ; de a mint mégis megigérné, hogy elfog jönni, egész akaratlanul a leányra talált pillantani, és úgy tetszett neki, mintha a leány ajkain gyöngye mosoly vonulna el, a mi azonbau csak egy pillanatig tartott, aztán mindjárt elmúlt ismét.

Haza menet aztán még egyszer elgondolkodott azon sok furcsa mindenfélén, a mit annak a bolondos hegedüsnek a szobájában látott és érzett. Már csak

azt is olyan furcsának találta, hogy ő ezeken el tudott gondolkodni. És egyszerre csak eszébe jutott, hogy talán nem volna rossz, ha azzal a leánynyal elhitetné, hogy ő szerelmes belé!

Igen mulatságos egy tréfának tartotta ez ötletet, a mi azon felül nem is kerül nagy fáradságba; mindössze is az atyát kell távol tartani a háztól, ez pedig a legkönnyebb; csak föl kell biztatni egy pár czimboráját, hogy vegyenek tőle tanórákat a classicus zenében, a mit majd a jó czimborák csak olyan szívesen megtesznek neki, mint sok mást, jó pénzért. A míg tehát az a bolondos öreg azokat a vad medvéket a classicus zene titkaiba avatja be, ezalatt ő majd kis leányának a romanticus szerelemben fog oktatást adni; és ez ötlet annyira mulatságosnak tetszett neki, hogy nem is ment haza, a mit egyébiránt tán ugy sem tett volna, hanem egyenesen a jó czimborákhoz, és még azon este ki is lön osztva mindenkinek az őt illető szerepe.

És ez naptól fogva a jámbor Jägermayernek egyszerre olyan jól kezdett menni dolga, mint még soha, művészi tehetségének legvirágzóbb korszakában sem; csak ugy veszekedtek miatta a zenetudomány után áhítózó lelkek! Volt olyan ifju, a ki három-négy órát is vett tőle naponként, harmincz krajczárjával fizetvén óráját, a mi igen szép fizetés volt a régi világban és a régi pénzben. A szegény öreg azt sem tudta, mit csináljon örömeiben. Milyen terveket gondolt ki a jövődre nézve! Mennyi pénzt fog

ő összeszerezni, milyen boldoggá fogja tenni kedves, szép leányát; mint látta őt már lelkében egy szerető hű férj oldalánál, a kinél ő is olyan boldogul töltheti majd öreg napjait, mikor már nem fog többé hegedülhetni, a mi azonban még soká, nagy soká fog bekövetkezni; mert hisz ő olyan fiatalnak érzi magát, és egészen olyan kitünő jeles művész, mint harmincz-negyven évvel ezelőtt! Pedig szegény, akkor sem volt valami jeles művész, most pedig épen semmit sem tudott; ugy reszketett már a vonó öreg kezében! Hanem hisz a művészet iránt lelkesült ember mind nem hiszi, hogy az évekkel együtt tehetsége is hanyatlik, és a nagy öröm és boldagság egész fiatallá tették jó szivét.

Ezalatt Jónás gyönyörűségesen használta az időt; ugy „magába bolondította“ azt a félénk, szégyenlős leányt, hogy csak nézni is öröm volt. Azt sem tudta, mit csináljon széles jókedvében! Azt hitte, tudj isten, milyen nagy hőstett az, elhíttetni egy tapasztalatlan, tisztalelkű fiatal leánynyal, hogy szeretik, főleg mikor e gyanutlan tiszta lélek a hálaérzet által el van fogulva! Holott ez csak ocsmányságnak nagy, de hőstettnek valóban kicsiny! Még az is nagyobb hőstett annál, nyugodtan elmenni az ilyen leány előtt, és föl nem dulni e szentséget; pedig ahoz sem kívánatik egyéb, csak egy kis becsületérzés! Milyen nagy hőstett, egy alvó gyermeket meggyilkolni! Hanem Jónásnak ez mégis fenséges mulatságnak tetszett.

Igy telt el a tél; ezalatt a gazdag örökség nagy

része szerencsésen el lön harácsolva, a többi pedig pénzzé téve; könnyen elfért azon tárczában, melyet Veronikától kapott; a mellett unni is kezdte már magát Temesváron; a mint tehát a tavasz kinyilt és a fecskék újra fölkeresték régi fészüket, Jónás el-távozott, visszament Pestre, hátra hagyván egy levelet Veronika számára, a melyben megköszönte azt a sok mulatságos órát, melyet neki szerzett, azonfelül kétszáz forint is volt a levélbe mellékelve.

E levél vételére Veronika súlyos betegségbe esett, több hétig élet-halál között forgott, azután ismét jobban lett; az életerő győzött; csak a fiatal szívet pusztította ki a betegség, a többi aztán nem kellett neki.

Hanem a jámbor Jägermayer nem gyógyult ki leánya betegségéből. Mire a fecskék ismét távoztak, ő is elköltözött e földről, a művészet igazi hazájába, a hol a sugallat nincsen korlátolva gyenge testi tehetség által. Utósó szava pedig egy nehéz átok volt arra, a ki őt úgy ámitotta, a ki olyan boldogtalanná tette.

Szegény jó öreg! bánta is azt Gödény Jónás, vagy a hogy őt akkor hívták, hogy az ő gyönyörű mulatságait egy öreg ember életével, és egy fiatal szív boldogságával fizette meg! Gondolt is ő azzal! Vagy talán azt is igen mulatságosnak tartotta. Nagyon messze van a föld az égtől, nem érhet oda a haldokló öreg átokrebegése és a földult fiatal szív gyász fo-házkodása, gondolá.

HETEDIK FEJEZET.

Öt évvel a fenebb leirt jelenet után P. városának egyik házában olyan dolog adta elő magát, a melynél fontosabb és zajosabb akármelyik faluhelyen is mindennap történik ; de minthogy némi vonatkozással van történetünkre , kötelességünknek tartjuk , azt is leirni.

Különösen mi e dolog z a j o s voltát illeti, nem igen igényelhetné a leírás dicsőségét ; mert az bizony magában véve nagyon csendes dolog volt ; egy nagy csinnal butorozott, de épen nem nagy szoba ablaka előtt kis asztalkánál két nő varrással volt elfoglalva, ez az egész ; hanem hisz nem első dolog volna e világon, a mely igen csendesen kezdődött, és igen zajosan végződött ; találni erre elég példát a népek történetében.

Aztán még csak az ujdonság érdekével sem dicsekedhetik e foglalatosság ; mert ez a varrás már jó idő óta folyton foly e kis szobában, és legfőlebb is a kelmében van egy kis változatosság ; hol gyolcsot, hol battisztet, hol meg másnemü vászonnemüt szabnak, varrnak, a mi mindazonáltal legfőlebb valamely jó gazdasszony olvasó előtt birhat némi érdekekkel.

Nehogy pedig azon gyanuba essünk, mintha talán valamely szabóműhelybe vezettük az olvasót, a mi sokak előtt tán „indecent“ dolog volna, sietünk kimondani, hogy e házban tettes Tárnoky Gedeon ur,

hites ügyvéd lakik; hogy ha pedig még ezen tulajdont sem tartják elégségesnek arra nézve, hogy magas látogatásukra méltónak tartsák, hozzá tesszük, hogy e ház a tiszteletre méltó férjü saját háza, és ezenkívül még igen szép jószágai is vannak Gömörben még másutt, tehát nemcsak tiszteletre méltó, hanem egyszersmind g a z d a g ember is, és e szerint m i n d e n e s e t r e „társaságba való“ egyéniség, az egyik varró leány pedig az ő tulajdon édes gyermeke: V i l m a, egy igen kedves, igen szeretetreméltó t i z e n h é t éves leányka.

És ezzel azt hisszük, mindenki magától ki fogja találni, miért és mit szabnak, varrnak e kis szobában egy idő óta olyan szorgalmasan. Igen is, „staffirung“-ot.

Hanem mint az igazság rendületlen barátnői, őszintén meg kell vallanunk, hogy e rajzban két olyan kifejezést használtunk, melyeket nem kell sokkal szigorubb értelemben venni, mint a „Moniteur“ egynémely világraszóló nyilatkozatait.

Nevezetesen nem kell szoros értelemben venni azon állításunkat, hogy a két leány foglalkozása c s e n d e s; ez már magában véve sem igen valószínű; avagy ki hallotta még, hogy két leány, a kik közül az egyik tizenhét éves, csendesen ülhetne egymás mellett? még akkor is, ha az egyik nem volna is olyan eleven, olyan vidám, olyan tiz perczig egy helyütt nem maradható kedves, szeretetreméltó pajkoságu kis leány, mint Tárnok Vilma! Bizonyára maga is szemünkbe nevetne, ha ezt hallaná, hogy a

„csendes“ kifejezést használtuk irányában ! Szerencsére nem hallotta ; mert a kedves, szeretetreméltó Vilma most már rég a sirban nyugszik.

Dehogy volt tehát a kedves leányka csendes ! sőt inkább, mint egy csicsergő kis fecskének, egyre járt a szája; egyre csevegett, egyre nevetett, és egyre tündökölt hamis, ragyogó két fekete szeme, mint két sz. Janos bogárka szép nyári éjszakában. Hogy miről csevegett olyan igen vidáman, mit nevetett és miért ragyogott a szeme olyan gyönyörű pajkosan ? ki tudná azt megmondani ! Csevegett mindenről, a mi eszébe jutott, és mert csak kedves, pajkos dolgok jutottak eszébe, hát mindig csak kedves, pajkos dolgokat csevegett ; minden szava pajkos volt, és kedves és vidám, hogy édes gyönyörűség volt hallani őt ; és nevetett mindenen, a mit csak látott, és mert a mi szemébe akadt, az mind olyan tiszta, derült színben tüköröződött vissza áldott jó szívében, azért volt nevetése olyan elragadó, olyan felvidító ; a szemei pedig azért voltak olyan fényes ragyogásuak, mert egy tiszta, derült lélek menyországi boldogsága sugározott ki belőlük.

Épen olyan tulzott állítás továbbá az, hogy a kis asztal mellett az ablakon két leány dolgozott ; mert csak az egyik dolgozott ; az igen is szorgalmasan dolgozott ; sokszor egész órákig föl sem tekintett a varrásról ; hanem az az egyik nem volt ám a hamis, pajkos kis Vilma ! Tudott is ez szorgalmasan dolgozni ! Tíz perczig sem tudott egy folytában a munka

mellett ülni; mindjárt eszébe jutott valami, mindjárt föl kellett kelnie, ki kellett menni; dehogy menni: szaladni, tánczolni; nem is tudott úgy járni, mint más ember, csak szökdelni, lebegni tudott, mint a zerge, mint a lepke, mint a napsugár! Öröm volt nézni.

Milyen boldogság, ilyen áldott, kedves, vidám gyermek! Mint eleveníti meg, mint deríti föl a házat; mint oszlat el minden bánatot, minden rossz indulatot! Mintha csak örökös ünnep, örökös tavasz, mintha csak minden ember örökké fiatal volna, olyan nagy isten-áldás ilyen leány a háznál.

Hát még milyen istenáldás az olyan sokat szenvedett férfira nézve, mint Tárnoky Gedeon! Az emberek olyan gyöngék, hogy azt hiszik, csak az ő korukban szomorú az élet; ő előttük mind csupa boldogság volt az, térdig járt az ember a rózsában; pedig csalódnak; mindig több beborult, kellemetlen napja van az évnek, mint tiszta és derült, és mindig több bánat és fájdalom terem a földön, mint öröm és áldás; a különbség csak az, hogy akkor minden embernek külön külön meg volt a maga szomorúsága.

Ilyen nagy szomorúságra lett volna oka Tárnoky Gedeonnak, mind a mellett, hogy igen gazdag és általánosan tisztelt férfiú volt; a gazdagság csak a testi bajokat tudja enyhíteni, lelki bajokra lelki orvosság kívántatik, és Tárnoky Gedeon olyan lelki bajban szenvedett. Azon időben élt, midőn a világon egyszerre nagy, szent eszmék kezdték szerteárasztani fényes, világot ölelő sugaraikat, és a hová az

ilyen sugár esett, ott ezrek, százezrek szívében egyszerre eloszlott a homály, és világosan kezdtek látni, tisztán megismerni, önönmagukat és az életet.

És e nagy, világrázó eszméknek egy sugara Tárnoky Gedeon szívéig is eljutott, és az tette őt szomoruvá. Fájdalom, csak ő hozzá találhatott utat, és néhány kevés hozzá hasonló emberhez, a többi elől el lön zárva. Mert szoktak előfordulni az életben olyan időszakok, a melyekben reáfogják az emberre, hogy az ő szeme gyöngé, és hogy a napvilágot el kell rekeszteni előle. Hiába hivatkozik aztán az ő forró ohajtására a fényes, éltető napvilág után; azt felelik neki, ő nem érti ezt; nekik jobban kell azt tudni, vagy pedig azt felelik neki, hogy merész, veszedelmes ember, a kit meg kell fenyeíteni; hogy mer ő ellenkezni, mikor azt mondják neki, hogy ez nem való neki!

Igy tettek régente, sok, sok évvel ezelőtt Tárnoky Gedeonnal is, és még szerencséről szólhatott, hogy a bolondok házába, vagy más ilyen jól őrzött falak közé nem zárták, azért, hogy azt merte mondani: a paraszt is csak olyan isten teremtése, mint ő maga, az ősi nemes család ivadéka!

Sem a bolondok házába, sem pedig más ilyen jól őrzött falak közé nem zárták ugyan, hanem azért igen boldogtalannak érezte magát mindaddig, míg leánya föl nem serdült; akkor egyszerre vidám derűtség költözött be hajlékába, és a hajlékból az atyai szívébe.

Nem volt aztán csapás, a mely hosszabb időre komor felhőkbe tudta volna borítani e nemes, férfias homlokot; egy tekintet kedves gyermeke szemeiből eloszlatta azt, és egy tekintet a kedves leányra visszaállította szívében az életkedvet. Mindig szép az élet, ha fogékonyak vagyunk szépségei iránt, és hogy ne találná azt szépnek az atya, a kit isten ilyen gyermekkel áldott meg?

De szerette is őt, úgy, a hogy már nem is lehet jobban szeretni gyermeket, mint a hogy a nemes gyöngye szíve szeretni szokta azt, kinek életörömeit köszöni. A mit az ő Vilmája mondott, az állt; a mit ohajtott, annak meg kellett lenni, és ha Vilma azt mondja neki, menjen vele a világ végéig, mert ő neki ez a város nem tetszik, Tárnoky Gedeon bizonyosan eladja mindenét és megyen vele a világ végéig, annyira nem volt neki semmi, de semmi akaratja leánya ellenében.

Szerencsére a leány nem élt vissza atyjának ebbeli gyöngeségével, sőt inkább az atya határtalan szeretete hasonló szeretetre serkentette; mert minden pajzán vidámsága mellett, igen, igen mélyen tudott érezni; csakhogy bizony minden mély érzelme mellett igen pajzán, eleven gyermek volt, a kin meglátsozott, hogy korán halt el mellőle édesanyja, és igen sokat időzött kis korában férfitársaságokban, a mik a szép kis gyermekeket annyira elszokták kényeztetni szertelen dicsérgetések által.

Hanem hisz a másik leányról még nem is beszél-

tünk, a ki csakugyan csendesen ül a varró asztalnál, és csakugyan szorgalmasan dolgozik!

Pedig mennyire megérdemli, hogy szóljunk róla; mennyire megérdemli, hogy az egész világ ismerje! Hadd tudná meg a világ, mennyi türelem, mennyi lelki erő, mennyi lemondás, mennyi igazi erény, igaz lelki tisztaság fér el egy szegény ember szívében!

Mert hogy e leány szegény, azt első pillanatra le lehet olvasni róla; nem csak a ruhájáról, hanem az arczáról is; a ruha egyszerű, igénytelen, de tiszta, takaros; hanem az a halvány arcz, az a beesett, bágyadt tekintetű szem, és az a sajátságos hajlásu árnyalat az ajkak körül, melyet hiába keresünk gazdag, boldog emberek arczán, és melyet kétszeresen fáj fiatal arczon látnunk, az árulja el, hogy e leány igen sokat dolgozhatott, igen sokat viraszthattott nehéz munka mellett, és igen, igen sokat szenvedhetett az életben.

Aztán milyen szégyenlős! Alig meri fölemelni szemét, mikor Vilma olyan boldog vidámsággal intézi hozzá szavait! Olyan szerényen mosolyog Vilma pajzán tréfáira! Oh, látszik rajta, hogy a vidámság nagyon, nagyon messze van szívéből! Egész lénye annyira elevenen emlékeztet oly virágra, melyet könnyörtelen kéz idő előtt félig leszakasztott tövéről, és most kinosan szivjá életét az épségben megmaradt néhány gyöngé szállal; olyan elevenen emlékeztet oly emberre, a kinek

szive fel van dulva, és most sem élni, sem meghalni nem tud!

Veronika ez, a jámbor képü hegedüs kedves, szép Verónikája, a szende arczu, a félénk, szégyenlős Veronika. Még most is olyan félénk, még most is olyan szende; de a fiatalság vonzó bájai eltüntek ez arczról; lepusztította róla rövid öt év; oh nem! lepusztitá róla egyetlen nap, egyetlen pillanat, azon pillanat, a melyben szive megtudta, hogy meg van csalva, meg van halva! Még most is ugyanaz a szelid jóság, az a nemes gyöngédség e tiszta, kék szemekben, de az a gyermeteg, bizalomteljes tekintet, az a derült, boldog ábránd, a melybe a szem, mintha az alkonyati égbe tekintene, olyan mélyen tud belemerülni, eltünt e szemekből; kioltotta belőlük a sok sirás, a reményvesztett sziv keserves könyhullatása.

Atyját elvesztvén, azt az áldott jó öreget, a kit a hideg emberek olyan nevetségesnek találáltak, de a kit a meleg gyermeksziv olyan véghetetlenül tudott szeretni, ezt az atyát elvesztvén, elhagyta Temesvárt. Oh, ugy szeretett volna tovább is ott maradni, örökre ott maradni, halva, eltemetve, jó öreg atyja mellett, a kiről tudta, hogy igazán szeretette, hogy még most is szereti őt, ott lenn a földben, a boldog, sötét sirban; de ott nem lehetett, mit keresett volna tehát tovább is a hideg, idegen ismerősök között, a kik csak azért ismerősök, hogy még jobban fájjon tőlük a guny, a részvétlenség! Sokkal jobb, elmenni innen, messze, messze, soha sem látott

vidékre ; a szeg ényember mindenütt megélhet ; könnyű annak megélni, a ki csak éhen nem akar halni ; és ha meghal is, oh, azt még inkább szeretné !

Igy ért e városba ; eleinte csakugyan sokat kellett küzdenie az éhenhalással, míg megismerték szorgalmát, ügyességét, igénytelen szerénységét ; főleg a finom női munkákban volt igen ügyes ; akkor már jobban kezdett menni dolga ; a hol csak férjhez adandó leányos ház volt, oda elhivatott ; ő varrta meg a sok szép fehérneműt, olyan szépen, annyi gonddal, mintha csak a maga számára készítené ; olyan nyugodt szívvel, annyi meghalt reménnyel, mintha csak szemfedőjét varrná.

Igy jutott néhány nappal ezelőtt Tarnokyék házába.

NYOLCZADIK FEJEZET.

És az eleven, pajzán kedvű Vilma alig volt három napig a szegény Veronika közelében, midőn már meg is szerette, észre is vette, hogy szerencsétlen, és föl is tette volt magában, hogy török szakad, de annak a kedves leánynak föl kell vidulnia, orzáinak ki kell viritniuk, ajkainak, szemeinek mosolygókká válniuk. A kedves leány nem ismerte még az igazi szomorúságot, hát azt hitte, könnyű dolog lesz neki mindezt véghez vinni.

Elkezdett tehát vele tréfálódzni, enyelegni, beszélt neki bohókásnál bohókásabb dolgokat, aztán adott neki ajándékokat, megígérte neki, ezen-

tul mindig vele fog dolgoztatni, el sem is ereszti többé, mindig itt kell neki maradni; az öreg Mari néni, az eddigi gazdasszony, már beteges, több nyugalomra van szüksége, őt fogja tehát maga mellé venni, és több ilyen nemes szívből áradó biztatást adott neki, azon hiszemben, hogy ez által fel fogja őt vidámitani, olyanná fogja őt változtatni, mint a milyen maga.

Veronika igen jól értette el e nemes szándékot, és igyekezett is tőle kitelhetőleg, megszerezni neki ezt az örömet; vidám arcot mutatott édes biztatásaira, gyönyörködött tréfáiban, nevetett bohókás enyelgésein; de az eleven lelkű Vilma még is azonnal észrevette, hogy e vidám mosoly, e derült nevetés olyan, mint mikor a halálos beteg arcán mosoly dereng fel, mint mikor a jégverte vetésre a verőfényes napvilág árad el

Ez a dolog aztán bántani kezdte; nem mintha megneheztelt volna a szegény varrónőre, oh nem! hogyan is lehetett volna arra megneheztelni, a ki maga volt a jóság, a szelidség, a béketűrés! Hanem önönmagára neheztelt meg az eleven lelkű, vidám leányka; boszantotta, hogy ő, kinek eddig még minden ohajtása teljesezésbe ment, ezt az egyet ki nem tudja vinni, hogy ez áldott jó szívet felvidámitaná, hogy ezt a halvány bánatos arcot igaz örömben mosolyogni látná!

Még csak annál nagyobb hévvel ragaszkodott tehát szándékához.

Be kezdé látni, hogy e bánatnak igen mély gyökere van a szivben, valami nagy szerencsétlenség érhetette e szegény lelket, a mi olyan sötét szomorúságot borithatott élete fölé.

Ezt a gyökeret kell tehát kiirtani e szivből, azt a titkot valahogy kicsalni belőle, elébb nem lehet kilátás, hogy szándékát kivigye; barátnéjává kell őt megnyernie, fel kell előtte tárnia szivét, ha azt akarja, hogy a szegény Veronika szintén teljes bizalommal legyen hozzá.

És mert a tiszta, nemes sziv a nélkül is olyan nagyon vonzódik baráti szivhez, a pajzán, eleven lelkű Vilma e percztől fogva olyan őszinte bizalmassággal simult a szegény varrónőhez, mintha édes testvérek volnának, ő az ifjabbik, a szegény varrónő pedig az idősebbik testvér.

A szép őszi estéken aztán, mikor a sziv már magában is forró vágyat érez, a hű kebellet érzelmeket cserélni, a két hű barátné órákig ült együtt a csendes, bizalmas szobácskában, és beszélgettek egymással édes, bizalmas bensőséggel; közölte egymással sok szép reményét az egyik, és sok szomorú emlékét a másik, kedves tündérábrándait az egyik, szomorú élményeit a másik; mindig szorosabban, forróbban simult össze a két sziv, a mint csak két baráti sziv, két női sziv tud egybesimulni, egymás előtt feltárulni.

Mindenről, mindenről szólt egymással a két leány, csak egyről nem, arról, a miről pedig legin-

kább vágyódik a fiatal szív beszélni, és a mit csak a baráti szív előtt lehet kimondani: a szerelemről, arról egyik sem szólt semmit.

Pedig hogy vágyódott Vilma szive, épen e tárgyról szólni barátnéjával! Mintha csak épen ezen titok közlése által szentesülne meg benne a hű barátság frigye. És annyi sok mondani valója volna e tárgyat illetőleg! Annyi édes érzet, forró ohajtás, boldog remény, kétely, aggodalom van ez iránt szívében, a mik mind ugy szorongnak, ugy kíváncsoznak oda, abba a hű baráti szívbe, és a miket mind erővel vissza kell szoritania!

Nem mert beszélni róluk! Akár hányszor föltette már magában, hogy szóba hozza a szerelmet barátnéja előtt, de a mint e halavány, szelid arczra reánézett, azonnal elvesztette bátorságát. Mintha a tiszta, nemes homlokról leolvasná, hogy erről ne szóljon; mindent szabad előtte fölemlíteni, csak ezt az egyet nem; ezt nem szabad neki meghallgatni!

És a pajzán, eleven lelkü leányka előbb megboszankodott, aztán gondolkodni kezdett e sajátos, meg nem fejthető jelenségen, és addig vizsgálta szegény barátnéja halvány szelid arczát, és addig tépelődött, miglen ugy tetszett neki, hogy kitalálta e hallgatásra intő, rejtelmes érzet igaz okát, és akkor nagyon megsajnálta a szegény barátnét, mert ugy teszett neki, mintha az, a mi az ő szívét annyi boldog érzéssel, annyi édes vidámsággal tölti meg,

épen az a barátné szerencsétlensége ; ugyan azon egy forrásból meritenek mindketten , ő a boldogságot , amaz meg a boldogtalanságot : a szerelemből.

És erre mintha a gyökeret is megtalálta volna , a melyet ki kell irtania Veronika szivből , ha kitüzött szándékát ki akarja vinni . Igen , igen ! ez azon felhő , mely élete fölé olyan sötét árnyat borít , ezt kell tehát eloszlatnia ; ezt a titkot kell kicsikarnia barátnéjából , ha azt akarja , hogy igaz szivből örülni , nevetni tudjon !

Lám , most már nem fél többé ama hallgatásra intő rejtelmes borongástól barátnéja homlokán ! Oh nem ; épen e borongás a szomoruság fészke ; abba kell belenyulni , és ő bele fog nyulni ; tudja , hogy ez fájni fog , de az nem tesz semmit ; mindig fáj , ha a szúrós tövist kihuzzák a sebből , de azért mégsem szabad behagyni , ha azt akarjuk , hogy gyógyuljon és örökké ne fájjon ; így kell tennie neki is , és így fog is tenni ; eleinte szenvedni fog a barátné , és nyilván neheztelni is fog reá érte , de majd megbékélteti őt ismét , és aztán nem fog többé szenvedni , hanem vidám lesz és derült , és boldog jókedvű , mint maga !

Ennek aztán a pajzán leányka olyan nagyon tudott örülni ; és alig várhatta az órát , hogy végbe vihesse e műtétet . Oh , bár csak este volna már ! Pedig még csak éjtszaka volt , mikor mind ezt gondolta .

Nagy nehezen ki tudta huzni a napot ; a ked-

ves Vilma máskor sem igen lelte helyét, hát még ma! Járt kelt, sürgött forgott egyik szobából a másikba, egyik munkától a másikhoz, mintha tudja isten, mit mindent nem akarna ma végezni, pedig semmit sem akart végezni, semmihez sem volt kedve, még a mosolygáshoz sem, az is csak azért volt ma kedves piros ajkai körül, mert már nem is tudott onnan elmulni; csak a napot akarta kihuzni valahogy, csak az órát leste, mikor majd tanuk nélkül beszélhet szerencsétlen barátnéjával, bizalmasan, szíve szerint.

Végre eljött az este, és meghozta neki ezt a várva várt vendéget; együtt volt barátnéjával; csak ő meg Veronika, meg az az édes bizalmasság, mely csendes esteli órákban úgy aláereszkedik a szerető szívekre.

Veronika már ágyban volt, midőn Vilma bejött szobájába; oda ment tehát hozzá, leült melléje, kérte, adjon neki egy kis helyet, ő nem tud még elalunni, ő fecsegni szeretne még.

Veronika egész nap látta, hogy Vilma sokkal elevenebb, nyughatatlanabb, mint rendszeren, de nem kérdezte okát; nem volt szokása, mások gondolatai után fürkészkedni; majd megmondja neki, ha olyas valami, a mit neki tudni szabad.

— Hát fecsegjünk édes Vilma! — mondá tehát, helyet engedve a leánynak maga mellett.

— Igen ám, de én ma sokat szeretnék ám fecsegni, maga pedig ugy-e bár alunni szeretne? —

— Nem szeretnék alunni édes Vilmám! Jobb szeretek én magával fecsegni! — viszonzá Veronika, vékony, gyenge karját barátnéja nyakára fonván.

— No jó! — viszonzá ez, mintha most már elakarná kezdeni; de egyszerre csak kifejti magát barátnéja karjából, oda szalad az asztalhoz, eloltja a gyertyát, és visszatér az ágyhoz.

— Hát ez minek volt? — kérde a másik, gyöngéd mosolylyal.

— Csak úgy! — viszonzá Vilma negédesen — Nem szeretem, ha az a gyertya úgy a szemembe néz, mikor én magával beszélek! Mi így is látjuk egymást, nem igaz?

— De igaz, édes Vilmán! — felelé Veronika, gyöngén megszorítva a kedves leány kezét.

— No ha igaz, — kezdé ez újra — akkor kérem, ne nézzen igen nagyon a szemembe, mert isten bizony, elszégyenlem magam!

— Jól van édes Vilmám, — mondja reá Veronika — Majd behunyom a szemem!

— Jó lesz! — felelé neki Vilma örömmel — Ez nagyon okos magától! De maga hamis, megcsal! mikor én legjobban ben leszek a beszédben, egyszerre csak kinyitja szemét, reám néz, én meg a sötétben észre nem vehetem!

— Nem teszem, édes Vilmám! — biztatá a barátné, mosolyogva.

— Oh nem! — szabódott a másik — Nem hiszek én magának! De tudom már, mit csinálok! befogom

a szemét, akkor aztán beszélhetek, a mig kedvem tartja.

És úgy tön; alá hajtotta kedves fejescskéjét barátnéja mellé, elébb párszor megcsókolta, aztán reáboritá mindkét kezét arczára, egyik karját barátnéja fejé alá dugván.

— Igy már aztán jól van! — mondá, szépen helyre igazitván magát — Most már beszélgethetünk — és kis szünet mulva folytatá :

— Hát tudja-e kedves Veronikám, hogy én nem sokára férjhez megyek ?

— Tudom! — felelé a másik nyugodtan.

— Tudja? — kiáltá Vilma, az az halkal beszélt, de mégis úgy, mintha kiáltana — És valjon honnan tudja ?

— Csak ugy gondoltam! — jegyzé meg reá Veronika.

— Ugy? — nyugodott meg Vilma — Ez már más! — és ujjabb kicsi szünet mulva — Hanem az még sem szép magától, hogy tudta, és mégsem kérdezte, kihez megyek! Igazán, nem szép, annyira kíváncsinak nem lenni!

— Bizonyosan olyas valakihez, a ki szereti! — felelé Veronika.

— Az nem felelet! — tiltakozék Vilma — Szeretném is látni azt a férfit, a ki engem ne szeretne, mikor én neje volnék! Hanem az a fő, hogy én is szeretem-e őt! Ugy-e bár édes Verám, ez a fő?

— Igen is, édes Vilmám, ez a fő! — erősíté a másik.

— A kinek ugy egész lélekkel övé lehessünk, kinek örömet veszszük fel nevét, a kire büszkék lehessünk, a kivel mikor az utczán járunk, az emberek mind azt mondják: Ejnye, ez ám a szép pár! Nem igaz?

— Igaz, édes Vilmám!

— Mert lássa édes barátném, — folytatá kis szünet mulva — két ifju kérte meg kezemet, az az többen, de azok közül egy sem kellett, hanem e kettő közül mindegyik kellett. Mindegyik szép, derék ifju, és mindegyik szeret, kivált az egyik; arról meg mernék esküdni, hogy nagyon szeret! És nem mondhatnám, hogy nekem is nem tetszik, és tudom, édes apámnak is tetszik, csak három órányira van a jószága ide, csak hogy olyan csendes, olyan félénk, olyan keveset beszél; még egyetlen egy megnevetető tréfát sem hallottam tőle!

— Azért mégis derék ember lehet! — jegyzé meg Veronika.

— Ki mondta, hogy nem derék ember? — mérgelődék Vilma — De mikor én ki nem állhatom azt a félénk csendességet! A ki az én férjem akar lenni, annak olyannak kell lenni, mint magam!

— Majd olyanná változtatja! — biztatá őt barátnéja.

— Igyekezném is felvidítani őt! — jegyzé meg reá a leány bensőséggel, és némi haraggal foly-

tatá — Hanem azért mégsem mehetek hozzá! Nem, nem, édes barátném, és ha még olyan szép, még olyan derék is volna, és még tizszerte szerelmesebb lenne is belém, nem lehetnék a neje!

— És valjon miért nem? — kérde a barátné.

— Azért, mert úgy hívják: — Gólya Márton!! — viszonzá a leány haragosan.

— De hát mit tesz ez? — kérde Veronika nevetve.

— Mit? — kérde viszont Vilma indulatosan — Mindent! Hiszen ha nőül megyek hozzá, én is Gólya leszek! Képzelve csak azt a szégyent! Akárhová megyek, mindenütt azt hallom: Itt megy a Gólya nejével! Jó reggelt édes Gólyáné asszony! Isten hozta édes Gólyáné asszony! És ha valamelyik gyermeknek azt mondják, hogy: vigye el a gólya, az én férjemre gondolna! Nem, édes barátném, én azt nem teszem, nem tehetem, és ha még százszorta jobban tudom is, hogy szeret!

— Hisz én nem erőtetem hozzá! — jegyzé meg reá Veronika mosolyogva, míg Vilma duzzogón hallgatott.

— És a másik? — kérde aztán.

— Oh, ez egészen más ember! — kezdé a leány nagy vidáman — Egészen olyan ifju, a minőnek minden ifjunak kellene lenni! Mindenek előtt szép! Olyan szép arcot az egész furdői időszak alatt nem láttam! Mert Bártfán ismerkedtem meg vele, mikor most nyáron édes atyámmal több hétig

ott mulattam. Karsu, délczeg alak, barna, göndör hajjal, és olyan egy pár fekete szemmel, hogy akár soha sem kell gyertyát gyújtani mellette.

— Mint egy macskának! — jegyzé meg reá Veronika vidáman.

— Oh, menjen csak, csintalan! — dunyogott a másik és megcsapintá barátnéja arczáját — Mint egy csillag, nem, mint két csillag! Öröm volt bele nézni! Aztán milyen vig, elmulattató fiatal ember! Egész életemben nem nevettem annyit, mint e pár hét alatt! Aztán hogy tud táncolni! Soha életemben nem láttam olyan szép tánczost! A mellett végzett jurátus, eddig már ügyvéd; a többit pedig édes atyámtól tanulhatja meg.

— És édes atyja beleegyezik? — kérde Veronika.

— Hát! — viszonzá a leány, mintha ez magától értetnék — Ugy tetszik ugyan, mintha jobb szerette volna, ha a másikat választom, és magam is szinte sajnálom, hogy meg kell őt szomorítanom; tudom is, nagyon fog ez neki fájni; de mit tehetek én róla, hogy épen Gólyának hívják? Csak nem kívánhatja tőlem, hogy azt engedjem magamról mondani: engem a gólya vitt el! Meg is mondtam édesatyámnak, hogy én azt a nevet ezért a viláért föl nem vehetem; édesatyám nevetett, azt mondta, bohó vagyok, a név nem tesz semmit, de azért mégis belátta, hogy igazam van!

— Hát azt a másikat hogy hívják?

— Oh, annak szép, gyönyörűen hangzó neve van!
— kiáltá a leányka elragadtatással. — Ugy hívják,
hogy: K ö v á g ó ö r s y Tivadar! No, nem szép név?

E név hallatára Veronika hirtelen lerántotta
barátnéja kezeit arczáról, felkapta fejét, és a rémület
lélekbe ható kiáltásával kérde:

— Hogyan?

— Kővágóőr — kezdé Vilma újra, de a másik
nem hagyta őt végig kimondani e nevet, hanem kezét
a leány arczára tapasztván, rémülten mondá:

— Ne Vilma! Az istenre kérem, ne ejtse ki
többé e nevet! — míg másik kezével lázas hévvel szí-
véhez szoritá.

És oh, minő kinos reszketéssel hánykodott
most e rendesen oly nyugodt szív! Mintha szét
akarná repeszteni azt a reszkető keblet, mintha meg
kellene szakadnia!

Vilma nem nyughatott sokáig e kinosan hány-
kodó keblen; ijedten kapta föl fejét, letépte barát-
néja kezét arczáról; de nem kellett volna azt oly
erősen tépnie; a leggyöngébb érintésre is lefoszlott,
lankadtan hullt volna alá rengő kebelére; szegény
Veronikának nem volt most ereje az ellenállásra.

— Mi lelte édes Veronikám? — kérde Vilma
aggodalommal — Mitől ijedt meg annyira?

De a szegény Veronika nem tudott neki fele-
letet adni.

— Szóljon hát valamit, édes Veronikám, kü-

lönben magam is mindjárt megijedek! — kiáltá Vilma növekedő nyugtalansággal.

— Mindjárt édes Vilmám! Csak még egy pillanatig legyen türelemmel! — esedezett a szegény varrónő, halk, elhaló hangon — Így ni; most már jobban vagyok! — és erre mind két kezét barátnéja nyakára fonva, erővel huzta alá kebelére; a fájdalom és rémület most már erőt adtak neki arra; és a legforróbb esedezés hangján mondá:

— Édes Vilmám, kedves jó Vilmám, ne menjen ez emberhez!

— Miért, édes Veronikám? — kérdé a leány csudálkozva.

— Azért, édes Vilmám, mert ön jó, nemeslelkű leányka, a ki megérdemli, hogy nagyon, de nagyon boldog legyen az életben, amaz ifju pedig nagyon, de nagyon boldogtalanná fogná tenni! — viszonzá a szegény varrónő, mély megilletődéssel.

— Hát ismeri ön ez ifjut? — kérdé a leány, nagy megiepetésében észre sem véve barátnéja megilletődését.

— Ismerem, oh, nagyon jól ismerem! -- felelé a szegény Veronika, mély fájdalom hangján, aztán elhallgatott; nem tudott tovább szólni előfakadó könnyei miatt.

— De hisz ez borzasztó! Hisz ez lehetlen! — kiáltá Vilma rémülten. Az elfogult, megvesztegetett fiatal sziv nem tudott megbarátkozni azon gondolat-

tal, hogy boldogtalanná tehesse őt olyan ifju, a kihez vonzódik.

— Borzasztó, nagyon borzasztó, de még távolról sem olyan borzasztó, mint ez az ember! — viszonzá Veronika, erővel visszafojtva zokogását; és szünet mulva folytatá:

— Tudom, ön nem bir hitelt adni szavaimnak; azt hiszi, csalódom; mert hisz ez ember nyájas, kedves! annyi hévvel tudja kiejteni e szót: szerelem! úgy ragyognak szemei, mikor e szót kimondja!

— Igen, igen! — vága szavába Vilma hévvel.

— Hallgasson reám édes Vilmám! — folytatá aztán a szegény varrónő, gyöngye, reszketeg hangon. — Elmondok önnek egy mesét, rövid kis történetet; de elébb meg kell ígérnie, hogy nem fog nagyon megijedni.

— Igérem, édes Veronikám! — mondá a leányka, és fejét barátnéja vállára hajtván, a nagy izgatottságban úgy tetszett neki, mintha világosan látná a szegény varrónő arczát. Hej pedig, dehogy látta! Dehogy hagyná őt elbeszélni e mesét, ha azt a halál-szinü fájdalmat látná szegény barátnéja arczán.

— Hát volt egyszer egy ember, — kezdé az, kis szünet mulva — ennek volt egy leánya; nagyon szegény két ember, semmijük sem volt, csak szegény apának e leánya, szegény leánynak ez atyja, de azért olyan boldogak voltak, mint a hogy csak a mesékben szoktak lenni az emberek; boldogokká tette őket a nagy szeretet, melylyel egymáson csüng-

tek. Ugy csüngtek egymáson, mint mikor a vén fának nincsen több egyetlen egy virágánál! Milyen boldog volt a virág, hogy annak a vén fának lehetett ékessége, és mint felejtette el öregségét a fa, mikor szép virágát látta! Egyik viritőbb lett, a másik fiatalabb lett, mikor egymást látták, és nem is hittek egyebet, mint azt, hogy örökké fognak élni, egymás által boldogul. Akkor jött egy ifju, szép, deli ifju, göndör hajjal, ragyogó szemekkel, édes szavu, édes mosolygásu ajkkal, de gonosz, gonosz szivvel; a ki nem nézhette, hogy ez a két ember olyan boldogul éljen; mit csinált tehát? azt mondta a fának: „Édes jó öregem, én szeretlek téged, nagyon szeretlek, és eljöttem, hogy még boldogabbá tegyelek, mint a milyen nagy; támogatni foglak öregségedben, ótalmazlak, védelmezlek, tégedet is, szép leányodat is, azt a kedves, szép virágot, és ezt én neked mindjárt meg is mutatom!” Erre szépen fölruházta őt zöld, eleven lombbal, ápolta, támogatta, és mindenképen járt kedvében. Persze örült annak a jó, szegény öreg! Hogy szerette, hogy imádta azt a nemes ifjut! hogy dicsérte, magasztalta, áldotta őt leánya előtt! Ez mind jó volt édes Vilmám! Aztán eljött az ifju a virághoz, ahoz a fiatal, tapasztalatlan, gyanutlan, boldog leánykához, és azt mondta neki: „Édes virágom, én szeretlek, szeress te is engem, tégy engem is oly boldoggá, mint a hogy öreg atyádat teszed! Édes virágom légy enyém, én a tiéd leszek, egymást boldogokká teszszük, a te atyád lesz az én atyám is, és

ketten még boldogabbá teszszük jó öreg atyánkat. Édes virágom, lásd, én javatokat akarom; lásd, mi jó dolga van már most is jó atyádnak, ezt mind azért tettem, mert szeretlek, szeretni foglak halálig; édes virágom, meghalok, ha nem szeretsz, ne fizesd hát halállal az én hü szerelmemet!

— Nos tovább! — rebegé Vilma, reszkető kíváncsisággal, midőn szegény Veronika elhallgatott,

— Hát nem gondolhatja magának a többit? — kérde ez, leküzdvén nagy felindulását. — A virág hitt az ifju csábitó szavának, aztán letépte, azután eldobta a porba, a kétségbeesésbe; az öreg meghalt, a leány eltemette, a leány nem halt meg, fiatal volt még a halálra, csak elhervadt, édes Vilmám, elhervadt, elpusztult, aztán felkapta a szél, és hányta, vetette, szegény, megtört szívü virágot!

Itt újra elhallgatott; nem tudott tovább szólni, nem tudott tovább magán uralkodni.

— Szegény, szegény barátném! — kiáltá egyszerre Vilma, midőn a csend eszméltre hozta, és fejét a szegény varrónő kebelére hajtva, keservesen sirva fakadt.

— És ő tette volna ezt!? — kérde aztán, mintegy nehéz küzdelemmel önön szívével.

— Ő! — lehellé a másik, kinos remegéssel. Olyan nehezen esett neki kimondani e kis szót: Ő.

— Borzasztó! — kiáltá újra Vilma. — Így bánni egy szegény, fiatal leánynyal! Hogy lehessen azután ilyen embert szeretni?

— Nem ez a borzasztó, édes Vilmám! — mondá erre Veronika nagy fájdalommal — hanem az, hogy szegény atyám megátkozta ezt embert! Nem bírtam őt visszatartóztatni. Midőn utószor szivéhez szoritott volt, én lerogytam, és sirtam és imádkoztam; azt hittem, már meghalt; egyszer azonban fölkapja fejét, égre emeli merev, élettelen karját, kinyitja elkéült ajkait, átkot mond ez emberre, nehéz, égis harsogó átkot Vilma, a milyen csak végvonaglásában szállhat ki a megszakadó szivből, aztán visszadőlt és meg volt halva. Hát szabad-e olyan embernek neje lenni, a kire haldokló atya azt mondta, hogy büntesse meg őt az isten?

— Oh nem! Oh nem! — kiáltá Vilma, egész testén reszketve a rémülettől. — Nem is azért mondtam! Hisz én utálok ezt embert! Irtózom tőle! Csak azért mondtam, hogy hát miért vezette isten utamba ezt embert!

— Azért, hogy megbüntesse! — viszonzá Veronika szeliden. — Hadd lássa, midőn az én szivemet feldulta, olyan nemes sziv szerelmétől fosztotta meg magát, mint a minővel kegyed bír! Hát nem elég büntetés az, édes Vilmám?

— Oh nem! Oh nem! — viszonzá neki Vilma a legnagyobb fölindulással. — Még százszor, még százezerszer nagyobb büntetést érdemel! Oh, ha csak rajtam állana!

Egyszerre elhallgatott, felkapta fejét barátnéja kebeléről, felugrott ültéből, és sebes léptekkel járt föl és alá a sötét szobában.

— Ne vegye annyira szivére a dolgot, édes Vil-
mám! Én nyugodtan viselem sorsomat! — mondá
Veronika, szelid esedezéssel. — Tán neheztel is re-
ám, hogy e szomorú történetet elbeszéltem!

— Oh nem! oh nem! — viszonzá amaz a legna-
gyobb fölindulásban. — Sőt köszönöm, igen köszönöm,
hogy megmondta! — és oda szaladva barátnéjához,
szívéhez ölelte, és hév örömmel mondá:

— Igaza van édes Veronikám! Azért küldé is-
ten utamba ez embert, hogy meg legyen büntetve!
Oh! nagyon, nagyon meg lesz büntetve!

Veronika nem felelt; szegény leány, nem ki-
vánta ő ez ember büntetését! Mit használ neki e bün-
tetés? mit használ a kárvallott embernek, ha elfojt-
ják a lángot, mely hajlékát elpusztította? azért ő
mégis koldus! Aztán nem is igen hitte ő már, hogy
itt e földön is érdem szerinti jutalom és büntetés
volna. Ezt a hitet könnyen veszítik el az emberek, a
kik az élet forgását látják, és ugyancsak vigyázniuk
kell szívére, hogy a többi hitet is el ne veszítsék
utána.

Kis idő múlva aztán Vilma is fölkereste nyug-
helyét; oh, már nem volt többé kedve a fecse-
gésre; de azért a terv sikerült; most tudja már, mi-
ért e sötét bánat barátnéja arczán, barátnéja szívé-
ben; most csak azon kell lennie, hogy e bánatot el-
oszlassa. Nagyon keveset aludt ez éjszaka; mindig
csak az a gondolat forgott elméjében, hogy bünteté-
sül küldte őt isten amaz ember útjába.

KILENCZEDIK FEJEZET.

De azért nem szakadt félbe a sok szabás, varrás; sőt inkább, tél közeledtével még nagyobb szorgalommal folyt az. Derült vidámság terjedt el a házban, édes, boldog érzés ragyogott a leány arczáról. Sokkal derültebb ő most, sokkal boldogabb, mint az előtt; de azért még sem az a pajzán, virgoncz leányka többé. Homlokára mintha felhők szálltak volna; derült, vidám, könnyü felhők, mint a melyeknek tiszta nyári napokon a kék égen uszkálnak, és a miken olyan jól esik a szemnek elmerengeni; de azért mégis fellegek, a melyekről a tengeren utazó hajós megtudja, hogy közelebb ért a parthoz. Épen így van ez a leány életében. Mindig tovább, tovább húzódnak az alaktalan, tünde káprázatok; az ábrándok határozott körvonalokat öltének, a remények egy kép felé repülnek, a szívet nem eszmény, hanem való után vonzzák vágyai, a szerelem leszáll mennyei trónjáról, földön akar járni, a férfiban nem az imádót, hanem a világitó észt, a vezető kezét, a védő kart látja, és a boldogság egén nem csak a közös öröm napja, hanem a közös szenvedések is megjelennek, csillagok képében. Ilyen az a vidámság, mely egy idő óta a kedves Vilma arczán elterül.

Nem sokára megülik a jegyváltást, menyasszony lesz, Gólya Márton menyasszonya! Igen igen, Gólya Márton menyasszonya! Mert most a leány már

nem irtózik e névtől, már nem tetszik neki csunya-
nak; szépnek, kedvesnek találja ő most e nevet;
mert most már igazán szeret. Bánja is ő, hogy hiv-
ják azt a férfit, a kit szeret; csak szeresse őt úgy, a
hogy ő szereti. Csak azt mondják férjéről, hogy de-
rék, becsületes ember, és csak azt tudja, hogy szere-
tik egymást, hogy boldogokká teszik egymást, a többi
mindegy; ha mindjárt Békának hívnák, nem Gólyá-
nak, mégis hozzá menne.

Mind így gondolkodnak a leányok, midőn meg-
tudják különböztetni a kedvest az udvarlótól.

Csakhogy az egész dolgot titokban tartják még;
csak az atya tudja, és a két szerelmes, meg Veronika,
egyéb senki; nem szabad róla szólni; Vilma kérte
őket, ne szóljanak róla; és a két ember még sokkal
nagyobb áldozatot is tudna hozni Vilmának, ámbár a
boldog Gólyának igazán nehezen esik, magába foj-
tani azt az édes, drága titkot, hogy nem sokára a
kedves Tárnoky Vilma az ő menyasszonya, az ő neje
lesz!

Vilma már a varróasztalnál is tud ülni; örömet
is szerez már neki a munka, csaknem annyi örömet,
mint az enyelgés, a vig nevetkezés; sőt mintha job-
ban tetszenék magának most a munka mellett, mint
azelőtt a virgoncز pajzánkodás alatt; legjobban azon-
ban mégis az esik neki, ha a kedves Veronikával be-
szélgethet; lehetőleg keveset szól ugyan leendő vő-
legényéről; azt hiszi, meg találja szomorítani szeren-
csétlen barátnéját, ha látja, milyen boldog; pedig a

szegény Veronika szive mélyéből tud annak örülni ; legyenek legalább mások boldogok , ha ő már nem lehet az ; hanem szólnak más egyéb tárgyokról , a melyeknek két leány soha sincsen hijában ; de leginkább arról , hogy ők soha , de soha sem hagyják el egymást.

Egykor máskor az öreg Tárnoky , Vilma atyja , is be-belátogat hozzájuk , és tisztelettel , sőt némi megilletődéssel beszél a kedves varrónővel ; meglátszik arczán , hogy be van avatva a szegény leány élettörténetébe ; ugy szégyenli magát szegény Veronika e részvétteljes szemek előtt , de azért mégis olyan mondhatlanul jól esik ez tikkadt , hervadó szivének .

Igy közeledik a jegyváltás estéje ; előtte való nap egy ifju érkezik meg P. városában : K ö v á g ó - ő r s y Tivadar , ugyanaz , a kivel Vilma mult nyáron Bártfán olyan jól mulatott , és kit egész az utósó óráig biztatott leveleiben , hogy hozzá megy ; az ő sajátkezü biztatására jött el most ez ifju ; igen , igen , azt tette a hamis , pajzán lélek , tette pedig atyja tudtával ; az öreg Tárnoky egyáltalában nem helyeselte ugyan a dolgot , hanem honnan vett ő volna erőt , megakadályozni e lépést , ha Vilma , az ő kedves leánya , az ő szeme fénye , így akarta , még pedig szegény , szerencsétlen barátnéja megboszulására !

Veronika nem láthatta az ifjut ; Vilma ugy intézte el a dolgot , hogy ép előtte való nap el kellett mennie egy közel fekvő faluba , egyik barátnéját az ő nevé-

ben a jegyváltási ünnepélyre meghívni, a honnan csak más nap térhetett vissza.

Kövágóörsy még most is olyan, mint a milyen Temesvárott volt; az öt év keveset változtatott rajta, legfőlebb a szakálla lett valamivel tömöttebb, és az erszénye sokkal laposabb; annak a huszezer forintnak, melyet Temesvárról magával vitt, természetesen már rég a nyakára hágott; hanem ez mind nem tesz semmit; ő csinos, élénk társalgású fiatal ember, igen jól érti magát a nők körül, igen jól tudja tenni a szépet, a mellett kissé tolakodó, kissé szemtelen, és nem kissé eltelve magával, és az ilyen fiatal emberek rendszeren a gazdag házasságra speculálnak; viszik magukat a piacra; a melyik leány többet ad értük, annak adnak elsőséget, és fájdalom, nem ritkán találunk is olyan szánandó leányokra, a kik drága pénzen vásárolják meg egész életig tartó boldogtalanságukat.

Csak is ilyen ok vezette Kövágóörsyt, vagy hogy későbbi nevén szólítsuk: Gödény Jónást arra, hogy Vilma iránt érdeket mutasson; igen előnyös „partie“-nak tartotta a gazdag Tárnoky egyetlen leányát, kivel nem csak néhány százezer forintot, hanem egyszersmind kész, kiterjedt ügyvédi gyakorlatot is kapna hozományul, a mellett a leány szép, nem is hazudik tehát olyan sokat, ha nyakra före udvarol neki, és a tapasztalatlan leány szent igazságoknak vette a szép ifju mézes szavait, sőt mi több, az öreg Tárnokynak is ki tudta nyerni tetszését; ez jobban sze-

rette volna ugyan, ha leánya a derék Gólya Mártonhoz megy nőül, de nagyon igazságtalanok volnának atyai gyöngesége iránt, ha a legtávolabban is föltennék róla, hogy csak egy szóval is igyekezett irányt adni leánya szabad választásának ; csak az a két föl-tétele volt leendő veje irányában, hogy becsületes magyar ember legyen, és leányának tessenék, és így igazán csak a jó isten örködött a kedves, pajzán Vilma fö-lött, midőn a szegény Veronikát utjába vezette ; de az életben igen gyakran tapasztalunk ilyen véletlen-ségeket, vagy is különös isteni gondviseléseket.

Vilma azonban a bártfai együttlét alatt csak úgy „félíg meddig“ fogadta volt el Kővágóórsy ajánlatát ; szívesen vette udvarlásait, némi reményt is adott neki, de határozott választ nem ; hogy miért nem, az olyan kérdés, a melyre csak az birna teljesen kielé-gítő feleletet adni, a ki azt is meg tudja mondani, mi-ért van az, hogy némely nő némely férfi irányában szeszélyes ? Én részemről azt tartom, azért nem bírta Vilma az „igen“ szót Kővágóórsy előtt kimondani, mert szíve jobban vonzotta őt Gólya Mártonhoz, mint amához, a mit azonban a leány akkor „az egész vi-lágért“ nem vallott volna be, még önön maga előtt sem. Csak szeszélyből nem adott tehát neki határo-zott választ, mint gondolá ; hadd ostromolja őt még jobban ; csak annyit mondott akkor neki, hogy majd tudatja vele szándékát, és ez Kővágóórsynek elég volt ; azt következtette ebből, hogy a leány csak „ké-retni“ akarja magát, és midőn a fürdői szak elmultá-

val Tárnokyék haza mentek, olyan égő, forró, vágyó, rengő, duló, zengő érzelmekkel telt szerelmes leveleket küldött neki, mintha csak valamelyik napjainkbeli uracs volna.

Vilma eleinte felelet nélkül hagyta e leveleket, de ez nem riasztotta vissza a tapasztalt ifjút, később azonban, midőn a szegény Veronika szomorú történetét meghallotta, nem csak felelt, de sőt még azt is sejtette az ifjuval, hogy szereti őt, és ez időtől fogva gyakran jöttek mentek a levelek a két ifju részéről; így tehát Kövágóörsy úgy szólván a készre jött el most; a csalfa Vilma ugyanis azon pithiai oraculumot írta neki utósó levelében: „már elhatározta magát, szivszakadva várja eljövetelét“; ez természetesen elég volt, hogy Kövágóörsy szive a legédesebb reményekkel teljék meg, azon édes reményekkel t. i. hogy a gazdag leány és a kiterjedt ügyvédi gyakorlat csakugyan osztályrészeül jutottak; egy pillanatig sem késett tehát, és mielőtt távozott, maga szólította föl hitelezőit, küldjék be követeléseiket, mert egy hónap múlva mind egy krajczárig ki lesznek elégitve.

Megérkezésekor természetesen első dolga volt, Tárnokyékat meglátogatni, és a pajzán Vilma élénk örömmel fogadta őt; még most sem adott ugyan neki beleegyező választ, hanem annál erősebben biztatta, csak kérje meg kezét édes atyjától, akkor határozottan fog nyilatkozni.

Másnap este aztán csakugyan egész ünnepélyes for-

maszerüséggel történt meg a leánykérés, a mely szer-
tartás akkoriban még sokkal nagyobb ünnepélyes-
séggel, és tán több kegyelettel is ment véghez, mint
„fölvilágosodott“ napjainkban; az öreg Tárnoky ösi
nemzeti diszöltönyben ült az asztalnál, előtte két felül
két nagy karos gyertyatartó, melyekben fehér viasz-
gyertyák égtek, tán azért, hogy a leánykérő ifju hama-
rabb piruljon el, ha netán hazugságra nyitja ki ajkait.

Kövágóörsy azonban bátran, minden akadozás
nélkül adta elő ohajtását; tőle akár az ég csillagait
föl lehetett volna állítani az asztalra, még sem lett
volna képes elpirulni.

Mire az öreg Tárnoky némi zavarral kinyilat-
koztatá, hogy a választ egészen leányára bizza; Kö-
vágóörsy erre mindjárt térdre akart ereszkedni az
öreg előtt, de ez komolyan kikérte magának e kitün-
tetést; hagyja csak későbbre, mikor majd leánya is
nyilatkozni fogott előtte.

Behívták aztán a leányt. Olyan szép volt, a
mint hófehér öltönyében, szendén kipirult arczczal
édes atyja elé lépett! Mig ragyogó fekete szemei
olyan pajzán csalfasággal incselkedtek.

Az öreg Tárnoky erre nyugodt komolysággal
adta elő az ifju szándékát, és felszólította leányát,
mondja meg igazán, ha szereti-e az ifjut?

Ilyen kérdésre a leányok rendszeren mélyen lesü-
tött szemekkel, olyan halk „igen“-nel szoktak fe-
lelni, hogy sem a kérő, sem a szülék meg nem hall-
ják, a mivel azonban sem az egyik, sem a másik fél

nem sokat törődik, miután ugy is az egész dolog csupa üres szertartás, az igazi „igen“ már elébb ki lön mondva.

Kövágóörsy jól tudta ezt a régi hagyományos szokást, és már nyújtogatta karjait, hogy ujdonat új aráját a g a z d a g p a r t i e édes érzetétől rengedező kebeléhez ölelhesse, midőn nagy meglepetésére Vilma egész köznapi hangon megszólal.

— Nagyon megtisztelve érzem magam — mondá — Kövágóörsy ur ajánlata által, a mi azonban ki nem zárja azt a szabadságot, hogy én azt felette különösnek találjam.

E váratlan nyilatkozatra az édes reményekben uszó és félig meddig tárt karu kérő elébb megszep-pen; mit akart ezzel a leány mondani? majd azonban megnyugszik, ezt is egy kis incselkedésnek tartván Vilma részéről, a mely azonban legkevésbé sem képes zavarni az ő gazdag, biztos kilátását; hév epe-déssel kérdi tehát, valjon mi különös volna abban, hogy ő ilyen szeretetreméltó és általa valóban is tiszta szivből szeretett leányt nőül kér?

— Igazán tiszta szivből? — kérdé erre a leány örömmel.

— Igazán, a legtisztább szivből! — erősíté az ifju.

— Jó, akkor tehát engedje, hogy mielőtt az élet felett határozó igent kiejteném, négy szem közt mondjak önnek valamit! — felelé a leány, és kezénél fogva az ifjut, a mellékszobába vezeté.

— Nos, mit akar mondani? — kérde itt az ifju.

— Még tovább, nehogy valaki meghallja! — viszonzá a leány és egész a tulsó végéhez vezeté.

E szoba egészen sötét volt, de az ifju semmit sem félt a sötétségben.

— És hová akar vezetni édes Vilmám? — kérde tehát epedve.

— Csak ide, ni! — Csak arra akartam kérni, hogy mielőtt az „igen“ szót kimondanám, sziveskedjék egy tekintetet vetni e szobába! — viszonzá a leány, fölvonván a függönyt az üvegajtó előtt, a mely a másik szobába vezetett.

Az ifju némi kíváncsisággal, de azért vidáman mosolyogva nézett az üvegajtón át a kivilágított szobába. Milyen furcsa szeszély ez a bohó leánytól!

— Nos, mit lát e szobában? — kérde a leány.

— Egy nőt és egy férfit! — viszonzá Kövágóörsy.

— És nem ismeri ön e nőt?

— Nem!

— Csak nézze meg jobban! Vagy legjobb lesz, menjünk be a szobába! — mondá, és kinyitva az ajtót, bevezeté a szobába.

Kövágóörsy néhány lépést tett előre; azt gondolta, nyilván valami rokona vagy barátnéja ez Vilmának, a kinek be akarja őt mutatni, mielőtt az „igen“ szót kimondaná, ámbár meglehetősen furcsának tartotta ez ötletet. Miért nem jöttek ki azon szobába, a melyben a szertartás véghez megy, ha őt látni akarják!

Egyszerre azonban megállt, lábai ingadozni kezdtek, arca elhalaványult, egész teste megrázkodott! Ugy állt itt, mint egy sirjából feltámadott kísértet.

— Nos, még sem ismeri e nőt? — kérde a leány.

— Nem! Nem ismerem! — felelé amaz, mindenképen igyekeztén leküzdeni irtóztató rémületét, és ismét néhány lépést tett előre, alig látva, merre, hová! Kerengett körülötte a föld és az ég.

Midőn a szegény Veronika ez embert megpillantotta, elébb bámult reá, nagy, meredt tekintettel, aztán elhalaványult, aztán lehajtotta lankadt fejét az asztalra, mely előtt ült, és úgy maradt aztán ez egész jelenet alatt. Egy pillanat ez emberre elég volt, hogy a sok évi szenvedés elköltözzék szivéből; el is költözött az örökre; csak egy nehéz, mély fohász szakadt ki e szegény szivből, aztán csendesen nyugodott az asztalnál, mozdulatlanul, minha alunnék; de e pillanatban senki sem figyelt a szegény leányra; minden tekintet Kövágóörsy vadon feldult arczához volt tapadva.

— Ez Veronika! — kezdé újra Vilma — tudja, ama szegény hegedüs leánya! az az anyal, a kit ön boldogtalanná tett, és kinek atyja meghalt bánatában! És tudja-e, mi volt a haldokló atya utósó szava? Á t o k! átok az ön fejére!

Azután ama férfihöz sietett, a ki a szegény Veronika mellett állt, és ennek kezét megfogva, mondá:

— Ez pedig vőlegényem, Gólya Márton!

De Kővágóörsy már nem hallotta e szavakat; a mint Vilma a szegény öreg hegedűs történetét föl-
említette előtte, elméje megzavarodott; elébb néhány
pillanatig állt, meredten, kinzatra a lelki fűrdalat és
borzadálytól, remült tekintetével hol a szegény Vero-
nikára, a ki az asztalra hajlott fövel mozdulatlan ült,
majd Vilma megvetés és diadalérzettel telt arczára
tekintvén, aztán mint kit a pokol szörnyű rémei ül-
döznek, rohant ki a szóbából, a házból.

Magán kívül tért lakába, két napig nehéz lázban
volt, kinoztatva iszonyu hagymázképektől; a lelki
vezeklés minden kinszenvedésein keresztül hurczol-
tatott e két nap alatt; az emberek azt hitték, meg-
őrült, de nem örült meg; harmad napra elmúlt a
láz, a hagymázképek is eltűntek, akkor távozni
akart innen, vissza, a honnan jött; az orvos azt
mondta, maradjon ágyban, nem szabad még men-
nie, de neki nem volt maradása; fölkelt, felöltözkö-
dött; ő nem beteg, nem akar beteg lenni, és türel-
metlenül várta, hogy a kocsi előálljon már.

Ez alatt oda lép az ablakhoz, és cél és szándék
nélkül kitekint az utcára; az utcán sok, sok ember
járt épen, lassu, szomoru léptekkel, bánatosan lesü-
tött szemekkel; halottat kísértek ki a temetőre; bu-
san követte a gyászmenetet a harangok szomoru kon-
gása; a gyászkiséretet látván, hirtelen elfordul, el-
szalad az ablaktól, de csak ismét visszatér; ugy
reszket a félelemtől, és mégis ugy huzza őt valami

az ablakhoz ; ugy tapad minden hang háborgó szívéhez, mintha vérét akarná kiszivni, és mégis, ugy hívja, nógatja valami, csak jöjjön, nézze, kit kísérnek itt az örök nyugalomra.

— Miért, oh miért nem fekszem én ott ! Miért nem kísérnek ki engem ! — kiáltá, és vadon kétségbeeséssel mereszté szemeit, a mint a koporsó az ablak alatt elvonult, hogy megtudja, kicsoda az a boldog, a kit annyi gyászoló sziv, annyi könnyező szem az örök nyugalomra kísér. És elolvasá a nevet, a mely arany betűkkel volt a koporsóra írva :

VERONIKA

ÉLT 22 ÉVIG.

— Az nem lehet ! — kiáltá erre. — Nem ő az ! Az még nem halhatott meg ! — és sietett ki a szobából, a gyászkiséret után, és megkérdezte, a kit legelőször utólérhetett, hogy kicsoda az a halott, a kit itt kísérnek.

— Ez egy szegény leány, a ki tegnapelőtt este hirtelen meghalt, — viszonzá neki az, mély megilletődéssel.

— Tárnokyék házában ?

— Igen !

— Az nem lehet ! — felelé neki Kővágóörsy, és egy másikhoz fordult, ugyanazon kérdéssel, és midőn attól is ugyan ilyen feleletet kapna, megkérdezett egy harmadikat, egy negyediket, mindegyiknek azt felelvén : — Nem igaz ! Az nem lehet ! és midőn már nem volt kit kérdeznie, maga magát kérdezte, és

magamagának adta azt a feleletet, és midőn még sem birta magát megnyugtatni, befordult egy korcsmába, és inni kezdett; ez használt; akkor már elhitte, hogy ez nem igaz, az nem lehet; ez a hite csak addig tartott ugyan, míg ki nem józanodott, de azon lehetett segíteni; valahányszor háborgó lelkében a szörnyű gondolat föltámadt, a korcsmába szaladt, és ivott, elébb keveset, majd többet, mindig többet, míg végre ki nem józanodott többé soha.

És ez így tartott sok, sok évig; a kedves Vilma, a ki igen boldogul élt a derék Gólya Mártonnal, valamint a többi jó ember, a kik a szegény Veronikát az utósó nyugalomra kísérték volt, mind régen kün feküdtek már a temetőben, kün feküdtek már gyermekeik is, és Kővágóörsy még mindig élt, és igyekezett eloltani kebléből azt az égető tudatot, hogy ő ölte meg azt a tiszta, nemes lelket; csak ő nem tudott meghalni! Kipusztult szivéből minden érzés, levált arczáról minden emberi kifejezés, még a neve is leszakadt róla, és még sem tudott meghalni; a halokló atya átka nem engedte neki megtalálni az utósó nyugalomát; és midőn végre mégis belefáradt a boszuálló kéz a nehéz büntetésbe, még akkor sem fogadták vissza a hü anyaföld enyhet adó karjai: úgy vészett el valahogy, nem tudni hol, nem tudni mikor, miképen; de talán el sem vészett, meg sem halt, talán csak e városból tévedt ki, és mostmás valahol kódorog, terhére a földnek, szégyenére önmagának, példájára az embereknek, egyre mondva magában:

— Nem igaz! Ez nem lehet! — és egyre keresve azt az angyalt, a kit boldogtalanná tett.

Ez a részeges Gödény Jónás története.

Tehát még sincsen annyira messze az ég a földtől, hogy a haldokló atya átokrebegése el ne juthatna odáig!

Vége az első kötetnek.

NEVEZETESB SAJTÓHIBÁK

az első kötetben.

A	8. lapon felülről	3. sorban	„debogó“	helyett olvasd	dobogó.	
23.	„	„	8. „faj“	„	„	fáj.
25.	„	„	2. „ovatsan“	„	„	ovatosan.
31.	„	„	24. „bábonás“	„	„	babonás.
42.	„	„	13. „grófnő“	„	„	grófnőt.
42.	„	„	27. „tisztá“	„	„	tisztán.
52.	„	„	3. „nek“	„	„	nem.
56.	„	„	16. „vendégszeretet“	„	„	vendégszeretetet.
67.	„	„	5. „Ni“	„	„	Mi.
71.	„	„	17. „ellen“	„	„	előtt.
76.	„	„	26. „lobbanatát“	„	„	lobbanatát.
100.	„	„	16. „erőlködéseinek“	„	„	erőlködéivel.
119.	„	„	14. „állá“	„	„	álló.
123.	„	„	12. „embernek“	„	„	embereknek,
125.	„	„	18. „lehetősége“	„	„	lehetősége.
125.	„	„	14. „emebrek“	„	„	emberek.
126.	„	„	12. „emernek“	„	„	embernek.
126.	„	„	17. „végetetlenül“	„	„	végzetetlenül.
127.	„	„	1. „hitüntetéssel“	„	„	kitüntetéssel.
127.	„	„	17. „ejtó“	„	„	ajtó.
129.	„	„	2. „Wajwodina“	„	„	Wojwodina.
134.	„	„	3. „elemerült“	„	„	elmerült.
134.	„	„	24. „még“	„	„	meg.
135.	„	„	28. „mondott“	„	„	mondott.
137.	„	„	3. „tekintett“	„	„	tekintetet.
137.	„	„	5. „azt“	„	„	az.
137.	„	„	11. „az ember“	„	„	ez ember.
139.	„	„	25. „elhozza“	„	„	elhozza.
140.	„	„	1. „sőt;“	„	„	;sőt.
141.	„	„	3. „vankjegyeken“	„	„	bankjegyeken.
143.	„	„	11. „hét“	„	„	két.
153.	„	„	13. „szoha“	„	„	szoba.
164.	„	„	18. „találáltak“	„	„	találtak.
158.	„	alulról	1. „ezt“	„	„	azt.
169.	„	„	5. „szivból“	„	„	szivóból

REVUE DES MANUSCRITS

Manuscrit	Page	Contenu	Notes
100	1	"100"	
101	2	"101"	
102	3	"102"	
103	4	"103"	
104	5	"104"	
105	6	"105"	
106	7	"106"	
107	8	"107"	
108	9	"108"	
109	10	"109"	
110	11	"110"	
111	12	"111"	
112	13	"112"	
113	14	"113"	
114	15	"114"	
115	16	"115"	
116	17	"116"	
117	18	"117"	
118	19	"118"	
119	20	"119"	
120	21	"120"	
121	22	"121"	
122	23	"122"	
123	24	"123"	
124	25	"124"	
125	26	"125"	
126	27	"126"	
127	28	"127"	
128	29	"128"	
129	30	"129"	
130	31	"130"	
131	32	"131"	
132	33	"132"	
133	34	"133"	
134	35	"134"	
135	36	"135"	
136	37	"136"	
137	38	"137"	
138	39	"138"	
139	40	"139"	
140	41	"140"	
141	42	"141"	
142	43	"142"	
143	44	"143"	
144	45	"144"	
145	46	"145"	
146	47	"146"	
147	48	"147"	
148	49	"148"	
149	50	"149"	
150	51	"150"	
151	52	"151"	
152	53	"152"	
153	54	"153"	
154	55	"154"	
155	56	"155"	
156	57	"156"	
157	58	"157"	
158	59	"158"	
159	60	"159"	
160	61	"160"	

OSZK

OSZK

